

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

พระวราศักดิ์ เรือนสอน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

มิถุนายน 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

พระวราศักดิ์ เรือนสอน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

มิถุนายน 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS, MUEANG PHAYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the Master of Public Administration Degree
in Public Policy
June 2021

Copyright 2021 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ของ พระ วราศักดิ์ เรือนสอน

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(รองศาสตราจารย์ ดร. วีระ เลิศสมพร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชศรี เกียรติบุตร)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิตริทิพย์ ชัยฉกรรจ์)

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ พรรณนุภา นพรัตน์)

เรื่อง:	การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	พระวรศักดิ์ เรือนสอน, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: รป.ม. (นโยบายสาธารณะ), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2563
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชต์ศรี เกียรติบุตร
คำสำคัญ:	การบริหาร, กิจการคณะสงฆ์, พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล จำนวน 18 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง ผลการศึกษา พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา ดำเนินงานตามโครงสร้างการบริหารกิจการสงฆ์มีการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาปรับใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพทั้ง 6 ด้าน โดยวิเคราะห์ตามตัวแบบการจัดการ (Management Model) ได้ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้าง ใช้โครงสร้างตามลำดับชั้นการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และปฏิบัติตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม มีการประชุมกำหนดนโยบายและแจ้งให้คณะสงฆ์ทุกระดับทราบและปฏิบัติ 2) ด้านบุคลากร มีการจัดอำนาจหน้าที่ตามกิจของสงฆ์ รวมทั้งมีการสนับสนุนการศึกษาอบรมพระปริยัติธรรมตามนโยบายคณะสงฆ์ ที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด 3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมและมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและนักเรียนผู้ด้อยโอกาสร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ 4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด นำอุปกรณ์ไปใช้ในการช่วยเหลือชุมชนเมื่อกรณีเร่งด่วน และการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ภายในชุมชน ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า 1) ด้านโครงสร้างองค์การ ยังเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น 2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทางโลกและเทคโนโลยีดิจิทัล ควรเพิ่มโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่คณะสงฆ์ 3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง ควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้เพียงพอต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านสถานที่ มีกิจกรรมต้องใช้พื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้ แนวทางการพัฒนาภาพรวม คณะสงฆ์ ควรนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ.2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้จริงจังและเข้มงวดมากขึ้น และส่งเสริมให้มีการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเชิงลึก

Title: ADMINISTRATION OF SANGHA AFFAIRS, MUEANG PHAYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE
Author: PHRAWarasak Rueanson, Independent Study: M.P.A. (Public Policy), University of Phayao, 2020
Advisor: Assistant Professor Raksi Kiattibutra , Ph.D.
Keyword: Administration, Sangha Supreme Council, Sangha Act

ABSTRACT

The objectives of this study on the administration of Sangha Affairs of Muang Phayao District, Phayao Province are as follows: 1) To study the administration of Sangha affairs in Muang Phayao District, Phayao Province under the Sangha Act (No. 2) Year 1992 2) to study Problems, obstacles and guidelines for the development of the Sangha Administration This research was qualitative (Qualitative Analysis), defining a group of key informants, namely district primate, deputy primate, district primate, and district primate, 18 people. Manage Sangha Affairs in the Sangha Administrative Region, Muang Phayao District Operate according to the Sangha Administration structure with the introduction of the Sangha Act To adapt appropriately and efficiently in all 6 aspects by analyzing the management model (Management Model) as follows: 1) structure Using the structure according to the administrative hierarchy under the Sangha Act And follow the rules of the Sangha Sangha Association There is a meeting to establish policies and notify the Sangha of all levels to know and perform. Buddhist monks as well as support education and training in accordance with the Sangha policy. 3) In terms of budget, the budget is spent according to the correct criteria. In addition, there has been an establishment of a fund to promote and give scholarships to monks, novices and disadvantaged students in collaboration with local agencies. Other community 5) Materials, equipment and tools The use of materials and equipment is cost-effective and can be used to help communities when urgent. And the construction of public benefits within the community Problems, obstacles and guidelines for the development of the Sangha Administration found that 1) organizational structure Still emphasizing the original structure Therefore, it should be modernized and focused on decentralization. 2) Human resource lack of personnel with knowledge and ability to manage global knowledge and digital technology. Should increase opportunities for the development of new knowledge to the Sangha. 3) The budget was limited, not thorough and lacking continuity. Budget from the government should be supported to be sufficient for ongoing activities. 4) The location of the activity requires a lot of temple space. Therefore, the area should be managed with the community for maximum benefit. 5) Limited materials and equipment should focus on applying in the work for the most cost-effective and utilities. Especially digital communication tools In this regard, the overall development approach of the Songkhan should adopt the Phayao Province Buddhism Reform Strategic Plan (2018 – 2021) to be more rigorous and rigorous in the area. And promote an in-depth study of the efficiency of the administration of the Sangha in all 6 aspects

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผศ.ดร.รัชศรี เกียรติบุตร ที่ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาตลอดการศึกษาค้นคว้า อีกทั้ง ให้การติดตาม แก้ไขงานวิจัยให้มีความถูกต้องสมบูรณ์อย่างต่อเนื่อง รวมถึงอาจารย์คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ทุกท่านที่มีส่วนในการสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มากกว่านั้น คือผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายนอกคณะและภายในคณะที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย การแนะนำด้านต่างๆ ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น จึงขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษาสาขาวิชานี้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสนับสนุนทุกท่าน ในการอำนวยความสะดวกด้านเอกสาร และด้านอื่นๆ ด้วยความเต็มใจเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ ต้องขอขอบพระคุณคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา โดยเฉพาะพระเดชพระคุณพระสุนทรกิตติคุณ เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา, เจ้าคณะตำบลทุกตำบลในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา

อย่างไรก็ตาม คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ ขอมอบเป็นตะบะเดชะภาลาวะปัจฉัยหนุนส่งแด่บุพการี บุรพจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านเทอญ

วราศักดิ์ เรือนสอน

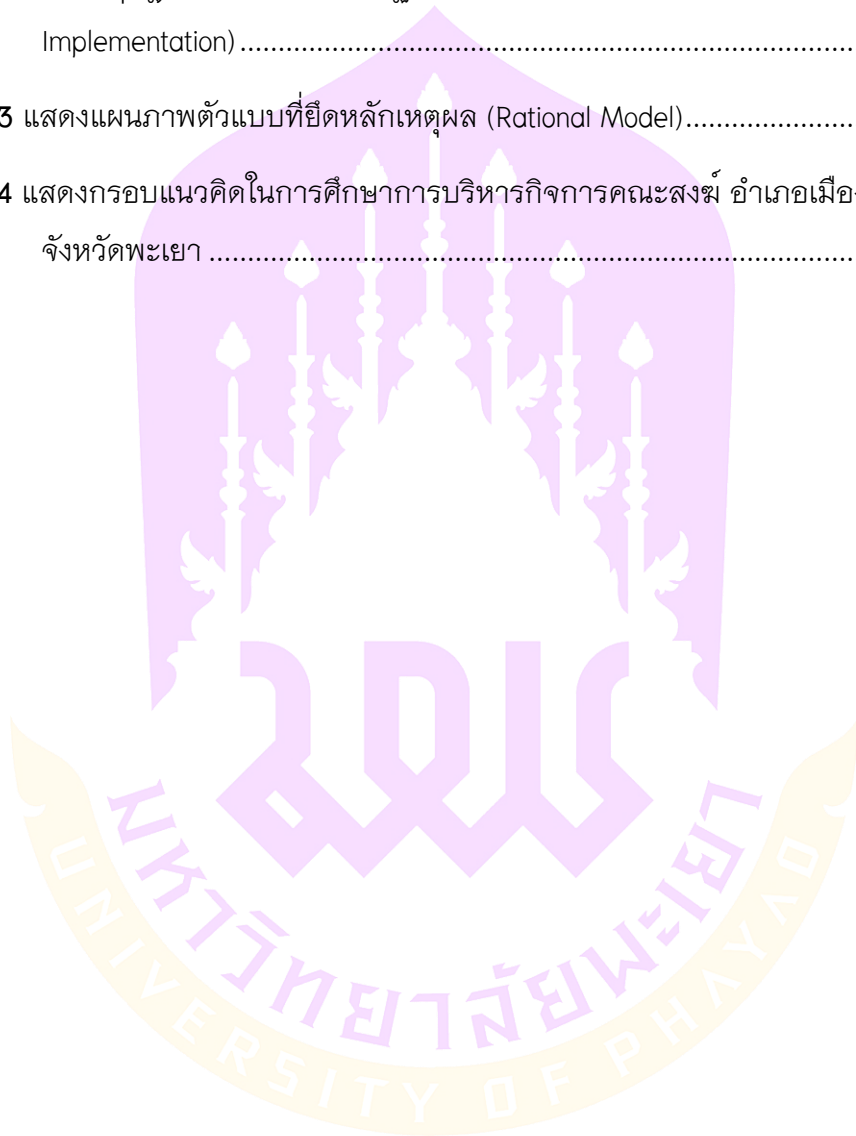
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
ข้อมูลพื้นฐานการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	7
แนวคิดทฤษฎีการบริหาร	17
แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ.....	22
แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ.....	36
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน	37
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	50
กรอบแนวคิดในการศึกษา	57
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	58
ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	58

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	59
การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	60
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	61
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	63
การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	63
ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.....	66
บทที่ 5 บทสรุป.....	70
สรุปผลการวิจัย.....	70
อภิปรายผลการวิจัย.....	72
ข้อเสนอแนะ.....	76
บรรณานุกรม.....	79
ภาคผนวก.....	85
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ “การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”	86
ภาคผนวก ข แบบตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือของผู้เชี่ยวชาญ.....	92
ประวัติผู้วิจัย.....	94

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แสดงแผนภาพตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model).....	34
ภาพ 2 แสดงทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (top-down Theories of Implementation)	35
ภาพ 3 แสดงแผนภาพตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model).....	35
ภาพ 4 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา	57

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การบริหารกิจการในพระพุทธศาสนานั้น เป็นภารกิจสำคัญที่พระสังฆาธิการจะต้องทราบถึงความหมายและหน้าที่ รวมไปถึงจนถึงขั้นตอนการนำไปปฏิบัติตามกฎระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาลนั้นยังไม่มีความสะดวกสบายเหมือนเท่าที่ควร เนื่องจากจำนวนสงฆ์มีไม่มากนัก พระพุทธเจ้าสามารถใช้วิธีบอกกล่าวสั่งสอนแบบตัวต่อตัว ทั้งยังสามารถเดินทางไปเทศนา ไปรดประชาชนในสถานที่ต่างๆ ได้ด้วยพระองค์เอง แต่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ปัจจุบัน จำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และทันสมัยให้ทันตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และบริบทแวดล้อมของกิจการคณะสงฆ์ในหลากหลายด้าน ต้องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์การตามโลกาภิวัตน์ ตามระบบบริโภคนิยมหรือทุนนิยมของศาสนิกชน ต้องให้ความสำคัญและปรับล้าตามสมัยนิยมและวิถีชีวิตของศาสนิกชนที่เปลี่ยนแปลงไป องค์การสงฆ์ปัจจุบันจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในทุกด้าน ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการทุกระดับชั้นต้องปรับตัวให้ทันเข้ากับวิถีชีวิตในทุกยุคทุกสมัยและพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต พระสังฆาธิการจะต้องเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน มีความรู้ในเรื่องสถานการณ์บ้านเมืองและสังคมที่เกี่ยวข้อง (สุทธิวงศ์ ตันยาพิศาลสุทธิ, 2546, หน้า 15 อ้างอิงใน พระราชปริยัติโมลี, 2554, หน้า 3)

การ “ปฏิรูปสถาบันสงฆ์” ภายใต้นโยบายของมหาเถรสมาคม ถือเป็น การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่สำคัญ พระสังฆาธิการในแต่ละพื้นที่เกิดความตระหนักที่จะต้องปรับเปลี่ยนองค์กรแบบฉับพลัน เนื่องจากคณะสงฆ์ไม่ได้พิจารณาถึงความเป็นไปได้ ไม่ทราบแผนการล่วงหน้าที่จะต้องปฏิรูปตนเอง ส่งผลให้คณะสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่มีการเตรียมพร้อม และเกิดปัญหาอุปสรรคในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เพราะส่วนใหญ่เชื่อว่าการปฏิรูปจะต้องคำนึงถึงหลายภาคส่วนทั้งเรื่อง พระธรรมวินัย จารีตประเพณี กฎหมายและการเชื่อมโยงสถาบันหลักของชาติ เป็นต้น คงไม่สามารถดำเนินการปฏิรูปได้ทันทีทันใด ต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนผ่านพอสมควร (เปรียญ 10.(2563).รื้อผ้าเหลือง) แต่เมื่อมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นสถาบันสูงสุดที่ทำหน้าที่บริหารจัดการคณะสงฆ์ทั่วประเทศได้

เดินหน้าปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาอย่างเต็มรูปแบบ ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้ “พระพุทธศาสนันมั่นคง ดำรงศีลธรรมและนำสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ทำให้พระสังฆาธิการทุกพื้นที่ต้องตื่นตัวและปรับเปลี่ยนตามนโยบายและแนวทางของมหาเถรสมาคม ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 อย่างเต็มที่แม้จะเป็นเรื่องที่ทำทนายและเกิดปัญหาระหว่างการปฏิรูป

เช่นเดียวกับคณะสงฆ์ในพื้นที่การปกครองจังหวัดพะเยา ทั้ง 9 อำเภอ 78 ตำบล ก็พบปัญหาอุปสรรคระหว่างการปฏิรูป อาทิ ด้านด้านสาธารณูปการ พบว่า ขาดการดูแลเอาใจใส่อย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมของคณะทำงาน งบประมาณในการดำเนินการไม่เพียงพอ ขาดความรู้เกี่ยวกับระบบการจัดศาสนสมบัติ (ใจ บุญชัยมิ่ง, 2556) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาพระภิกษุ สามเณรบางรูปประพฤติไม่เหมาะสม มีการดัดแปลงหลักธรรมคำสอนเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเอง มีพระสงฆ์บางรูปแสดงความอวดรวย ไม่มีการแสดงบัญชีทรัพย์สินของวัด ประพฤติตนนอกนิกายไม่เหมาะสม ไม่มีความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สร้างความเข้าใจผิดแก่พุทธศาสนิกชน ทั้งนี้ยังพบอีกว่า มหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ก็ไม่สามารถที่จะบริหารจัดการกิจการพระพุทธศาสนาให้เรียบร้อยดังงามได้ดีเท่าที่ควร ขาดความทันสมัย แก้ไขปัญหาได้ไม่ทันท่วงที (คณะสงฆ์จังหวัดพะเยา, 2561)

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ภายใต้ช่วงเวลาที่มีการ “ปฏิรูปสถาบันสงฆ์” ของมหาเถรสมาคม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 ว่ามีรูปแบบ แนวทางในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฯ ให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย เป็นตัวอย่างที่ดีและสร้างประโยชน์แก่สังคมและพุทธศาสนิกชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งศึกษารายละเอียดภาพรวมและประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยศึกษาถึงองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านตามตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) ของ วรเดช จันทรร (2551) ได้แก่ ด้านโครงสร้าง ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ และด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ เพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพการนำนโยบายของมหาเถรสมาคมภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 ว่าคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีการบริหารกิจการสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ อย่างไรก็ตาม มีปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาภายใต้กรอบของสมรรถนะทั้ง 5 ด้านขององค์กร ตามตัวแบบด้านการจัดการได้อย่างไร

2. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาซึ่งมีพระสงฆ์ จำนวน 330 รูป สามเณร จำนวน 191 รูป รวม พระสงฆ์และสามเณร จำนวน 521 รูป จากวัดจำนวน 110 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2563) โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์ ได้แก่ พระสังฆาธิการอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 18 ตำบลประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน 121 ราย ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ จำนวน 18 คน จาก 18 วัด ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ 1 ราย และเจ้าคณะตำบล 17 ราย รวมทั้งหมด 18 ราย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จำนวน 18 ตำบล 102 วัด ได้แก่

- ตำบลเวียง เขต 1	จำนวน 5 วัด
- ตำบลเวียง เขต 2	จำนวน 5 วัด
- ตำบลท่าวังทอง	จำนวน 6 วัด
- ตำบลจำป่าหวาย	จำนวน 5 วัด
- ตำบลแม็กกา	จำนวน 9 วัด

- ตำบลแม่น้ำเรือ จำนวน 6 วัด
- ตำบลบ้านดู่ จำนวน 7 วัด
- ตำบลบ้านสาว จำนวน 5 วัด
- ตำบลสันป่าม่วง จำนวน 5 วัด
- ตำบลบ้านดอม จำนวน 6 วัด
- ตำบลแม่ต้า จำนวน 5 วัด
- ตำบลท่าจำปี จำนวน 7 วัด
- ตำบลบ้านใหม่จำนวน 5 วัด
- ตำบลแม่ใส จำนวน 5 วัด
- ตำบลต้า เขต 1 จำนวน 6 วัด
- ตำบลต้า เขต 2 จำนวน 5 วัด
- ตำบลแม่ปืม เขต 1 จำนวน 5 วัด
- ตำบลแม่ปืม เขต 2 จำนวน 5 วัด

4. ขอบเขตด้านเวลา

เริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2563 ถึงเดือน พฤษภาคม 2564

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหาร หมายถึง การทำงานของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติงานในการวางแผน ควบคุมดูแลและรายงานเกี่ยวกับงานคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หมายถึง งานทั้ง 6 ด้านที่พระสังฆาธิการจะต้องปฏิบัติและเป็นหน้าที่หลักทางการปกครองคณะสงฆ์ ประกอบด้วย ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

พระสังฆาธิการ หมายถึง พระสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าคณะจังหวัดให้ดำรงตำแหน่งตั้งแต่เจ้าอาวาสสังกัดมหานิกายในเขตปกครองอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 18 ตำบล 102 วัด

คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุและสามเณรที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ทั้ง 18 ตำบล ประกอบด้วย 102 วัด และ 8 สำนักสงฆ์ รวมทั้งหมด 110 แห่ง มีพระสงฆ์ จำนวน 330 รูป สามเณร จำนวน 191 รูป รวม พระสงฆ์และสามเณร จำนวน 521 รูป

การปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของ คณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกลมหา สังฆปริณายกทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับมหาเถร สมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (แก้ไขปรับปรุง) พ.ศ. 2535 มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน กฎมหาเถรสมาคม

การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรมการศึกษา ในทาง พระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลีนอกจากจะ เป็นการศึกษาลักษณะคำสั่งสอนแล้วยังได้ชื่อว่าเป็น การสืบต่ออายุ พระพุทธศาสนาไว้ อีก ด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้ และ เข้าใจพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนา ก็จะต้อง เสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุงสนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่อง พระภิกษุ สามเณร ที่เรียนรู้พระพุทธรวณะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัต เป็นต้น

การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไป ทำให้ขยาย กว้างขวางออกไป ในทาง พระพุทธศาสนาเป็นการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ บรรยาย เทศนาอบรม เพื่อพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจ ให้มีความรู้ในหลักธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นโดยที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้าง การบูรณปฏิสังขรณ์ และการบูชาศาสนา สถานภายในวัดทางด้านวัตถุทุกอย่าง รวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด ร่มรื่น สะดวก สบาย การทำถนน ทางเดิน ในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น ซึ่งเป็นงาน ประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งที่จะต้องทำ เพื่อสร้างสิ่งจำเป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้และ ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรม แก่ประชาชน เป็นการจัดการศึกษาที่วัด ที่คณะสงฆ์ ดำเนินการขึ้น เพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอัน ที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน สร้างหรือซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา หรือการดำเนินการใด ๆ ที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อ

พระธรรมวินัยที่เป็นไป เพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดว่าเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งนี้ โดยมุ่งเน้นเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ประชาชนเป็นสำคัญได้แก่ การสงเคราะห์พระภิกษุสามเณร และวัดที่ประสบภัยขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกุศลเกี่ยวกับเรื่องเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
2. ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ตลอดจนกำหนดระเบียบวิธีวิจัย แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
 2. แนวคิดทฤษฎีการบริหาร
 3. แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ
 4. แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ
 5. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ตำบล
 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา
- ซึ่งในแต่ละหัวข้อนี้มีรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การปกครองคณะสงฆ์ไทย ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสูงสุด มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกฎหมายส่งเสริมให้การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น และกฎหมายมหาเถรสมาคม ระเบียบ คำสั่ง เป็นแนวปฏิบัติในการบริหารการคณะสงฆ์

กฎหมายที่ให้อำนาจจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์นั้น ได้กำหนดให้ถือว่าผู้ปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาโดยชัดแจ้ง พระสังฆาธิการทุกรูป จึงต้องมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานเหมือนข้าราชการของแผ่นดินอีกส่วนหนึ่งด้วย และการปฏิบัติหน้าที่ของพระสังฆาธิการทุกระดับ ต้องเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักกัมมัตถจริยธรรม ต้องยึดความถูกต้อง สะดวก รวดเร็วและเป็นธรรม เป็นหลักการ จะเป็นเช่นนั้นได้ ต้องอาศัยความรู้ ความฉลาดและความสามารถเป็นเครื่องมือ

การปกครองคณะสงฆ์ตามรูปแบบที่จัดอยู่ในปัจจุบัน ยึดพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 เป็นหลัก

จัดรูปแบบการปกครอง และการปกครองคณะสงฆ์นั้น มี 2 ส่วน คือ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

1. การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้แก่ การดำเนินกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนาในส่วนกลาง กล่าวคือศูนย์กลางบริหารงานนั้น เป็นหน่วยควบคุมนโยบายหลักของมหาเถรสมาคม ซึ่งการคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ เรียกว่า "การ" คือ การรักษาความเรียบร้อยดีงาม (การปกครอง) เป็นต้น บาง "การ" แยกหน่วยงานในส่วนกลางออกเป็นหน่วย บาง "การ" มีผู้สนองงานโดยรูปบุคคล บาง "การ" มีผู้สนองงานโดยรูปคณะกรรมการ ลักษณะนี้ คืองานในส่วนกลาง มิใช่หมายถึง กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนกลาง แท้จริงกรุงเทพมหานครเป็นการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคชั้นจังหวัด อนึ่ง เมื่อว่าเฉพาะการปกครองและเขตปกครองแล้ว เขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง หมายถึง หน และ คณะ แยกตามส่วนแห่งนิกาयสงฆ์ คือ 1) คณะมหานิกาย มี 4 หน คือ หนกลาง หนเหนือ หนตะวันออก และหนใต้ มีเจ้าคณะใหญ่เป็นผู้ปกครอง 2) คณะธรรมยุต มี 1 คณะ เพราะรวมทั้งหมดเข้าเป็นคณะเดียว มีเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตเป็นผู้ปกครองการกำหนดเขตปกครองเป็นไปตามกฎหมายมหาเถรสมาคม ส่วนการแต่งตั้งเจ้าคณะในส่วนกลางและผู้สนองงานอื่น ๆ ในส่วนกลาง ขอยกไว้

การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค

เขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ปัจจุบันพระสงฆ์ของไทยแบ่งเป็น 2 คณะหลัก คือ คณะมหานิกาย คณะธรรมยุต พระสงฆ์ทั้ง 2 คณะ จัดการปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561) กล่าวคืออาศัยพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวนี้เป็นหลักจัดระบบการปกครองอาณาจักรของพระสงฆ์ เป็นอาณาจักรพิเศษ ซึ่งอาศัยอยู่ในราชอาณาจักร โดยมีนามบัญญัติว่า "คณะสงฆ์" หรือเรียกอีกโวหารหนึ่งว่า "พุทธจักร" มีหลักการปกครองชั้นอุดมการณ์นั้นคือ "พระธรรมวินัย" หรือจะเรียกว่ามีพระธรรมวินัยเป็นธรรมนูญการปกครองก็ถูก แต่การจะทำให้การปกครองบรรลุตามอุดมการณ์ได้ดีนั้นต้องอาศัยพระบรมราชูปถัมภ์เป็นเครื่องดำเนินการ อันได้แก่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตั้งเรียนแล้ว เป็นหลักกำหนดหลักเกณฑ์ขอบเขตแห่งเขตปกครอง ขอบเขตแห่งอำนาจ ขอบเขตแห่งผู้ใช้อำนาจ และวิธีการใช้อำนาจ เพื่อให้การปกครองคณะสงฆ์มีระบบเป็นแบบแผน ในมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคตามลำดับ เป็น 4 ชั้น คือ (1) ภาค (2) จังหวัด (3) อำเภอ (4) ตำบล และในมาตรา 22 วรรค 2 ให้กำหนดจำนวนและเขตปกครองทั้ง 4 ชั้น เป็นกฎหมายมหาเถรสมาคม กล่าวคือให้ตรากฎหมายมหาเถรสมาคม

กำหนดไว้ เจ้าคณะชั้นใดจะกำหนดเอาตามใจชอบมิได้ ดังนั้น มหาเถรสมาคมจึงตรากฎหมาย มหาเถรสมาคมฉบับที่ 14 ขึ้นเป็นหลักเกณฑ์ และในกฎหมายมหาเถรสมาคมดังกล่าวได้กำหนดให้วางระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดวิธีการปฏิบัติไว้อีกชั้นหนึ่ง

2.1 เขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นภาค

ภาค เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคชั้นสูงสุด เป็นเขตปกครองซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง คล้ายกับเขตปกครองมณฑลในสมัยใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 (พระราชบัญญัติ ร.ศ.121) หรือเขตตรวจการภาคในสมัยใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2484 การกำหนดเขตภาคกำหนดโดยกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) อย่างอิสระ โดยรวมพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 3 จังหวัดเข้าเป็นเขตปกครองภาคหนึ่ง ตามความในกฎหมายมหาเถรสมาคม มี 18 ภาค แต่ในทางปฏิบัติ มี 26 ภาค คือ คณะมหานิกาย มี 18 ภาค คือ ภาค 1 – 18 ตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 4

คณะธรรมยุต มี 8 ภาค คือ ภาค 1, 2, 3 และ 13 รวมเป็นหนึ่งภาค, ภาค 4, 5, 6 และ 7 รวมเป็นหนึ่งภาค ภาค 8, ภาค 9, ภาค 10, ภาค 11, (เป็น 4 ภาค) ภาค 14 และ 15 รวมเป็นหนึ่งภาค ภาค 16, 17 และ 18 รวมเป็นหนึ่งภาค และการรวมภาคหลายภาคเข้าเป็นหนึ่งภาคนั้น เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคม

ภาค เป็นเขตปกครองที่ทำการปกครองคณะสงฆ์ระดับจังหวัดลงไปจนถึงส่วนวัด และเป็นเขตที่ประสานงานกับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

เจ้าคณะภาคมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตภาคของตน ดังนี้

- 1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช
- 2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี
- 3) วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นจังหวัด
- 4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะจังหวัดให้เป็นไปโดยชอบ
- 5) ควบคุมผู้บังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณร ผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือ อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย
- 6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นจังหวัด

จังหวัด เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคชั้นที่ 2 ซึ่งเป็นเขตปกครองพื้นที่จำกัดเฉพาะจังหวัด ซึ่งจังหวัดนั้นหมายถึง กรุงเทพมหานคร และจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร โดยพื้นที่ทั้งราชอาณาจักรมี 76 จังหวัด รวมกรุงเทพมหานครอยู่ในจำนวนนี้ด้วย ตามความในข้อ 5 แห่งกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) ว่าด้วยจำนวนและเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค กำหนดไว้ชัดเจนว่า จำนวนและเขตปกครองจังหวัด ให้อนุโลมตามจำนวนและเขตบริหารราชการแห่งราชอาณาจักร แต่ในทางปฏิบัติมี 126 จังหวัด คือ คณะมหานิกาย มี 76 จังหวัด ครบตามจำนวนจังหวัดแห่งราชอาณาจักร

คณะธรรมยุต มี 50 จังหวัด บางจังหวัดอนุโลมตามเขตบริหารราชการแห่งราชอาณาจักร บางจังหวัดต้องรวมหลายจังหวัดเข้าเป็นหนึ่งจังหวัด การรวมหลายจังหวัดเข้าเป็นหนึ่งจังหวัดนั้น เป็นไปตามมติมหาเถรสมาคม

อนึ่ง จังหวัดทางคณะสงฆ์นั้น แม้มีได้กำหนดชัดเจน ก็พอเทียบได้ว่าจะต้องมีวัดในเขตจังหวัดนั้น พอจะเป็นตำบลทางคณะสงฆ์และอำเภอทางคณะสงฆ์ได้ จึงจะกำหนดเป็นจังหวัดได้ หากมีจำนวนวัดต่ำกว่าเกณฑ์ที่จะเป็นตำบลและอำเภอทางคณะสงฆ์ได้ ก็จัดเป็นจังหวัดทางคณะสงฆ์ไม่ได้ เพราะขาดระบบการบังคับบัญชา

เจ้าคณะจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตจังหวัดของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมายมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระงับอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัย ข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะอำเภอ

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะอำเภอให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดจนถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย และ 6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

เขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นอำเภอ

อำเภอ เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคชั้นที่ 3 ซึ่งหมายถึงเขตใน กรุงเทพมหานครและอำเภอในจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานคร จำนวนและเขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นอำเภอนั้น คณะสงฆ์ต้องเป็นผู้กำหนด แม้ทางราชอาณาจักรมีพระราชกฤษฎีกายกกิ่งอำเภอขึ้นเป็นอำเภอแล้ว อำเภอนั้นเป็นอำเภอทางราชอาณาจักรเท่านั้น หากเป็นอำเภอทางคณะสงฆ์ไม่ ตามความในข้อ 5 แห่งกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2535) และในระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดจำนวนและเขตการปกครองอำเภอ พ.ศ.2537 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการได้ 2 ได้แก่ 1) กำหนดโดยอนุโลมตามเขตบริหารราชการแห่งราชอาณาจักร และ 2) กำหนดเป็นกรณีพิเศษ

การกำหนดโดยอนุโลมตามเขตบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรนั้น ให้อนุโลมได้เฉพาะอำเภอที่มีวัดซึ่งถูกต้องตามกฎหมาย 5 วัดขึ้นไป เพราะอำเภอที่มีวัด 5 วัดขึ้นไป เป็นอำเภอที่มีเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลได้ อำเภอที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัด จะมีเขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นตำบลมิได้ เมื่อทั้งอำเภอไม่มีเขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นตำบล จะกำหนดเป็นเขตปกครองชั้นอำเภอมิได้ คือจะยกขึ้นเป็นอำเภอทางคณะสงฆ์มิได้เลย

การกำหนดเป็นกรณีพิเศษนั้น ได้แก่ การกำหนดเขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นอำเภอที่ไม่ต้องอนุโลมตามเขตบริหารราชการแห่งราชอาณาจักร ตามระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดไว้ 2 ลักษณะ ได้แก่ อำเภอที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัด และ อำเภอที่มีวัดต่ำกว่า 10 วัด โดยอำเภอที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัดนั้น ไม่สามารถจะกำหนดเขตเป็นอำเภอโดยอนุโลมได้ แต่จำเป็นต้องปกครอง จึงบังคับให้รวมกับอำเภออื่น ส่วนอำเภอที่มีวัดต่ำกว่า 10 วัด คือมีวัดเกินกว่า 5 วัด แต่ไม่ถึง 10 วัด และประกอบด้วยหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) เป็นการเหมาะสม และ 2) สะดวกในทางปกครองให้รวมขึ้นในปกครองของเจ้าอำเภออื่นซึ่งมีเขตติดต่อกัน ในจังหวัดเดียวกันได้ การรวมทั้ง 2 ลักษณะนี้ มีข้อบังคับไว้ ดังนี้ 1) ถ้ารวมกันเข้าเพียง 2 อำเภอ ให้คงชื่อไว้ทั้ง 2 อำเภอ และ 2) ถ้ารวมเกินกว่านั้น ให้คงชื่อไว้อำเภอเดียว

วิธีดำเนินการกำหนดเขตปกครองอำเภอนั้น มี 2 แบบได้แก่ 1) ในกรณีกำหนดโดยอนุโลม และ 2) ในกรณีกำหนดเป็นกรณีพิเศษ ขณะที่ ในกรณีกำหนดโดยอนุโลม พอสรุปตามที่เคยปฏิบัติได้ดังนี้ 1) ให้เจ้าคณะจังหวัดเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อมหาเถรสมาคม ประกาศกำหนดเขตโดยอนุโลม และ 2) เมื่อลงประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้ว ให้ถือเป็นเขตปกครองอำเภอทางคณะสงฆ์ ในกรณีกำหนดเป็นกรณีพิเศษ พอสรุปได้ดังนี้

1) ให้เจ้าคณะจังหวัดเสนอเจ้าคณะภาคเพื่อประกาศกำหนดเป็นกรณีพิเศษ โดยอนุวัติของมหาเถรสมาคม

2) เมื่อได้ลงประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้ว ให้ถือเป็นเขตปกครองอำเภอทางคณะสงฆ์

เจ้าคณะอำเภอมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตอำเภอของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระวังอธิกรณ์ วินิจฉัยการลงนิคหกรรม วินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยชั้นเจ้าคณะตำบล

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าคณะตำบลให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมบังคับบัญชาเจ้าคณะและเจ้าอาวาส ตลอดถึงพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรืออยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย และ

6) ตรวจสอบและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

2.2 เขตปกครองคณะสงฆ์ชั้นอำเภอ

ตำบล เป็นเขตปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาคชั้นที่ 4 ซึ่งหมายถึงแขวงในกรุงเทพมหานคร และตำบลในจังหวัดนอกรวมกรุงเทพมหานคร จำนวนและเขตปกครองตำบลนั้น คณะสงฆ์เป็นผู้กำหนด แม้ทางราชอาณาจักรจะมีประกาศกระทรวงมหาดไทยตั้งตำบลแล้วก็ตาม ตำบลนั้นเป็นตำบลทางราชอาณาจักรเท่านั้น หากเป็นตำบลทางคณะสงฆ์ไม่ ตามความในข้อ 5 แห่งกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ ๑๔ (พ.ศ. ๒๕๓๕) และในระเบียบมหาเถรสมาคม กำหนดจำนวนและเขตปกครองตำบล พอกำหนดเป็นหลักได้ 2 กรณี คือ 1) กำหนดโดยอนุโลมตามตำบลแห่งราชอาณาจักร และ 2) กำหนดเป็นกรณีพิเศษ

ในกรณีที่ 1 ให้อนุโลมตามเขตปกครองตำบลแห่งราชอาณาจักรได้ เฉพาะตำบลที่มีวัดถูกต้องตามกฎหมาย 5 วัดขึ้นไปเท่านั้น และเมื่อจะกำหนดตำบลใหม่ แม้ตำบลใหม่จะมีวัด 5 วัดขึ้นไปแล้วก็ตาม แต่ตำบลเดิมที่ตำบลใหม่เคยรวมอยู่ ซึ่งจะมีเขตเปลี่ยนแปลงจะต้องมีวัดคงอยู่ไม่ต่ำกว่า 5 วัด ถ้าจะมีวัดคงอยู่ต่ำกว่า 5 วัด จะแยกตำบลใหม่ โดยกำหนดอนุโลมมิได้

ในกรณีที่ 2 ให้กำหนดเป็นกรณีพิเศษตามจำนวนวัดแต่ละตำบล แยกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1) ตำบลที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัด แยกพิจารณาปฏิบัติได้ดังนี้ ก) ให้รวมวัดในตำบลที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัดขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นซึ่งมีเขตติดต่อกัน และ ข) ให้รวมเข้ากับตำบลอื่น ซึ่งเมื่อรวมแล้วมี 10 วัดขึ้นไป เพื่อความสะดวกหรือเพื่อความเจริญต่อคณะสงฆ์ จะแบ่งเป็น 2 เขตหรือหลายเขต โดยจะเรียก ชื่อตำบลอนุโลมตามชื่อตำบลแห่งราชอาณาจักร หรือจะเรียกว่า “ตำบล.....เขต 1” “ตำบล.....เขต 2” ก็ได้

2) ตำบลที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัด จำนวน 3 ตำบลขึ้นไป ให้รวมตำบลที่มีวัดต่ำกว่า 5 วัดตั้งแต่ 3 ตำบลขึ้นไปเข้าเป็นเขตปกครองเดียวกัน เข้าร่วมแล้วมีวัด 10 วัดขึ้นไป จะแบ่งเป็นเขตและกำหนดชื่อตำบลดังในลักษณะที่ 1 ก็ได้

3) แม้ตำบลที่มีวัดครบ 5 วัด แต่มีเหตุอื่น ถ้าเข้าลักษณะพิเศษ 2 ประการ คือ มีความเหมาะสม 1 สะดวกในทางปกครอง 1 จะรวมขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นก็ได้

4) ตำบลที่มีวัดเกินกว่า 10 วัด ถ้าสะดวกในทางปกครองจะแยกวัดที่เกิน ๑๐ นั้นไปขึ้นในปกครองของเจ้าคณะตำบลอื่นก็ได้ (แยกเฉพาะวัดที่เกิน 10) และ

5) ตำบลที่มีวัดตั้งแต่ 10 วัด ขึ้นไป (แบ่งแยกออกเป็นเขต) ถ้ามีลักษณะพิเศษ 2 ประการ คือ เพื่อสะดวกแก่การปกครอง 1 เพื่อความเจริญแก่คณะสงฆ์ 1 จะแบ่งเป็น 2 เขตหรือหลายเขต เรียกชื่อตำบลว่า “ตำบล.....เขต 1” “ตำบล.....เขต 2” ก็ได้ แต่เขตหนึ่งๆจะต้องมีวัดไม่ต่ำกว่า 5 วัด

ตำบลทางคณะสงฆ์แต่ละตำบลให้มีเจ้าคณะตำบลจำนวนตำบลละ 1 รูป ถ้าตำบลใดมี 8 วัดขึ้นไป ให้มีรองเจ้าคณะตำบลได้ 1 รูป การรวมหลายตำบลเป็นตำบลเดียว ถ้ารวม 2 ตำบล ให้คงชื่อไว้ทั้ง 2 ตำบล ถ้ารวม 3 ตำบลขึ้นไป ให้คงชื่อไว้ตำบลเดียว ทั้งนี้ การกำหนดเขตตำบลดังกล่าวให้ยึดหลัก 4 อย่างคือ 1) ต้องมีวัดตำบลละไม่ต่ำกว่า 5 วัด 2) เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้กำหนดเขตจำนวนและชื่อตำบลเสนอ 3) เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ประกาศโดยอนุมัติของเจ้าคณะภาค และ 4) ให้ถือเป็นเขตปกครองเมื่อลงประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์แล้ว

เจ้าคณะตำบลมีอำนาจหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์ในเขตตำบลของตน ดังนี้

1) ดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ พระบัญชาสมเด็จพระสังฆราช คำสั่งของผู้บังคับบัญชาเหนือตน

2) ควบคุมและส่งเสริมการรักษาความเรียบร้อยดีงาม การศาสนศึกษา การศึกษา สงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้ดำเนินไปด้วยดี

3) ระวังอธิการกรรม วิวินิจฉัยการลงนิคกรรม วิวินิจฉัยข้ออุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย
ชั้นเจ้าอาวาส

4) แก้ไขข้อขัดข้องของเจ้าอาวาสให้เป็นไปโดยชอบ

5) ควบคุมและบังคับบัญชาเจ้าอาวาสและพระภิกษุสามเณรผู้อยู่ในบังคับบัญชาหรือ
อยู่ในเขตปกครองของตน และชี้แจงแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ผู้อยู่ในบังคับบัญชา ให้เป็นไป
โดยความเรียบร้อย

6) ตรวจการและประชุมพระสังฆาธิการในเขตปกครองของตน

การปกครองคณะสงฆ์ เป็นการบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์
พ.ศ.2505 ซึ่งตราขึ้นในภาวะที่บ้านเมืองอยู่ในระยะปฏิบัติและอยู่ในระยะเวลาที่ได้มี
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาแล้ว 2 ฉบับ ครั้นเมื่อตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ คงได้ทบทวน
พระราชบัญญัติ 2 ฉบับ เทียบเคียงแล้วยึดเอาโครงสร้างของฉบับที่ 1 เป็นหลัก
นำส่วนประกอบ ขององค์กรของฉบับที่ 2 บางส่วนมาผสม โดยปรับปรุงให้มีความเหมาะสม
ยิ่งขึ้น จึงได้รูปแบบ องค์กร ดังนี้

1) ผู้บัญชาการ ได้แก่สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นองค์ ประมุขสงฆ์
และเป็นผู้บัญชาการคณะสงฆ์สูงสุด ทรงบัญชาการคณะสงฆ์ทางมหาเถรสมาคม ตามอำนาจ
แห่งกฎหมายและพระธรรมวินัย ทั้งนี้เพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งพระพุทธศาสนา

2) องค์กรปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง แยกเป็น 2 คือ

ส่วนที่ 1 มหาเถรสมาคม ได้แก่ องค์กรปกครองคณะสงฆ์สูงสุด ซึ่งเป็นองค์กร
หลักประกอบด้วย 1) สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง
2) สมเด็จพระราชาคณะ เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และ 3) พระราชาคณะที่ทรงแต่งตั้ง
(ไม่เกิน 13 รูป) เป็นกรรมการ ลักษณะดำเนินกิจการ (1) ประธานกรรมการ เป็นผู้บังคับบัญชา
รับผิดชอบ (2) ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดย
ตำแหน่ง (3) กรรมการศาสนาทำๆหน้าที่สำนักเลขาธิการ และ (4) องค์กรย่อย เป็นหน่วย
บริหารและจัดกิจการแทน

ส่วนที่ 2 องค์กรย่อยในส่วนกลาง ได้แก่ 1) เขตปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่เขต
ปกครองสงฆ์ในนิคายนั้น ๆ ดังนี้ ก. หน (ม) เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชา ข. คณะ (ธ)
เจ้าคณะใหญ่เป็นผู้บังคับบัญชามีเลขานุการสนองงานการ เลขานุการเจ้าคณะใหญ่ จัดเป็น
“พระสังฆาธิการ” 2) คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของมหาเถรสมาคม ก. คณะกรรมการฝ่าย
ปกครอง ข. คณะกรรมการฝ่ายศาสนศึกษา ค. คณะกรรมการฝ่ายศึกษาสงเคราะห์
ง. คณะกรรมการฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา จ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณูปการ และ

ฉ. คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ 3) คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการอื่น ๆ (มีจำนวนมากคณะ) และ 4) กองงาน ได้แก่ ก. กองบาลีสนาทมหลวง ข. กองธรรมสนามหลวง และ ค. กองงานพระธรรมทูต องค์การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค มี 4 ชั้น คือ 1) ภาค เจ้าคณะภาคเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะภาคเป็นผู้ช่วย 2) จังหวัด เจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้ช่วย 3) อำเภอ เจ้าคณะอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะอำเภอเป็นผู้ช่วย และ 4) ตำบล เจ้าคณะตำบลเป็นผู้บังคับบัญชา รองเจ้าคณะตำบลเป็นผู้ช่วย

3. การปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

การปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา สังกัดการปกครองคณะสงฆ์ภาค 6 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย จังหวัดแพร่ จังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา ดำเนินการปกครองภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และแก้ไขเพิ่มเติม, กฎมหาเถรสมาคมและคำสั่งเจ้าคณะจังหวัด ทั้งนี้ ปัจจุบัน คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีพระสงฆ์ จำนวน 330 รูป สามเณร จำนวน 191 รูป รวม พระสงฆ์และสามเณร จำนวน 521 รูป มีวัดจำนวน 110 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2563) หนึ่งในจำนวนนี้มีวัดพระอารามหลวง จำนวน 1 แห่ง คือวัดศรีโคมคำ พระอารามหลวง ตำบลเวียง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา หรือที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปเรียกว่า “วัดพระเจ้าตนหลวง” เนื่องจากภายในพระวิหารมีองค์พระประธานพระเจ้าตนหลวงประดิษฐานอยู่ และปัจจุบันยังคงเรียกชื่อนี้ อีกทั้ง ยังเป็นวัดศูนย์รวมจิตใจของชาวพะเยา อีกด้วย

ในอดีตที่ผ่านมาคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาได้มีการปกครองลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 ในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบันตามลำดับดังนี้

- 1) พระครูศรีวิราชชิรปัญญา (ปิ่นตา วชิรปัญญา)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวง เมื่อ พ.ศ. 2451-2467
ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ วัดราชคฤห์
- 2) พระครูโสภิตจริยากร (หลาน อินทวิชชา)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวง เมื่อ พ.ศ. 2468-2481
ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดเมืองชุม
- 3) พระครูภาวนาธิคุณ (อินโต คนธวงโส)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะแขวง เมื่อ พ.ศ. 2482-2484

ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดบุญยืน

- 4) พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (ปวง ธรรมปัญญา)
ดำรงเจ้าคณะแขวง เมื่อ พ.ศ 2484-2501
ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ
- 5) พระราชวิริยสุนทร (ธงชัย ฐิตปัญญา)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา เมื่อ พ.ศ 2501-2520
ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดราชคฤห์
- 6) พระเทพญาณเวที (ศรีมูล มูลสิริ)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา เมื่อ พ.ศ 2520-2525
ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค6 เจ้าอาวาสวัดศรีอุโมงค์คำ
- 7) พระวิมลญาณมุนี (บุญชื่น จิตปัญญา)
ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา เมื่อ พ.ศ 2525-2558
ปัจจุบันเป็นรองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา เจ้าอาวาสวัดลี
- 8) พระสุนทรกิตติคุณ (เดชา บุญกำ)
ดำรงเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา เมื่อ พ.ศ 2558-ปัจจุบัน
ดำรงตำแหน่งรองเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ
มีรองเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา 2 รูปคือ 1) พระครูสังวรวรคุณ รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา รูปที่ 1 วัดหัวข่วงแก้ว ดูแลงาน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ และ 2) พระครูสุกิตยากร รองเจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา รูปที่ 2 วัดศรีอุโมงค์คำ ดูแล งานด้านการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์

ปัจจุบัน เขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีพระสงฆ์ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา รวมทั้งสิ้น 18 รูป ดังนี้

- 1) พระครูโสภิตโชติคุณ เจ้าคณะตำบลเวียง เขต 1 วัดบุญยืน
- 2) พระครูอุตมพัฒน์ภาส เจ้าคณะตำบลเวียง เขต 1 วัดหัวข่วงแก้ว
- 3) พระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ เจ้าคณะตำบลต้า เขต 1 วัดต้าม่อน (ต้าม่อน)
- 4) พระครูวิจิตรวรการ เจ้าคณะตำบลต้า เขต 2 วัดต้าดอนมูล
- 5) พระครูโสภิตบุญญากร เจ้าคณะตำบลแม่ปืม เขต 1 วัดสันหมื่นแก้ว
- 6) พระครูประยุตศุกการ เจ้าคณะตำบลแม่ปืม เขต 2 วัดร่องคือ

- 7) พระครูวิศาลธรรมโกศล เจ้าคณะตำบลท่าจำปี วัดช้างหิน
- 8) พระครูสุวิมลปัญญาภูธ เจ้าคณะตำบลท่าวังทอง วัดดอกบัว
- 9) พระครูวิสุทธิศีลากร เจ้าคณะตำบลตุน วัดตุนใต้
- 10) พระครูวรเวชโกวิท เจ้าคณะตำบลแม่ต๋า วัดป่าลานคำ
- 11) พระครูอาทรพัฒนพิศาล เจ้าคณะตำบลแม่กา วัดแม่กาห้วยเคียน
- 12) พระอธิการทองบด ปญญาธโร รก.เจ้าคณะตำบลจำป่าหวาย วัดดอนมูล
- 13) พระครูวิสุทธิปัญญารัตน์ เจ้าคณะตำบลตอม วัดร่องห้า
- 14) พระครูวิสิฐพัฒนวิกรม เจ้าคณะตำบลแม่ใส วัดสันช้างหิน
- 15) พระครูอาทรนพกิจ เจ้าคณะตำบลบ้านสา วัดศรีบุญเรือง
- 16) พระครูธรรมธรศิริชัย ชยสิริ เจ้าคณะตำบลแม่น้ำเรือ วัดร่องคำ
- 17) พระใบฎีกาบุญเลื่อน ฐิติญาโณ เจ้าคณะตำบลบ้านใหม่ วัดท่ากลอง
- 18) พระครูวินัยธรรมวราศักดิ์ ญาณวิชัย เจ้าคณะตำบลสันป่าม่วง วัดสันป่าม่วง

แนวคิดทฤษฎีการบริหาร

จากการได้ศึกษาและประมวลแนวคิดที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหาร จากตำรา และเอกสารทางวิชาการ จึงได้ประมวลประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการบริหาร ประกอบไปด้วย ความหมายของการบริหาร ทฤษฎีการบริหาร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

“การบริหาร” หรือ “การจัดการ” โดยทั่วไปเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน และใช้แทนกันได้เสมอ คำภาษาอังกฤษที่มักใช้เรียกในความหมายของ การบริหาร มี 2 คำ คือ Management และ Administration ส่วนมากคำว่า Management มักจะใช้ในทางธุรกิจ ซึ่งหมายถึง การนำเอานโยบายไปปฏิบัติ โดยมีการกำหนดแบบงาน วิธีการบริหารงาน และการใช้จ่าย หรือทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า การจัดการ ส่วนคำว่า Administration มักเน้นการบริหาร เกี่ยวกับนโยบาย มักนิยมใช้ในทางราชการ เช่น Public Administration

ลูเธอร์ กุลลิค (Luther Gulick) (1937) ได้กล่าวและจำแนกหน้าที่ของการบริหาร ที่เรียกว่า การบริหารแบบ Posdcore Model โดยมีรายละเอียดตามคำย่อภาษาอังกฤษดังนี้ คือ

- 1) P คือ Planning การวางแผน หมายถึงการจัดวางโครงการและแผนการปฏิบัติงาน ขององค์การไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
- 2) O คือ Organizing การจัดองค์การ หมายถึงการกำหนดโครงสร้างขององค์การ การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงาน การกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของงานต่างๆ อย่างชัดเจน

3) S คือ Staffing การจัดตัวบุคคล หมายถึงการบริหารงานบุคคลในด้านต่างๆ ขององค์การได้แก่ การวิเคราะห์อัตรากำลัง การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคคล การบำรุงรักษาบุคคลให้มีประสิทธิภาพ

4) D คือ Directing การอำนวยการ หมายถึงการวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหารองค์การในการตัดสินใจ การควบคุมบังคับบัญชาและควบคุมการปฏิบัติงาน

5) Co คือ Co-ordinating การประสานงาน หมายถึงการติดต่อประสานงานที่เชื่อมโยงงานของทุกคน ทุกฝ่ายทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

6) R คือ Reporting การรายงาน หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้ผู้บริหาร และสมาชิกขององค์การได้ทราบความเคลื่อนไหวและความเป็นไปของหน่วยงาน

7) B คือ Budgeting การงบประมาณ หมายถึงการจัดทำงบประมาณ การทำบัญชีการใช้จ่ายเงินและการควบคุมตรวจสอบด้านการเงินและทรัพย์สินขององค์การ

Schermerhorn (1999) ได้กล่าวว่า คำว่า “การบริหาร” (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูง โดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร

สุรัสวดี ราชกุลชัย (2543) ได้กล่าวว่า คำว่า “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตามในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง 2 คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

กล่าวโดยสรุปคือ การบริหาร คือกระบวนการทางสังคมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้ร่วมกันทำกิจกรรมโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายหรือดำเนินงานในภาครัฐหรือการบริหารรัฐกิจ ให้บรรลุผลตามเป้าหมายโดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรที่มีอยู่คือ คน เงิน วัสดุ ให้เหมาะสมกับงาน ดังนั้น การบริหารจึงเป็น ศาสตร์ และ ศิลป์ ในการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ให้มีคุณภาพสามารถดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

รุจิร ภูสารและจันทราณี สงวนนาม (2545) กล่าวถึงการบริหารว่า เป็นเรื่องของการทำกิจกรรมโดยผู้บริหารและสมาชิกในองค์กรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมี

ประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ทรัพยากร และเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด นักบริหารหลายคน จึงมีความคิดเห็นตรงกันว่า “การบริหารเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของคณะบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะที่แน่นอนในการทำงาน” บางคนเห็นว่าการบริหารเป็นศิลปะของการเป็นผู้นำที่จะนำผู้อื่นให้ทำงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ และได้กล่าวถึงลักษณะเด่นที่เป็นสากลของการบริหารไว้ 9 ประเด็นคือ

- 1) การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย
- 2) การบริหารต้องอาศัยปัจจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญ
- 3) การบริหารต้องใช้ทรัพยากรการบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน
- 4) การบริหารต้องมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการทางสังคม
- 5) การบริหารต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
- 6) การบริหารต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
- 7) การบริหารเป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล
- 8) การบริหารมีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 9) การบริหารไม่มีตัวตน แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2548) กล่าวว่า การบริหารจัดการ (management administration) การบริหารการพัฒนา (development administration) แม้กระทั่งการบริหารการบริการ (service administration) แต่ละคำมีความหมายคล้ายคลึงหรือใกล้เคียงกันที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

ล้วนเป็นแนวทางหรือวิธีการบริหารงานภาครัฐที่หน่วยงานของรัฐ หรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารราชการ

- 1) มีกระบวนการบริหารงานที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การคิด (thinking) หรือการวางแผน (planning) การดำเนินงาน (acting) และการประเมินผล (evaluating) และ
- 2) มีจุดหมายปลายทาง คือ การพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงเพิ่มขึ้น สำหรับส่วนที่แตกต่างกัน คือ แต่ละคำมีจุดเน้นต่างกัน กล่าวคือ การบริหารจัดการเน้นเรื่องการนำแนวคิดการจัดการของภาคเอกชนเข้ามาใช้ในการบริหารราชการ เช่น การมุ่งหวังผลกำไร การแข่งขัน ความรวดเร็ว การตลาด การประชาสัมพันธ์ การจูงใจด้วยค่าตอบแทน การลดขั้นตอน และการลดพิธีการ เป็นต้น ในขณะที่การบริหารการพัฒนาให้ความสำคัญเรื่องการบริหารรวมทั้งการพัฒนานโยบาย แผน แผนงาน โครงการ (policy, plan, program, project) หรือกิจกรรมของ

หน่วยงานของรัฐ ส่วนการบริหารการบริการเน้นเรื่องการอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน

ชิตเชื้อ ชัยฤชา (2553) ได้กล่าวว่า การบริหารหมายถึง กิจกรรมกลุ่มบุคคลร่วมกัน ทาตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง เป็นระบบจนเกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ

พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล) (2554) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ของบุคคลตั้งแต่ ๒ คน ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรม หรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ และทรัพยากรทางการบริหารเป็นปัจจัยอย่างประหยัด และให้เกิดประโยชน์สูงสุดผู้บริหารจะบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎี และหลักการบริหาร เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานสถานการณ์ และ สิ่งแวดล้อม จึงพูดได้ว่า ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้ที่สามารถประยุกต์เอาศาสตร์การบริหารไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

วิรัช สนวนวงศวาน (2554) ได้กล่าวว่า การบริหาร คือ สิ่งที่ผู้จัดการหรือผู้บริหารต้องปฏิบัติซึ่งเกี่ยวข้องกับ การประสานงานและการดูแลงานและกิจกรรมต่างๆภายในองค์กรของผู้ปฏิบัติ

เกริกกฤทธิ พวงสมจิตร (2555) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันเพื่อให้ การใช้ทรัพยากรทางการบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

พระมหาเดชา สังขรุ่งเรือง (2558) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้หน้าที่ในการบริหารซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ หรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงานและ การงบประมาณนอกจากนี้องค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจะประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่แน่นอน ทรัพยากรในการบริหาร มีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่ง แนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงกลยุทธ์ ให้งานบรรลุ เป้าหมายขององค์การ เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การต้องอาศัยความร่วมมือกันของคนทุกคน จึงจะทำให้สำเร็จลงได้เป้าหมายเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้บริหารจะต้องทำให้บรรลุได้นั้น ความเสมอภาคในองค์กร

การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพมีการประสานประโยชน์สร้างความร่วมมือการกระจายอำนาจที่ เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

พระสุธา ไทย (2562) ได้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมหรืองานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหาร เป็นปัจจัยที่มีการใช้อย่างประหยัดและให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2545) ได้กล่าวต่ออีกว่า แบ่งการบริหารตามวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งหน่วยงานไว้ 6 ส่วน ดังนี้

1) การบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเรียกว่า การบริหารรัฐกิจ (public administration) หรือการบริหารภาครัฐ มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือ การให้บริการสาธารณะ (public services) ซึ่งครอบคลุมถึงการอำนวยความสะดวก การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนการพัฒนาประชาชนและประเทศชาติ เป็นต้น การบริหารส่วนนี้เป็นการบริหารของหน่วยงานของภาครัฐ (public or governmental organization) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง กรม หรือเทียบเท่า การบริหารงานของจังหวัดและอำเภอ การบริหารงานของหน่วยการบริหารท้องถิ่น หน่วยงานบริหารเมืองหลวง รวมตลอดทั้งการบริหารงานของหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

2) การบริหารงานของหน่วยงานภาคธุรกิจ ซึ่งเรียกว่า การบริหาร ธุรกิจ (business administration) หรือการบริหารภาคเอกชนหรือการบริหารของหน่วยงานของเอกชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งเพื่อการแสวงหากำไร หรือการแสวงหากำไรสูงสุด (maximum profits) ในการทำธุรกิจ การค้าขาย การผลิตอุตสาหกรรม หรือให้บริการเห็นตัวอย่างได้อย่างชัดเจนจากการบริหารงานของ บริษัท ห้างร้าน และห้างหุ้นส่วนทั้งหลาย

3) การบริหารของหน่วยงานที่ไม่สังกัดภาครัฐ (non-governmental organization) ซึ่งเรียกละย่อว่า หน่วยงาน เอ็นจีโอ (NGO.) เป็นการบริหารงานของหน่วยงานที่ไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit administration) มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้ง คือการไม่แสวงหาผลกำไร (non-profit) เช่น การบริหารของมูลนิธิ และสมาคม

4) การบริหารงานของหน่วยงานระหว่างประเทศ (international organization) มีวัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้ง คือ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น การบริหารงานของสหประชาชาติ (United Nations Organization) องค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization) และกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN)

5) การบริหารงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ การบริหารงานขององค์กรส่วนนี้เกิดขึ้นหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. 2540) โดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้มีองค์กรตามรัฐธรรมนูญขึ้น เช่น การบริหารงานของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เป็นต้น องค์กรดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นหน่วยงานของรัฐเช่นกัน แต่มีลักษณะพิเศษ เช่น เกิดขึ้นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว และมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องคุ้มครองและรักษาสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตลอดจนควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

6) การบริหารงานของหน่วยงานภาคประชาชน มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อปกป้องรักษาผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและถูกเอารัดเอาเปรียบตลอดมา เช่น การบริหารงานของหน่วยงานของเกษตรกร กลุ่มผู้ใช้แรงงาน และกลุ่มผู้ให้บริการ

แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ

1. การปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง

การทำความเข้าใจความหมาย หรือการนิยามศัพท์“การนำนโยบายไปปฏิบัติ” จะทำให้ทราบถึง สาระสำคัญ เบื้องต้นของขอบข่ายขอบเขตของเนื้อหาสาระในเรื่องดังกล่าวและในการนี้มีนักวิชาการทั้ง ไทยและต่างประเทศได้ให้ความหมาย “การนำนโยบายไปปฏิบัติ” ดังนี้

Pressman & Wildavsky (1973) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึง กระบวนการของ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่มีการกำหนดไว้ก่อนหน้านั้นแล้ว กับการกระทำ หรือ ปฏิบัติการทั้งหลายที่มุ่งให้บังเกิดผลไปตามนั้น หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติคือ ความสามารถในการจัดการและประสานสิ่งที่จะกระทำให้บังเกิดผลในลักษณะที่เป็นลูกโซ่ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล

ศุภชัย ยาวะประภาส (2545) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึงการนำนโยบายไป ปฏิบัติเป็นกระบวนการมีความต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง มีขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม แต่ละขั้นตอนมี ความสัมพันธ์กันตลอดเวลา และประเด็นที่สองคือการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จ ลุล่วงตามเป้าหมายของนโยบาย

สมบัติ อารงษ์วงศ์ (2550) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติ หมายถึง ความพยายามที่จะตัดลินความสามารถในการรวบรวมคนและทรัพยากรทางการบริหาร และกระตุ้นบุคลากรให้ปฏิบัติงาน บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

กล้า ทองขาว (2551) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึงการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ ปราบกฏการณ์เป็นจริงที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อเป็นบทเรียนและพัฒนา แนวทาง สร้างกลยุทธ์เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพและความสามารถขององค์กร และกลุ่มบุคคลที่นำนโยบายไป ปฏิบัติให้สามารถจัดการและประสานกิจกรรมให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย รวมทั้งสามารถหลีกเลี่ยงปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุผลสำเร็จของนโยบาย

วรเดช จันทรศร (2551) ได้กล่าวว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติหมายถึง เป็นเรื่องของ การศึกษาว่า องค์กรที่รับผิดชอบสามารถนำและกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจน กลไกที่สำคัญทั้งหมด ปฏิบัติงานให้บรรลุตามนโยบายที่ระบุไว้หรือไม่เพียงใด การศึกษาการนำ นโยบายไปปฏิบัติที่ผ่านมามุ่ง สนใจนโยบายเฉพาะเรื่อง (Issues) มากกว่าการสร้างทฤษฎีการ นำ นโยบายไปปฏิบัติแบบเบ็ดเสร็จ

กล่าวโดยสรุป การนำนโยบายไปปฏิบัติ ถือเป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการนำนโยบาย ไปปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้จนถึงผลสำเร็จของนโยบาย ก่อให้เกิดประโยชน์ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการทำงาน ครอบคลุมครบถ้วนอย่างสมบูรณ์ และบุคลากรมีความเข้าใจ เกี่ยวกับนโยบายอย่างชัดเจน กล่าวคือ การนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำ สามารถกระตุ้นสร้างแรงจูงใจให้ผู้ที่บังคับบัญชาในองค์กรหรือทำงาน ทั้งยังจะส่งผลให้การนำ นโยบายไปปฏิบัติประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ขั้นตอนของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

วรเดช จันทรศร (2551) อธิบายถึงรายละเอียดของปฏิสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงการ พึ่งพา ตลอดจนความเป็นอิสระขององค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้องในขั้นตอนของการนำ นโยบายไปปฏิบัติโดยแบ่ง การนำนโยบายไปปฏิบัติออกเป็น 2 ขั้นตอนหลักคือขั้นตอนในระดับ มหาภาค(Macro) และขั้นตอนใน ระดับจุลภาค (Micro) ดังนี้

การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับมหาภาค (Macro Implementation) แบ่งการปฏิบัติ ออกเป็น 2 ขั้นตอนได้แก่ขั้นตอนแรกเป็นการแปลงนโยบายออกเป็นแนวทางปฏิบัติหรือออกมา เป็น แผนงานหรือโครงการโดยทั่วไปหน่วยงานที่รับผิดชอบได้แก่กระทรวง ทบวงกรม หรือ

ราชการบริหาร ส่วนกลาง ส่วนชั้นตอนที่สองเป็นการทำให้หน่วยงานระดับท้องถิ่นยอมรับแนวทาง แผนงาน โครงการ หรือผลของการแปลงนโยบายนั้นไปปฏิบัติต่อไป

การนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจุลภาค (Micro Implementation) เป็นจุดเริ่มต้นที่แท้จริงของ การนำนโยบายไปปฏิบัติซึ่งเป็นขั้นตอนที่นโยบายที่มาจากส่วนกลางถูกนำมาปฏิบัติในสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน ในขั้นตอนนี้มีความเกี่ยวกับการยอมรับ นโยบายของหน่วยงานใน ระดับท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้สอดคล้องกับนโยบายและ แนวทางปฏิบัติที่ส่วนกลางได้ดำเนินการในขั้นตอนแรกของระดับมหภาคในระดับจุลภาคนี้มี 3 ขั้นตอนหลักที่ต้องปฏิบัติคือขั้นตอนการระดมพลัง (Mobilization) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานระดับ ท้องถิ่นจะต้อง พิจารณารับนโยบายและแสวงหาความสนับสนุนนโยบายจากท้องถิ่น ขั้นตอนการปฏิบัติ(Deliverer Implementation) ครอบคลุมถึงกระบวนการในการปรับเปลี่ยนโครงการที่ได้รับการยอมรับแล้วออกมาในรูปแบบของการปฏิบัติจริงและขั้นตอนการสร้างอย่างต่อเนื่อง (Institutionalization or Continuation) ครอบคลุม ถึงการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้นโยบายถูกปรับเปลี่ยนและได้รับการยอมรับเข้าเป็นหน้าที่ประจำของผู้ปฏิบัติ

3. ปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

กล้า ทองขาว (2551) ได้กล่าวถึง ปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่สำคัญๆ มี 6 ประการ คือ ปัจจัยด้านข้อความนโยบาย ด้านการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจ และกลุ่มหลากหลายในสังคม ปัจจัยด้านความสามารถและศักยภาพขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ปัจจัยด้านจิตสำนึกของผู้ปฏิบัติ ปัจจัยด้านผู้นำคนสำคัญ และปัจจัยด้านการกำกับตรวจสอบ การประเมินผลและการให้แรงเสริมผู้ปฏิบัติดังมีรายละเอียดดังนี้

1) ปัจจัยด้านข้อความนโยบาย (Policy Statements) ข้อความนโยบาย หมายถึง ข่าวสารนโยบาย (Policy Messages) ที่ระบุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายนโยบาย หรือระบุมাত্রฐานนโยบายหรือ มาตรฐานแผนงาน หากพิจารณาถึงลงไปถึงแผนกลยุทธ์หรือแผนงานหรือโครงการที่รองรับนโยบาย ข้อความนโยบายจะหมายถึง เป้าหมายวัตถุประสงค์ รวมทั้งขั้นตอนหรือกลยุทธ์ต่างๆที่กำหนดไว้หรืออาจหมายถึงแนวปฏิบัติที่อาจจัดทำเป็นคู่มือแก่ผู้รับผิดชอบเพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของนโยบายนั้น ข้อความนโยบายจะหมายรวมการระบุองค์กร รับผิดชอบ ขอบข่ายที่นโยบายครอบคลุมถึงแม้กระทั่งระเบียบวิธีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลหากข้อความนโยบายมีความชัดเจน

ไม่คลุมเครือโอกาสที่นโยบายจะประสบผลสำเร็จในขั้นนำไปปฏิบัติจะมีมากแต่หากข้อความนโยบายมีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน เช่น วัตถุประสงค์ของนโยบายไม่ชัดเจนหรือขัดแย้งกัน อาจเป็นอุปสรรคในขั้นการนำไปปฏิบัติทำให้โอกาสที่นโยบายจะบรรลุผลสำเร็จเป็นไปได้ยาก

2) ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจและกลุ่มหลากหลายในสังคม ผู้นำหรือผู้อำนาจมี บทบาทสำคัญ ยิ่งต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายบางนโยบายแม้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะมองว่าเป็น นโยบายที่ดีหากแต่ผู้นำหรือผู้มีอำนาจบารมี (Charisma) ไม่เห็นด้วย จะทำให้สำเร็จได้ยากเช่น นโยบายการจัดระเบียบการค้าขายบนทางเท้าในเขตเมือง หรือนโยบายปฏิรูปการศึกษาถ้าผู้นำ ในสังคมไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้เพราะเห็นว่าจะเป็นการบีบบังคับ ประชาชนผู้หาเช้ากินค่ำ หรือเป็นการบีบบังคับให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษาทำงานหนักเกินไปเพราะไม่ชัดเจนว่านักเรียนและประชาชนจะได้อะไรจากการ ปฏิรูป จะทำให้ลำบากในขั้นนำไปปฏิบัติถ้าหากนโยบายใดได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ ทุกๆ ระดับ โอกาส ที่นโยบายนั้นจะประสบผลสำเร็จในขั้นการนำไปปฏิบัติเป็นไปได้สูง

3) ปัจจัยด้านศักยภาพและความสามารถขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ศักยภาพ และ ความสามารถขององค์กรหรือหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติพิจารณาที่ลักษณะสำคัญขององค์ประกอบต่างๆ ขององค์กรเช่น การมีโครงสร้างองค์กรเอื้อต่อกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติความรู้ความสามารถและทักษะของทีมงาน ความสามารถและประสบการณ์ของผู้นำ องค์กระบบการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารภายในและ ระหว่างองค์กรการมีและใช้เทคโนโลยีการบริหารอย่างเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรทางการเงินและ อุปกรณ์การบริหารรวมทั้งความสามารถนา เงินและอุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ มาใช้ได้ทัน เวลาและสถานการณ์ ความสำคัญของปัจจัยด้านนี้คือ หากปราศจากองค์กรรองรับนโยบายการนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่มีโอกาส เกิดขึ้น หากองค์กรรองรับนโยบายขาดความสามารถและความพร้อม ความเป็นไปได้ที่นโยบายจะล้มเหลวก็มีมาก แต่ถ้านโยบายใดมีองค์กรเข้มแข็งรองรับ โอกาสที่นโยบายนั้น จะประสบผลสำเร็จจะมีสูง เพราะองค์กรหรือ หน่วยงานที่รองรับนโยบายคือกลไกสำคัญ ในการนำส่งนโยบายให้ถึงกลุ่มเป้าหมายตามเจตจำนงของนโยบาย

4) ปัจจัยด้านจิตสำนึกของผู้ปฏิบัตินโยบาย ความคิดนี้หรือเจตคติต่อนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติของบุคคลระดับผู้ปฏิบัติก็คือปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย หากผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจหรือสงสัยในวัตถุประสงค์ของนโยบายว่าเพราะเหตุใดจึงต้องมีนโยบายอย่าง นี้หรือสงสัยว่าความต้องการที่แท้จริงของผู้กำหนดนโยบายคืออะไร นโยบายที่ทำอยู่มีประโยชน์อย่างไร ใคร คือผู้ได้รับประโยชน์แท้จริงจากการดำเนิน

นโยบาย ฯลฯ ข้อสงสัยไม่เข้าใจนโยบายจะทำให้ผู้ปฏิบัติขาดความมั่นใจขาดความไว้วางใจต่อนโยบาย ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจที่จะทุ่มเทพลังความสามารถปฏิบัติ งามอย่างเต็มที่ยิ่งไปกว่านั้น หากผู้ปฏิบัติมีความรู้สึกไม่พึงพอใจต่อนโยบาย เพราะเห็นว่าเป็นนโยบายที่รับผิดชอบไม่ค่อยเป็นประโยชน์ต่อองค์กร หรือไม่ค่อยเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่หรือบางที่อาจเห็นว่าเป้าหมายของนโยบายดีแต่วิธีการปฏิบัติไม่ค่อยดีอาจปฏิบัติงานแบบเฉื่อยชา เพราะมีความรู้สึกไม่ชอบ นโยบาย หากผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่มีความรู้สึกต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติเช่นนั้น นโยบายที่นำไปปฏิบัติมีโอกาสที่จะไม่สำเร็จสูงแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้านโยบายใดผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีปฏิบัติชัดเจน รู้สึกพอใจสูง เพราะเห็นว่าเป็นนโยบายที่ประกาศใช้จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง และองค์กรก็จะได้ประโยชน์จากการดำเนินนโยบายนี้ การมีพื้นฐานความคิดต่อนโยบายเช่นนี้จะทำให้ผู้ปฏิบัติตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติจะทุ่มเทความสามารถและอุทิศเวลาในการปฏิบัติโดยอาจจะเข้าไปมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และเสนอแนะแนวปฏิบัติตามความเหมาะสม ตามสถานการณ์แห่งความเป็นจริงจะส่งผลให้นโยบายบรรลุผล

5) ปัจจัยด้านผู้นำคนสำคัญ ผู้นำคนสำคัญ คือปัจจัยกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติในฐานะที่ผู้นำคนสำคัญ อาจมีส่วนริเริ่มนโยบาย เขาจะแสดงบทบาทในการผลักดัน นโยบายให้ได้รับการประกาศใช้จะประสานความพยายามของบุคคลและองค์กรที่ร่วมรับผิดชอบในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติจะคอยไกล่เกลี่ยและประนีประนอมปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ จะแสวงหาและใช้กลยุทธ์ในการติดต่อประสานงานกับฝ่ายการเมืองนักกฎหมาย นักวิชาการ และบุคคลสำคัญอื่นๆ เพื่อจูงใจให้เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนนโยบาย นอกจากนี้ผู้นำคนสำคัญ ยังจะแสดงความสามารถให้ฝ่ายที่ดูแลงบประมาณเห็นความสำคัญของนโยบายที่นำไปปฏิบัติจนพร้อมที่จะจัดสรร เงินให้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของนโยบายจะส่งผลให้นโยบายที่นำไปปฏิบัติประสบความสำเร็จเพราะ ผู้นำคนสำคัญ จะได้รับเกียรติและยกย่องนับถือในหมู่ผู้ปฏิบัติทำให้ผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจจริงที่จะทำงานให้บรรลุผล ถ้าหากนโยบายใดขาดแคลนผู้นำคนสำคัญที่เข้มแข็งโอกาสที่นโยบายจะล้มเหลวมีความเป็นไปได้ค่อนข้างมาก

6) ปัจจัยด้านการกำกับตรวจสอบประเมินผล และการให้แรงเสริมแก่ผู้ปฏิบัติ การนำนโยบายไปปฏิบัติจำเป็นต้องมีระบบการกำกับ การตรวจสอบ การปฏิบัติงานของบุคคลและองค์กรที่รับผิดชอบ การกำกับ ตรวจสอบมุ่งที่จะให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารนโยบาย และป้องกันการ ปิดเปลือกเป้าหมายและการหันเหทรัพยากรไปใช้ผิดทาง สำหรับการประเมินผลอย่างเป็นระบบ จะสามารถสะท้อนปัญหาในการกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ได้ทุกขั้นตอน สามารถที่จะนำผลการประเมินไปแก้ไขและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติเพื่อให้นโยบาย บรรลุผล ส่วนการให้แรงเสริมแก่ผู้ปฏิบัติงาน หากเป็นแรงเสริม ทางบวกจะทำให้ผู้ปฏิบัติมี กำลังใจ มีขวัญในการทำงาน แรงเสริมทางบวกจะเป็นพลังใจให้ผู้ปฏิบัติมุ่งมั่นตั้งใจ ทำงานใน หน้าที่ของตนให้ดียิ่งขึ้น หากเป็นการให้แรงเสริมทางลบจะช่วยยับยั้งพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ ที่ไม่พึง ประสงค์จะเห็นว่า ปัจจัยด้านการกำกับตรวจสอบ ประเมินผลและการให้แรงเสริมแก่ผู้ ปฏิบัติมีความสำคัญ ต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการนำนโยบายไปปฏิบัติเพราะ นโยบายใดหากมิได้จัดระบบการกำกับ ตรวจสอบ ระบบการประเมินผลและการเสริมแรงผู้ ปฏิบัติไว้ดีพอโอกาสที่นโยบายจะบรรลุผลในขั้นการนำไป ปฏิบัติจะมีความเป็นไปได้ค่อนข้าง ยาก

4. กลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ

เป้าหมายของการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติประการหนึ่งคือการมุ่งแสวงหาข้อมูล ให้ฝ่ายบริหารหรือหน่วยงานของรัฐได้นำ ไปใช้ในการวินิจฉัยตัดสิน และสั่งการในกระบวนการ บริหารนโยบาย

กล่า ทองขาว (2551) การแสวงหาแนวทางการศึกษาในประเด็นนี้ก็เพียงเพื่อจะสร้าง กลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ หากนโยบายดี ความพร้อมของปัจจัยที่จะทำ ให้นโยบายไปสู่การปฏิบัติดีแต่ขาดกลยุทธ์หรือวิธีการที่จะแปลงข้อความในนโยบายให้มีความ ชัดเจน ตรงประเด็น และตรงกับสภาพปัญหา นโยบายที่ดีๆ ก็ไร้ค่า ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจน ในประเด็นกลยุทธ์การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัตินี้ผู้วิจัย จะได้นำเอาแนวคิดของนักวิชาการ ด้านการนำนโยบายไปปฏิบัติมาสังเคราะห์ให้เห็นตามประเด็นที่ได้กล่าวไว้ไปตามลำดับ ดังนี้

Pressman & Wildavsky (1973) พบว่ากลยุทธ์ทั่ว ไปในการนำนโยบายไป ปฏิบัติให้ ประสบผลสำเร็จคือ 1) นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่นำ ไปปฏิบัติควรเริ่มต้น จากจุดเล็ก ใน ลักษณะโครงการย่อย หรือโครงการทดลองโดยจัดเป็นโครงการนำร่องหรือโครงการ ทดลองขนาดเล็กก่อน 2) ขั้นตอนในกระบวนการนำ นโยบายไปปฏิบัติควรใช้วิธีการที่เข้าใจ ง่ายๆ เพื่อที่จะทำให้เป้าหมาย บรรลุผลให้มากที่สุด กล่าวคือพยายามหลีกเลี่ยงการกำหนด วิธีการปฏิบัติงานที่สลับซับซ้อน เพราะจะทำให้ยุ่งยากในการทำความเข้าใจกับผู้ปฏิบัติและ 3) เพื่อขจัดความยุ่งยากในการบริหารนโยบายและแผน ควรเลือกกลยุทธ์ลักษณะกลไกตลาด มาใช้ในการปฏิบัติเป็นต้น

Helen M. Ingram & Dean E. Mann (1980) ในเรื่องของกรณีวิเคราะห์สาเหตุแห่ง ความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย ทำให้มองเห็นว่า การเลือกกลยุทธ์หรือเครื่องมือ

นโยบาย (Policy Tools) ไตมาใช้เป็นแนวปฏิบัติผู้เลือกจะต้องเข้าใจปฏิกริยาหรือสัญญาฯ สะท้อนจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่จะต้องปฏิบัติตามนโยบายกล่าวคือ มาตรการควบคุม พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ให้ปฏิบัติตามนโยบาย อาจจำเป็นต้องใช้มาตรการบังคับ และมาตรการเสริมแรง โดยเฉพาะประเภทนโยบาย กำกับการปกป้องเพื่อประโยชน์ ของส่วนรวม (Protective Regulatory Policies) ดังนั้น จากแนวคิดของ Helen M. Ingram & Dean E. Mann (1980) พอลจะเป็นแนวทางว่าประเภทและลักษณะนโยบายคือตัวกำหนดแนว ทางการเลือกใช้กลยุทธ์ซึ่งนักวิชาการทั้งสองเสนอให้เลือกกลยุทธ์หนึ่งเป็นกลยุทธ์หลักและกล ยุทธ์อื่นๆ เป็น รองให้สอดคล้องกับประเภทและลักษณะนโยบายและนโยบายหนึ่งๆ อาจ เลือกใช้มากกว่าหนึ่งกลยุทธ์จากกลยุทธ์ 3 ประการคือ 1) ให้การเสริมแรง (ทางเศรษฐกิจและ จิตใจ) 2) ใช้การลงโทษและ 3) การให้ข้อมูลข่าวสารที่เอาจริงเอาจัง ทั้งสามกลยุทธ์หรือสาม มาตรการที่เสนอนี้เหมาะสำหรับที่จะนำไปใช้กับนโยบายที่ต้องการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ บุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายและกลยุทธ์ที่ควรเลือกใช้มากคือการให้การเสริมแรง ทางบวก

Helen M. Ingram & Dean E. Mann (1980) ยังได้ศึกษาเพิ่มเติมว่า นโยบาย ประเภทข้อบังคับ เพื่อการกระจายผลประโยชน์ส่วนรวม (Distributive Regulatory Policies) นโยบายกำกับการเพื่อให้สิทธิประโยชน์เชิงการแข่งขัน (Competitive Regulatory Policies) นโยบายกำกับการปกป้องเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และนโยบายประเภทการจัตุสร ทรัพยากรเสียใหม่ล้วนแล้วแต่จำเป็นต้องอาศัย กลยุทธ์การให้ข้อมูลข่าวสารการให้ความ สดวกในทางปฏิบัติการกำกับควบคุมและการให้สิ่งเสริมแรง เพราะทุกนโยบายและแผนที่มี ประสงค์ให้ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงสิ่งใดๆ หรือมีพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ ของนโยบาย ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารนโยบาย ได้รับความ สดวกในการปฏิบัติและมีการกำกับควบคุม มีมาตรการลงโทษ และการให้รางวัล หรือ สิ่งเสริมแรงทางจิตวิทยาอย่างไรก็ตามการที่ผู้มีอำนาจจะเลือกนโยบายใดสมควรให้นำหนัก การใช้แก่กลยุทธ์ใดมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของกลุ่มเป้าหมายและ นโยบายที่นำ ไปปฏิบัติ

Cheema & Rondinelli (1983) ให้ความสนใจในเรื่องของการนำเสนอกลยุทธ์การ กระจายอำนาจ ไปปฏิบัติสำหรับประเทศกำลังพัฒนาแถบเอเชีย ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจพอ สรุปลได้แก่กลยุทธ์การนำนโยบายการกระจายอำนาจการบริหารไปปฏิบัติจะต้องมีการกำหนด ความประสงค์ของการกระจายอำนาจ ให้ชัดเจนก่อน แล้วจึงทำการประเมินศักยภาพของ ภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อพิจารณาด้านความพร้อม ในขณะที่เดียวกันจะต้องมีการแสวงหาการ สนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลางศึกษาข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมเพื่อเพิ่มความระมัดระวัง

ในการออกแบบและการบริหารนโยบาย มีการขัดขวางเกี่ยวกับขอบข่ายของการกระจายอำนาจว่าจะเป็นไปได้ระดับใด แล้วจึงจัดทำแผนการกระจายอำนาจที่เฉพาะเจาะจงตามระดับและลักษณะการปกครอง มีการระบุขั้นตอนและกระบวนการนำไปปฏิบัติแบบค่อยเป็นค่อยไป เริ่มจากสิ่งที่เห็นว่าจะมีผู้ต่อต้านน้อยที่สุดแล้วค่อยๆ ขยายขอบเขตเพิ่มขึ้น ในขั้นการนำไปปฏิบัติต้องพยายามแสวงหา การสนับสนุนจากผู้นำ ในระบบราชการ ภาคเอกชน และท้องถิ่นให้มาก ภายหลังมีการกระจายอำนาจ ออกไปแล้วควรจัดให้มีระบบการประสานงาน และระบบความสัมพันธ์กับ ระดับชาติและสุดท้ายควรจัดระบบการกำกับดูแลและประเมินผล เพื่อปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

Gardiner & Balch (1988) ได้กล่าวว่าแนวคิดของกลยุทธ์การนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่มีผลต่อวงวิชาการด้านนโยบายเป็นอย่างมากเพราะว่าผลงานวิจัยของทั้งสองท่านนั้น ได้ถูกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1978 และได้รับความนิยมในช่วงนี้ อีกทั้งยังถูกนำไปอ้างในเนื้อหาสาระทางวิชาการ อีกด้วย ในงานวิจัยของทั้งสองท่านนั้น จะเน้นในเรื่องของการจะช่วยให้ประชาชนสามารถ ป้องกันภัยจากอาชญากรรม ตามนโยบายการป้องกันอาชญากรรมซึ่งอาจจัดเป็นทั่วไปได้ 4 กลยุทธ์ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) กลยุทธ์การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Strategies) การให้ข่าวสารข้อมูล อาชญากรรมช่วยให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาการป้องกันอาชญากรรม ความสำคัญของการให้ข่าวสารข้อมูลคือการ เลือกใช้สื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด สื่อที่มีประสิทธิภาพจะต้องเป็นสื่อที่สอดคล้องกับระดับ การศึกษาและวิถีชีวิตของประชาชน งานวิจัยของ Gardiner & Balch เกี่ยวกับกระบวนการส่งข้อมูลข่าวสาร นโยบาย พบว่า ประชาชนต่างกลุ่มจำ เป็นต้องใช้สื่อต่างประเภทกัน ในการให้ข้อมูลข่าวสาร และข้อมูล ข่าวสารต่างประเภทกันจะต้องใช้สื่อต่างกัน กล่าวคือข่าวสารบางประเภทอาจเหมาะสมกับ สื่อบางประเภทเท่านั้น

2) กลยุทธ์การอำนวยความสะดวก (Facilitation Strategies) การให้ความสะดวก หมายถึงการ เอื้ออำนวยให้ผู้รับประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมายของนโยบายและแผนมีความสะดวกที่จะปฏิบัติตามนโยบาย หรือสะดวกที่จะเข้ามารับรู้บริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือสะดวกที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติตามนโยบาย การวิจัยของ Gardiner & Balch พบว่า ความลังเลใจของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง ที่จะยอมรับหรือปฏิเสธนโยบายประการหนึ่งคือการพิจารณาที่ความยากง่ายของการปฏิบัติตามนโยบาย กล่าวคือ งานวิจัยของทั้งสองพบว่า ทั้ง ๆ ที่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องอาจเห็นด้วยอย่างมากกับนโยบายที่ประกาศใช้แต่นโยบายนั้นอาจถูกปฏิเสธจากประชาชน หรือประชาชนอาจให้ความร่วมมือ น้อยกว่าที่ควรจะเป็น เพราะเห็นว่ามีข้อยุ่งยากในทางปฏิบัติ

3) กลยุทธ์การกำกับควบคุม (Regulatory Strategies) เป็นกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อการลงโทษ (Sanctions) บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ไม่ปฏิบัติตามนโยบาย กลยุทธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลและกลุ่มบุคคลปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้เกิดสิ่งที่ตั้งตามแก้สังคม ตามทฤษฎีของ Gardiner & Balch นั้น การใช้กลยุทธ์การกำกับควบคุมมิใช่จะจำเป็นอย่างเฉพาะกับ นโยบายการป้องกันอาชญากรรมเท่านั้น แต่นโยบายจำนวนมากจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์นี้ รวมทั้งนโยบายด้านการศึกษาด้วย เช่น นโยบายควบคุม คุณภาพมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานหลักสูตรต่างๆที่เปิดสอนในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

4) กลยุทธ์การให้แรงเสริม (Incentives Strategies) การให้สิ่งเสริมแรงเป็นกลยุทธ์การเข้าไปแทรกแซงที่ใช้กลไกตลาดหรือกลไกราคา เพื่อส่งเสริมผู้ปฏิบัติให้ได้รับประโยชน์แบบอุปสงค์อุปทาน ในลักษณะการให้รางวัลและสิ่งทดแทน หรือลดค่าใช้จ่ายเป็นกรณีพิเศษแก่ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย เช่น การใช้ระบบภาษี การให้สิทธิพิเศษทางการค้าหรือสิทธิพิเศษด้านภาษีตามนโยบายส่งเสริมการลงทุน การใช้ระบบการให้เงินอุดหนุนสำหรับนโยบายส่งเสริมการศึกษาเอกชนหรือการใช้ระบบเงินช่วยเหลือแบบก้อนเงิน (Block Grant) ตามนโยบายส่งเสริมการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (นอกระบบราชการ) ในทางธุรกิจรัฐอาจให้สิทธิพิเศษด้านภาษีนำเข้าและภาษีการค้าเกี่ยวกับอุปกรณ์เครื่องมือ สื่อการเรียนการสอน เครื่องดนตรีหรืออุปกรณ์กีฬา เพื่อส่งเสริมนโยบายการศึกษาการกีฬา และการดนตรีของประเทศรัฐบาล อาจ ส่งเสริมให้บริษัทประกันภัยเรียกเบี้ยประกันในอัตราที่ต่ำกว่าปกติสำหรับเจ้าของรถยนต์ที่ไม่มีประวัติด้าน การเกิดอุบัติเหตุและไม่เคยทำความผิดด้านการจราจรตามนโยบายในการจราจรและการขนส่ง เป็นต้น

กลยุทธ์การเสริมแรงดังตัวอย่างที่ยกมาจะเป็นเครื่องจูงใจให้นโยบายที่นำไปปฏิบัติมีลักษณะสร้างสรรค์ ประชาชนและกลุ่มเป้าหมายมีความพอใจและพร้อมจะปฏิบัติตามนโยบาย เพราะเห็นประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม

กล้า ทองขาว (2551) ได้กล่าวต่ออีกว่า แนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติได้เน้นการวิจัยทางการศึกษา ซึ่งสะท้อนกลยุทธ์ทางด้านมิติการศึกษาและจัดได้ว่า เป็นการนำนโยบายทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติมีลักษณะที่ไม่แตกต่างกันกับนโยบายด้านอื่น ๆ เพียงแต่อาจรายละเอียดปลีกย่อยอาจจะมีกลยุทธ์ที่ต่างกัน โดยที่เขาได้ยกเอางานวิจัยปัจจุบันที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำเอานโยบายการรณรงค์การรู้หนังสือมาวิเคราะห์ให้เห็นประเด็นสำคัญที่สามารถเทียบเคียง และมีทิศทางไปในลักษณะของกลยุทธ์การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติของนักวิชาการท่านอื่น ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1) การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนโยบาย นโยบายรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือเป็นนโยบายที่รัฐบาลได้ ทুমุโฆษณาประชาสัมพันธอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ของกรม ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการนำนโยบายไปปฏิบัติ นอกจากนี้สถานีวิทยุโทรทัศน์ และวิทยุกระจายเสียงในสังกัดกองทัพ ที่ต้องอยู่ในส่วนกลาง และท้องถิ่น ต่างก็ร่วมมือกับรัฐบาลในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการดำเนินนโยบายการรู้หนังสือ สื่อประเภทหนังสือพิมพ์แผ่นปลิวแผ่น พับต่างๆ ได้รับการนำมาใช้มากยิ่งขึ้น สื่อที่เข้าถึงประชาชนและกลุ่มเป้าหมายมากที่สุดคือสื่อประเภทศิลปิน พี่นบ้าน เช่น ลิเก หนังตะลุง หมอลำ ฯลฯ ก็ได้รับการนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์นโยบาย ในทุกพื้นที่ที่สำคัญ อีกสื่อหนึ่งที่เข้าถึงตัวกลุ่มเป้าหมายมากที่สุดเช่นเดียวกันคือการประชาสัมพันธ์ผ่านหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์นโยบายมีความสำคัญ ในการสร้างความเข้าใจให้ทั่ว ถึงกับผู้เกี่ยวข้อง ช่วยจูงใจบุคคลและหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบให้เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อนโยบาย กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2) การใช้ความสนับสนุนจากผู้นำและผู้มีอำนาจ การสนับสนุนจากผู้มีอำนาจเป็นกลยุทธ์สำคัญ อย่างยิ่งดังที่เคยกล่าวถึงแล้ว สำหรับการนำนโยบายการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติไปปฏิบัติได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่งจากผู้มีอำนาจในส่วนกลางคือ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี จะแสดงตนเป็น ผู้นำคนสำคัญในการผลักดันการนำนโยบายไปปฏิบัติ กล่าวคือ นายกรัฐมนตรีจะเข้าร่วมในฐานะประธานการประชุมสัมมนาระดับ ชาติทุกครั้ง มีการเชิญผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัดประชุมชี้แจงให้เข้าใจนโยบาย และสั่งการให้ดูแลเอาใจใส่ในนโยบายเป็นระยะๆ นายกรัฐมนตรีเป็นผู้มอบรางวัลแก่บุคคลและองค์กรที่สนับสนุนนโยบาย มอบรางวัลแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด ที่มีผลงานรณรงค์ดีเด่น ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญ กับนโยบายนี้เพราะเห็นว่านโยบายนี้เป็นนโยบายแก้ปัญหาสำคัญของชาติสำหรับผู้นำในระดับภูมิภาค นโยบายนี้ได้รับการ สนับสนุนและร่วมมืออย่างมากจากฝ่ายปกครอง โดยเฉพาะผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ นอกจากนั้น ผู้นำคนสำคัญ ในท้องถิ่นอื่นๆ ผู้นำทางศาสนาผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ฯลฯ ยังให้ความสนับสนุนและร่วมมือค่อนข้างมากจะเห็นว่ากลยุทธ์การใช้ความสนับสนุนจากผู้นำ และผู้มีอำนาจคือปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้นโยบายนำไปปฏิบัติประสบความสำเร็จ เพราะผู้มีอำนาจสามารถ ใช้อำนาจสั่งการตามกฎหมาย เพื่อให้มีและใช้บุคคล เครื่องมืองบประมาณ และสิ่งอำนวยความสะดวกมา สนับสนุนโครงการหรือแผนงาน ในขณะที่ผู้นำในระดับต่างๆ มีอิทธิพลจูงใจให้บุคคลอื่นๆ

เห็นความสำคัญของนโยบายและพร้อมให้ความร่วมมือและสนับสนุนให้นโยบายปฏิบัติเพื่อ
บรรลุผลสำเร็จ

3) การจัดองค์กรการบริหารและประสานงานที่บูรณาการลดหลั่น กันตั้งแต่ระดับ
ชาติจนถึงระดับ หมู่บ้าน โครงสร้างองค์กรแบบนี้มีลักษณะเด่น คือความคล่องตัวในการ
ประสานนโยบายกับการปฏิบัติให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกันทุกระดับการไหลเวียนข้อมูล
ข่าวสารมีความคล่องตัว สามารถนำเสนอปัญหา อุปสรรคในระดับ ปฏิบัติขึ้นไปถึงระดับ
นโยบายได้อย่างรวดเร็ว ช่วยให้ฝ่ายนโยบายปรับเปลี่ยนให้รับกับสถานการณ์ของปัญหาได้
ทันเวลา ลักษณะสำคัญของโครงสร้างองค์กรที่นำมาใช้จะต้องมีความยืดหยุ่นสูง เป็นองค์การ
เฉพาะกิจที่อาศัยการสื่อสารสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการนำแบบเป็นทางการโดยมีองค์ประกอบ
ของคณะบุคคลที่มาจากภาคราชการระดับหัวหน้าหน่วยงานผู้นำจากองค์กรเอกชน ผู้นำชุมชน
รวมทั้งผู้นำจากสถาบันทางสังคมอื่นๆ เช่น ผู้นำศาสนา ประธานมูลนิธิ

4) การใช้เวทีประชุมอบรมหรือการสัมมนาปัญหา การประชุมอบรมมีจุดหมายเพื่อ
สร้างความ เข้าใจและเพื่อจูงใจบุคคลและหน่วยงานที่ร่วมรับผิดชอบนโยบายให้เข้าใจเหตุผล
และความสำคัญของ นโยบายและแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคำนำนโยบายไปปฏิบัติให้
สำเร็จร่วมกับการประชุมอบรม โดยการเชิญผู้กำหนดนโยบายมาพบข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ใน
ภูมิภาค หรือผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติระดับนา จะเป็นการขยายความรู้ความคิด
มีการแลกเปลี่ยนความเห็นต่อนโยบาย การประชุม การอภิปรายหรือการสัมมนาระหว่างการ
นำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลสำคัญที่รับผิดชอบ นโยบายได้แลกเปลี่ยน
เรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การพบปะพูดคุยเพื่อให้คำปรึกษาหารือระหว่างผู้ปฏิบัติ
กับผู้รับผิดชอบนโยบายจะช่วยสร้างความเข้าใจและหาทางช่วยเหลือหากพบว่า มีปัญหาในทาง
ปฏิบัติ

5) การใช้เอกสารคู่มือปฏิบัติงาน มีการจัดทำคู่มือสำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน
แจกจ่ายแก่ บุคลากรที่รับผิดชอบนโยบายจัดประชุมชี้แจงแนวการปฏิบัติแก่ผู้บริหารและผู้
ปฏิบัติให้เข้าใจกระบวนการ ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติร่วมกันทำความเข้าใจและคลี่คลาย
ปัญหาแนวปฏิบัติหรือข้อบ่งคับข้องใจต่างๆ ในการใช้เอกสารคู่มือให้เข้าใจตรงกัน

6) การคัดเลือกผู้นำคนสำคัญ ผู้นำคนสำคัญ ที่รับผิดชอบงานบริหารโครงการแต่ละ
ระดับได้รับ การคัดเลือกจากผู้มีภาวะผู้นำสูง มีเจตคติที่ดีต่อการบริหารงานแผนที่เน้น
กระบวนการมีส่วนร่วม เป็นผู้มี เจตคติที่ดีต่อนโยบายที่นำไปปฏิบัติและเคยมีประสบการณ์
เป็นผู้บริหารโครงการอื่นที่ประสบความสำเร็จ มาแล้ว

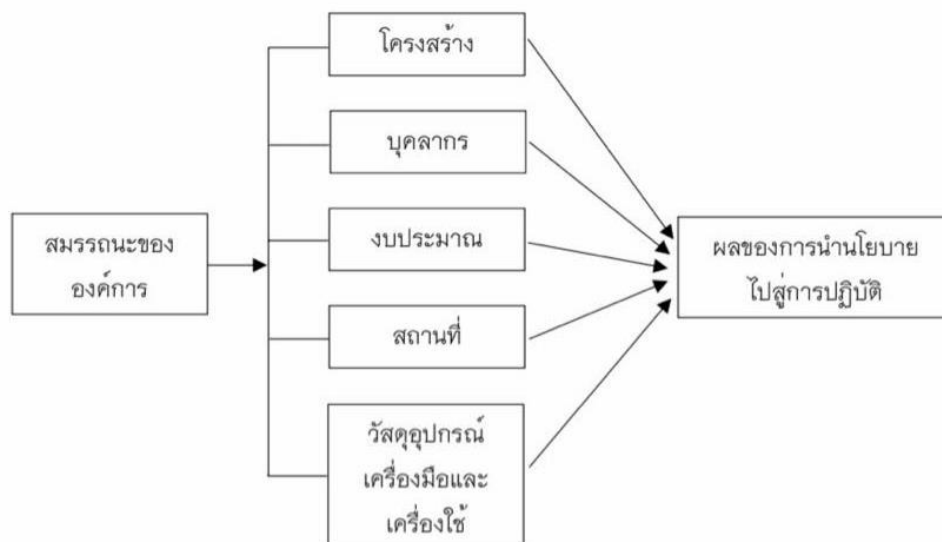
7) การออกตรวจเยี่ยมผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ผู้บริหารโครงการมีแผนการตรวจเยี่ยมผู้ปฏิบัติงาน ตลอดระยะเวลาของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการตรวจเยี่ยม การตรวจเยี่ยม เป็นกลยุทธ์ในการเสริมกำลังใจผู้ปฏิบัติงาน การตรวจเยี่ยมช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจปัญหาการปฏิบัติในภาคสนาม

5. ตัวแบบในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

ตัวแบบในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติแต่ละตัวแบบมีมุมมอง ที่อาจแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละตัวแบบมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย แต่เมื่อพิจารณาแล้วมุมมองของ แต่ละตัวแบบเป็นแนวทางที่ผู้กำหนดนโยบายต้องตระหนักถึง เพื่อให้การดำเนินนโยบาย สาธารณะครอบคลุมสภาพเงื่อนไขต่าง ๆ เนื่องจากนโยบายสาธารณะ เป็นกิจกรรม หรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อคนหมู่มาก มีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและมีความต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ การนำนโยบายไปปฏิบัติ มีระเบียบวิธีการศึกษาที่คล้ายกับขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย โดยได้นำเอาทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งในที่นี้ สามารถสรุปตัวแบบในการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้ (วรเดช จันทรศร, 2551)

5.1 ตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model)

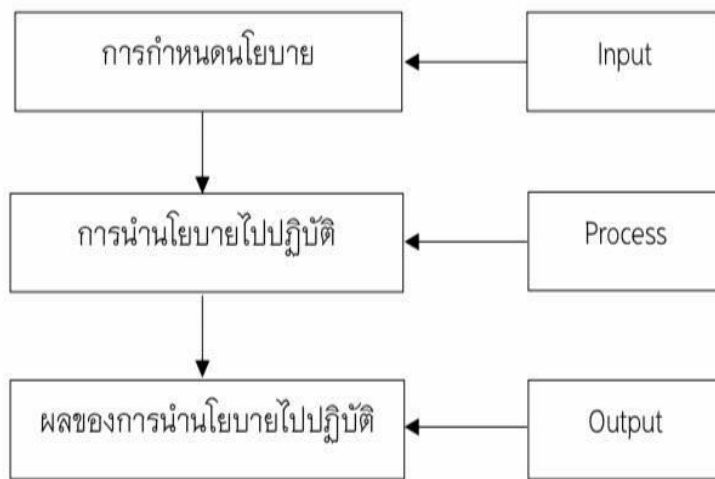
เป็นแนวทางการศึกษาการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งตัวแบบทางด้านการจัดการ จะเน้นความ สนใจไปที่สมรรถนะขององค์กร เนื่องจาก มีความเชื่อว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไป ปฏิบัตินั้น ขึ้นอยู่กับองค์กรที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีความสามารถ ที่จะนำไปปฏิบัติให้เกิดความสอดคล้องความคาดหวังหรือสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หรือไม่เพียงใด โดยในลักษณะนี้เป็นการบอกได้ว่าโครงการหรือกิจกรรมจะประสบผลสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างขององค์กรที่มีความเหมาะสม รวมถึงบุคลากรที่อยู่ในองค์กร จะต้องมีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการ ด้านเทคนิคการจัดการ อย่างพอเพียง นอกจากนี้องค์กรจะต้องมีการวางแผน มีการเตรียมการ และมีความพร้อมทั้งทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ เครื่องมือ รวมถึงงบประมาณที่ใช้ โดยอธิบายได้ดังแผนภาพ

ภาพ 1 แสดงแผนภาพตัวแบบทางด้านการจัดการ (Management Model)

5.2. ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (top-down Theories of Implementation)

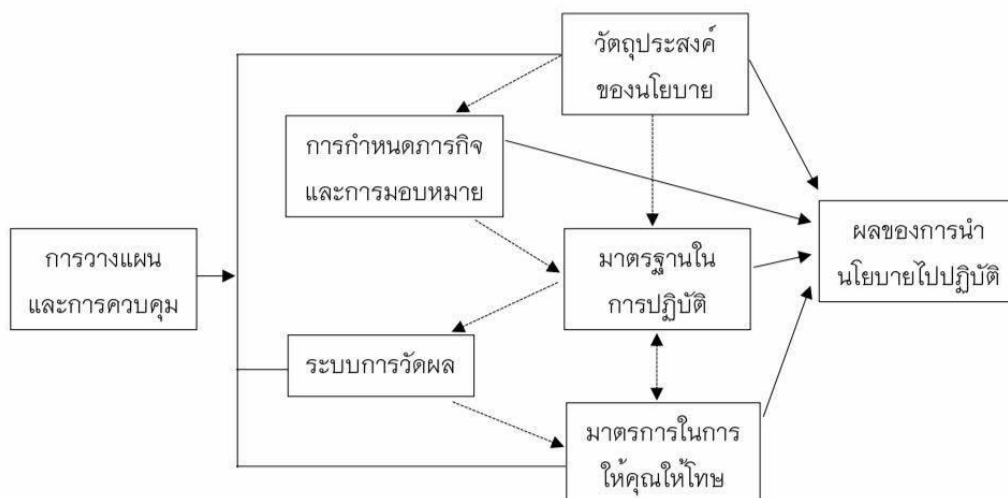
ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (top-down Theories of Implementation) ทฤษฎีนี้จะปรากฏอยู่ในงานของเพรสแมน และวิลดาฟสกี (Pressman and wildavsky) ในปี ค.ศ. 1973 งานของแวน มีเตอร์ และแวนฮอร์น (Van Meter and Van Horn) ในปี ค.ศ. 1975 งานของบาร์แดช (Bardach) ในปี ค.ศ. 1977 และงานของแมชมาเนียน และซาปาร์เทียร์ (Mazmanian and Sabatier) ในปี ค.ศ. 1979, 1980 และ 1983 ตามลำดับ โดยมีความสำคัญที่เน้นไปยังความสามารถของตัวผู้กำหนดนโยบายที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ ของนโยบายให้มีความชัดเจน และสามารถควบคุมการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งนี้ ทฤษฎี ดังกล่าว เริ่มมาจากสมมติฐานที่ว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเริ่มมาจากการตัดสินใจของผู้นำ หรือมาจากรัฐบาลส่วนกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการวิเคราะห์ระบบ เน้นจุดศูนย์กลาง หรือกลองคำอยู่ตรงกลาง ขณะเดียวกัน ยังถือว่าการนำนโยบายนั้น ๆ มีผลลัพธ์โดยตรง ไม่สนใจต่อผลกระทบ ของผู้ที่จะนำนโยบายไปปฏิบัติทั้งที่มีผลต่อการให้บริการตามนโยบาย ในการศึกษาตามแนวนี้ มองว่านโยบายเป็นปัจจัยนำเข้า (input) และการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นผลผลิต (output) ซึ่งการ นำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะนี้จึงให้ความสำคัญกับการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย จนใน บางครั้งอาจถูกมองว่า เป็นการศึกษาที่เน้นไปที่บทบาทการใช้อำนาจของผู้นำ

ภาพ 2 แสดงทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง (top-down Theories of Implementation)

5.3 ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model)

ตัวแบบที่ยึดหลักเหตุผล (Rational Model) ตัวแบบนี้เป็นการศึกษาการนำนโยบาย ไปปฏิบัติ โดยการเน้นไปที่การสร้างประสิทธิภาพและการควบคุม และมีฐานคติที่ว่า โครงการ หรือกิจกรรมจะประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์และภารกิจที่ชัดเจน มี การมอบหมายงาน รวมถึงกำหนดมาตรฐานในการทำงานให้แก่หน่วยงานย่อย รวมถึงหน่วยงาน ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กร มีระบบการวัดผลการปฏิบัติงานตลอดจนระบบให้ข้อมูลให้โทษโดยเงื่อนไขดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจะทำให้ ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจว่าอะไรคือเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้กำหนดนโยบายต้องการ เมื่อเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งที่ตรงตามความต้องการ จึงเป็นการง่ายที่ทำให้ผู้บริหารสามารถ กำหนดภารกิจที่เด่นชัด และมีการมอบหมายงานหรือกำหนดความรับผิดชอบเป็นการเฉพาะ ของแต่ละฝ่ายให้สัมพันธ์กัน โดยอธิบายได้ดังแผนภาพ

ภาพ 3 แสดงแผนภาพตัวแบบที่ยืดหลักเหตุผล (Rational Model)

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

เมื่อกล่าวถึงภาวะผู้นำตามทัศนคติของนักวิชาการและผู้รู้ทั้งหลาย ผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของภาวะผู้นำไว้ ดังต่อไปนี้

Burns (1978) ได้ให้ความหมาย ภาวะผู้นำว่า หมายถึง การที่ผู้นำ ทำให้ผู้ตามสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่แสดงออกถึงค่านิยม แรงจูงใจ ความต้องการ ความจำเป็น และความคาดหวังทั้งของผู้นำและของผู้ตาม โดยภาวะผู้นำเป็นปฏิสัมพันธ์ ของบุคคลที่มีความแตกต่างกันในด้านอำนาจ ระดับแรงจูงใจ และทักษะเพื่อไปสู่ จุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งเกิดได้ 3 ลักษณะ คือ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (transactional leadership) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (transformational leadership) และภาวะผู้นำแบบจริยธรรม (moral leadership) โดยได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไว้ว่า ผู้นำจะตระหนักถึงความต้องการและแรงจูงใจของผู้ตาม ผู้นำและผู้ตามมีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะยกระดับความต้องการซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสองฝ่าย คือ เปลี่ยนผู้ตามไปเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้นำแบบจริยธรรม กล่าวคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะตระหนัก ถึงความต้องการของผู้ตาม และจะกระตุ้น ผู้ตามให้เกิดความสำนึก (conscious) และ ยกกระดับความต้องการของ ผู้ตามให้สูงขึ้นตามลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์และ ทำให้ผู้ตามเกิดจิตสำนึกของอุดมการณ์และยึดถือค่านิยมเชิงจริยธรรม เช่น อีสรภาพ ความยุติธรรม ความเสมอภาค สันติภาพ และสิทธิมนุษยชน

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2545) กล่าวว่า ภาวะผู้นำคือกระบวนการอิทธิพลทางสังคม ที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์การหรือเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มบุคคลสามารถ บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2545) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือบุคคลที่ประสานงานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตามหรือทำการร่วมกันก็ตามให้พา กันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ดี

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือผู้ชักนำให้คนอื่นเคลื่อนไหวกหรือกระทำในทิศทางที่กำหนดเป้าหมายไว้

ธัญญา มาส โสจมานนท์ (2557) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการ อิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นให้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดรวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขององค์การ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือเพื่อให้บรรลุผล ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้โดยต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปฏิบัติตาม

สรุปว่า ผู้นำคือ ผู้ที่ทำให้ผู้ตามสามารถบรรลุถึงจุดหมายในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้กำหนดไว้ รวมทั้งสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือองค์กรและประสานงานชักนำผู้อื่นทำตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นภาระหน้าที่โดยตรงของพระสังฆาธิการที่มีความสำคัญต่อพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ดังเช่นที่ ความเรียบร้อยดีงามของประเทศชาติเกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการของแต่ละชุมชน ฉะนั้นดี ความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ก็เกิดได้จากความสำเร็จของการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในแต่ละระดับ ฉะนั้นโดยที่ขอบข่ายของการบริหารนี้ หมายถึง งานทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาระดับสูง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ ดังนั้นในหัวข้อ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์นี้ ผู้ศึกษาได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ งานทั้ง 6 ด้าน ตามลำดับ (คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา, 2561). ดังนี้

1. ด้านการปกครอง

การปกครอง หมายถึง การดูแล คุ้มครอง บริหาร ความสำคัญ การปกครองของ คณะสงฆ์ไทย เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชสกล มหาสังฆปริณายก ทรงเป็นประธาน มีการบังคับบัญชากันไปตามลำดับชั้น นับตั้งแต่ระดับ มหาเถรสมาคมลงไปจนถึงเจ้าอาวาส พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขปรับปรุง พ.ศ. 2535 ได้ลำดับชั้นการปกครองคณะสงฆ์ไว้ดังนี้ มาตรา 20 คณะสงฆ์ต้องอยู่ภายใต้การ ปกครองของมหาเถรสมาคม การจัดระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ ในกฎหมายมหาเถรสมาคม

พระเมธีธรรมมารถน์ (2541) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การปกครอง หมายถึง ภารกิจที่ วัดโดยภิกษุผู้เป็นเจ้าของเจ้าอาวาสหรือคณะเจ้าปกครอง ได้ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความ เรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่อยู่ในวัดหรือในการปกครองปฏิบัติตาม พระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่งประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระ บัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ ครอบคลุมไปถึงการที่พระภิกษุได้ทำหน้าที่ ปกครองในทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะใหญ่ (หน) เป็นต้น

พระพุทธรญาณ (2554) กล่าวว่า งานปกครองเป็นงานลึกซึ้ง กว้างขวางยิ่งใหญ ละเอียดอ่อนยิ่งกว่างานทั้งหลายและเป็นงานที่ทำไม่เสร็จต้องคอยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ เหมาะสมแก่สภาพการณ์ปัจจุบันตลอดเวลา ถ้างานปกครอง ดำเนินไปอย่างไร งานอื่น ๆ ก็ จะ ดำเนินไปอย่างนั้น ถ้างานปกครองดำเนินไปไม่ได้ งานบริหารลักษณะ อื่น ๆ ก็ดำเนินไปไม่ได้

พระสุธา ไทย (2562) ได้กล่าวว่า การปกครอง เป็นการดำเนินการของเจ้าคณะ ผู้ปกครอง มีเจ้าอาวาส เป็นต้น ที่ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด โดยจะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมาย บ้านเมือง พร้อมทั้งตระหนักถึงแนวทางความเจริญมั่นคงของวัด โดยพัฒนาวัดให้มีศักยภาพที่ เอื้อประโยชน์ต่อ ประชาชน ชุมชน และสังคม ให้เกิดการมีส่วนร่วมของบุคลากรภายในวัดและ บุคลากรภายนอกวัด เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวัดให้เจริญมั่นคงควบคู่ไปกับชุมชน ส่วนรวมตามเป้าหมายของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน

พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา (2563) ได้กล่าวว่า ได้กล่าวว่า การปกครองเป็นการ จัดการโครงสร้างการบริหารและการ ปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันเป็นไปตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 การตราพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากความต้องการของรัฐบาลในสมัย นั้น ซึ่งมี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมุ่ง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง

คณะสงฆ์ ให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ ที่นิยมการรวบอำนาจการตัดสินใจเด็ดขาดไว้กับผู้นำที่เข้มแข็ง จอมพลสฤษดิ์ เห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่กำหนดให้มีการถ่วงดุลอำนาจกันนั้นนำมาซึ่งความล่าช้าและความขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ดังนั้น จึงเห็นว่าการแยกอำนาจบัญชาการคณะสงฆ์ ออกเป็น 3 ทางคือ สังฆสภา คณะสังฆมนตรี และคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 เป็นระบบที่มีผลบั่นทอนประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ ให้ต้องประสบอุปสรรคและล่าช้ามหาเถรสมาคมเป็นองค์กรการปกครองสูงสุดของ คณะสงฆ์ ประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช ทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ สมเด็จพระราชาคณะทุกรูปเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่ง สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งไม่เกินสิบสองรูป เป็นกรรมการ อธิบดีกรมการศาสนา เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง กรมการศาสนาทำหน้าที่สำนักเลขาธิการ มหาเถรสมาคม

สรุปได้ว่า การปกครอง เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครองตั้งแต่ระดับผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นต้นไป เพื่อทำหน้าที่สอดส่องดูแลความเรียบร้อยภายในวัดและเขตปกครองของตน โดยจะต้องปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ คำสั่ง กฎมหาเถรสมาคม ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และคำนึงถึงพระธรรมวินัยอีกด้วย

ด้านการศาสนศึกษา

การศาสนศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน ฝึกฝน และอบรม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วย โดยเฉพาะการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้ว ก็จะไม่มีความรู้และเข้าใจพระพุทธรวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนา ก็จะต้อง เสื่อมสูญไปด้วย ด้วยเหตุนี้พระมหากษัตริย์ผู้เป็นศาสนูปถัมภกตั้งแต่โบราณมา จึงทรงทำการทำนุบำรุง สนับสนุนการเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และทรงยกย่อง พระภิกษุสามเณร ที่เรียนรู้พระพุทธรวจนะให้มีฐานันดร พระราชทานราชูปการต่างๆ มีนิตยภัต เป็นต้น

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตถเวที (2546) ได้กล่าวว่า การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม 2 ประการของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในปัจจุบันจัดการศึกษาของสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีและการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญการศาสนศึกษา หมายถึง ปริยัติปฏิบัติปฏิเวธและมุ่งให้ศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ สีสสิกขาการอบรม กาย วาจา จิต สิกขาการอบรมใจ ปัญญาสิกขาการอบรมกายวาจาใจด้วยปัญญา

พระพุทธนา รมนิยมุโม (2547) ได้กล่าวว่า การศาสนศึกษาตามหลักพุทธศาสนา คือกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความรู้ระดับต่าง ๆ ให้ เกิดขึ้นรู้สัจจะธรรม เมื่อรู้แล้วจะได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและสร้างสรรค์ในตัวเองในคนอื่น และสังคม การศึกษาในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการศึกษาอื่น ๆ อัน สมควรแก่สมณะ การบวชเรียน คือ การศึกษาโดยการบรรพชาเป็นสามเณรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษา และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเนื้อหาของการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ก็คือพระพุทธศาสนานั้นเอง

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2548) ได้กล่าวว่า การศาสนศึกษา คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์ หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ธรรม 3 ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่ในปัจจุบันพระปริยัติศาสตร์นั้น เรียกสั้น ๆ ว่า “พระปริยัติธรรม” แต่เดิมนั้นองค์พระมหากษัตริย์ทรง ดำเนินการ จนเรียกการสอบว่า “สอบในสนามหลวง” โดยอาราธนาพระมหาเถระ พระเถระ เป็นแม่กองและ กรรมการสอบปัจจุบันนี้ แม้คณะสงฆ์จะรับมาดำเนินการเอง แต่ก็ยังคงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ระเบียบการจัดศาสนศึกษายังคงเป็นไปตามจารีตที่เคยถือปฏิบัติสืบมา เพราะยังมีได้มีระเบียบ มหาเถรสมาคมกำหนดวิธีดำเนินการศาสนศึกษา การแต่งตั้งแม่กองบาลีสนามหลวงและแม่กองธรรม สนามหลวงคงเป็นไปตามจารีตเดิม โดยหลักการแบ่ง การศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกบาลี 1 แผนกธรรม 1 แผนกบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์แล้วเรียนแปลภาษาบาลีเป็นภาษาไทย และแปลภาษาไทยเป็นภาษาบาลี ชั้นเรียนแผนกบาลี ใช้นักธรรมเป็นองค์จำกัดสิทธิ แบ่งเป็น 9 ชั้น คือ ชั้นบาลีไวยากรณ์ ชั้นประโยค 1 – 2 ชั้นประโยค ป.ธ.3, และ 9 ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ.3 ได้รับการแต่งตั้งเป็นเปรียญ คือ ทรงตั้งเป็น “พระมหา” “สามเณรเปรียญ” ชั้นประโยค 1 – 2 ได้รับวุฒิปัตร์ชั้น ประโยค ป.ธ.3 – 8 ได้รับประกาศนียบัตรและพัทธศ ชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้รับปริญญาบัตรและพัทธศเป็นปริญญาตรีทางศาสนา และถ้าสามารถสอบชั้นประโยค ป.ธ.9 ได้ ในขณะที่เป็นสามเณร ทรงพระกรุณาโปรดให้การอุปสมบทสามเณรรูปนั้น อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรียกว่า “บวชนาคหลวง” และเรียบเรียงสำนวนให้เหมาะสม มีอยู่ 2 ประเภท คือ สำหรับพระภิกษุสามเณร เรียกว่า “นักธรรม”สำหรับคฤหัสถ์เรียกว่า “ธรรมศึกษา”โดยชั้นจัดเป็น 3 คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก เฉพาะนักธรรมจัดเป็นวิทยะฐานะของพระภิกษุสามเณรในระดับหนึ่ง แต่ละชั้นมีประกาศนียบัตรเป็นสำคัญ

พระเทพปริยัติสุธี (2550) ได้กล่าวถึงการจัดการศาสนศึกษา ดังกล่าวว่า คณะสงฆ์ ยังมีได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้โดยชัดเจนแต่โดยหลักสูตรและเนื้อหาแล้ว คงอนุมานได้ว่า

มีวัตถุประสงค์ 9 ประการ คือ 1) เพื่อพระสงฆ์รักษาตนและหมู่คณะ 2) เพื่อใช้อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ 3) เพื่อใช้พัฒนาชาติบ้านเมืองด้วยคุณธรรมของพระศาสนา 4) เพื่อใช้ในกิจการคณะสงฆ์และการพระศาสนา 5) เพื่อรักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา 6) เพื่อสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนา 7) เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา 8) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม และ 9) เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

พระสุธา ไทย (2562) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษา ศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้กับภิกษุสามเณร สนับสนุนส่งเสริมพระภิกษุสามเณรให้มีโอกาสศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาต่างๆ ทุกๆวิธี ซึ่งมีตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงอุดมศึกษา โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพื่อเป็นองค์ความรู้ รักษาตน และหมู่คณะ พัฒนาตนเองให้มีความรู้และใช้ความรู้อบรมสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ เพื่อเป็นการสร้างศาสนทายาทสืบอายุพระพุทธศาสนาสืบไป

สภาพการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน การศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาอื่นๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการสำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคมตอนหนึ่งว่า “ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในส่วนของ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดี การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ได้จัดการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน

1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตาม หลักสูตร แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักเรียนชั้นตรีนักเรียนชั้นโท นักเรียนชั้นเอก ถ้าเป็นฆราวาสมีอุบาสก อุบาสิกา หรือแม่ชีที่ศึกษาเล่าเรียนเรียกว่าธรรมศึกษาแบ่งออกเป็น ธรรมศึกษาชั้นตรีธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอกการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสูตร

2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาการจัดการเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกระทรวงประกาศให้เป็นระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และฉบับปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2535 มีทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายเพื่อให้นักศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ทั้งวิชาสามัญและการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กันไปเพื่อให้พระภิกษุและสามเณร

มีความรู้ในหลักธรรม หากพระภิกษุและเณรเหล่านี้มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำ วุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อการศึกษาต่อในสถานศึกษา หรือใช้สมัครงานเพื่อประกอบอาชีพ ได้การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและบาลีนอกจากจะเป็นการศึกษา หลักธรรมคำสั่งสอนแล้ว ยังได้ชื่อว่าเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาไว้อีกด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาภาษาบาลีเพราะถ้าไม่รู้ภาษาบาลีแล้วก็จะไม่มีผู้ใดสามารถรู้และเข้าใจพระ พุทธวจนะในพระไตรปิฎก ถ้าขาดความรู้เรื่องพระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็จะต้องเสื่อม สดุดีไปด้วยเหตุนี้เพื่อปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อพัฒนาชีวิตโดยดำเนินตาม องค์ประกอบของการศึกษา พระพุทธศาสนาที่สำคัญ 3 ประการคือ

2.1) ปริยัติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยนับเป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยความเป็น พื้นฐานของการปฏิบัติและการศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมนั้นเป็นการศึกษา ภาคทฤษฎีคือการศึกษาศรรมวินัยให้มีความรู้พื้นฐานอย่างแจ่มแจ้งเพื่อให้เกิดความกระจ่าง แจ่มแจ้งว่าคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่จัดเป็น ธรรมบทนั้นบทรนี้ว่าด้วยเรื่องอะไรถ้าผู้เรียนจะน้อม นำเอาธรรมคำสั่งสอนมาปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางหรือ แสงประทีปแห่งชีวิตทำอย่างไรและเมื่อ ปฏิบัติตามแล้วจะได้ผลอย่างไรเรียกว่าปริยัติ

2.2) ปฏิบัติ ได้แก่ การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนที่ได้เรียนรู้ในทาง ภาคทฤษฎีนั้นมาสู่ ภาคปฏิบัติคือนำมาประพฤติปฏิบัติจริงเพื่อเป็นการอบรมกายวาจาและใจ

2.3) ปฏิเวธ ได้แก่ผลของการปฏิบัติธรรมนั้น เช่น พระพุทธเจ้า พระปัจเจก พุทธเจ้า พระ อรหันต์สาวก พระอรหันต์สาวิกและพระอริยบุคคลเป็นต้น ผู้ได้รับผลแห่งการ ปฏิบัติซึ่งทำให้ยกฐานะ จากปุถุชนธรรมดาขึ้นมาเป็นพระอริยบุคคลการบรรลุธรรมขั้นนั้นๆ ตามภูมิธรรมที่ตนปฏิบัตินั้นไม่มีใคร มายกย่อง หรือแต่งตั้งให้แต่การยกฐานะดังกล่าวเป็นโดย อัตโนมัตินี้ สรุปได้ว่าการศาสนศึกษา คือ การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นไปที่ การศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้ศึกษา นำไปพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถและใช้อบรมสั่งสอนแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์และ เป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย

ด้านการเผยแผ่

การเผยแผ่ หมายถึง ทำให้ขยายออกไปทำให้ขยายกว้างขวางออกไป การเผยแผ่คือ การทำให้แพร่หลายในลักษณะติดแน่น กระจายไปเช่น เผยแผ่ ศาสนา เผยแผ่ธรรม องค์การ เผยแผ่ ส่วนคำว่า เผยแพร่ ใช้ในความหมายว่า ประกาศ โฆษณา ทำให้แพร่หลาย ในลักษณะ กระจายให้เป็นรูปธรรมหรือให้สัมผัสได้ทางตา หู เป็นต้น

กรมการศาสนา (2540) ได้อธิบายว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือการทำให้พระพุทธศาสนาขยายวงกว้างออกไปให้แพร่หลาย ได้แก่ การดำเนินการเพื่อให้หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเผยแพร่ออกไป ทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาไปประพฤติ ปฏิบัติเพื่อให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้น เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกหัวใจสำคัญของการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนา ก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยให้เกิดประโยชน์สุข ตามที่พระพุทธองค์ทรงประสงค์ 3 ประการ คือ ทิฏฐธรรมมิกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัปรายกัตถประโยชน์ (ประโยชน์ในชาติหน้า) และปรมัตถประโยชน์ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือนิพพาน) พระภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาส และเจ้าคณะทุกชั้นมีหน้าที่จะต้องรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามบทบัญญัติมาตรา 37 (3) แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 ดังนี้

ตามบทบัญญัตินี้ ได้จำแนกการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสจะต้องปฏิบัติรับผิดชอบ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จะต้องจัดทำอันเป็นภารกิจประจำตลอดเวลาที่ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาส หรือตำแหน่งที่สูงขึ้นไป แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ เป็นธุระในการจัดการศึกษา อบรมสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิต และเป็นธุระในการอบรม และสั่งสอนธรรมะแก่คฤหัสถ์

สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) (2540) ได้กล่าวว่า กิจการเผยแผ่พระศาสนา ของวัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีทั้งแบบประเพณี แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ปัจจุบัน และแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเฉพาะจัดขึ้น มีการดำเนินการดังนี้

1) การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรม สั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้านผู้อาราธนา และที่อื่นๆในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปุจฉา-วิสัชนา 2 รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงมีการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือบันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่ต่าง ๆ และโอกาสต่าง ๆ

2) การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุม ที่วัด หรือที่อื่นๆในโอกาสต่างๆ หรือโดยทาง วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกลงแผ่นเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่น ในโอกาส ต่าง ๆ รวมตลอดถึงการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

3) การเผยแพร่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแพร่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นการประจำหรือครั้งคราว หรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัด หรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หน่วยสงเคราะห์พุทธมามก ผู้เยาว์ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ฯลฯ

4) การเผยแพร่พระพุทธรูปด้านคฤหัสถ์ มีการจัดตั้งเป็นสมาคมเพื่อเผยแพร่พระพุทธรูป เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธรูปต่าง ๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่าง ๆ การตั้งชมรมพระพุทธรูปในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดจนการรักษาพระพุทธรูปในสถานรักษาและในที่สาธารณะต่าง ๆ

5) การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธรูปต่าง ๆ วัดบางวัดได้จัดให้มีปาฐกถาธรรมเป็นประจำทุกสัปดาห์ หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนเข้าพรรษา อาจมีการประกวดกัน วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีการสงฆ์น้ำพระ การแห่พระธาตุ การแห่พระ การชน ทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย

บุญศรี พานะจิตต์ (2545) ได้กล่าวว่า การเผยแพร่พระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นจากความทุกข์โดยอาศัยความเมตตาและกรุณาของ พระสงฆ์ งานเผยแผ่ที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปในปัจจุบัน มีดังนี้ 1. งานพระธรรมทูต ดำเนินการโดยใช้มติมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินงานพระธรรมทูตภายในประเทศ พ.ศ. 2508 โดยจัดพระสงฆ์ผู้สมัครบำเพ็ญประโยชน์แก่พระศาสนา ออกไปจาริกเผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชนทั่วประเทศเป็นงานที่นำพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปให้เกิด ความคิดถึงคุณค่าของธรรมและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติธรรมะสามารถนำธรรมะไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกวิธีและถูกต้องรวมทั้งสามารถใช้ธรรมะในการแก้ไขปัญหาต่างๆ

พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร) (2547) ให้ความหมายของการเผยแผ่ว่าเป็นการสื่อสาร เพื่อการพัฒนามนุษย์ทางด้านจิตใจให้มีความเคารพ เลื่อมใส ยำเกรง ในพระรัตนตรัย น้อมนำเอาหลักธรรมในพระพุทธรูปไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม สมควรแห่งการปฏิบัตินั้น เพราะพระพุทธรูปเป็นศาสนาที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลกเป็นศาสนาแห่งสันติภาพของโลกและสันติภาพแห่งโลกสากล สมดังพระดำริที่จะส่งพระอรหันต์ สาวก 60 รูป ออกไปเผยแผ่พุทธธรรมให้ชาวโลกได้รับรู้ จึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “จรธ ภิกขเว จาริก พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตุถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสาน แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ แก่กุล และความสุขแก่เหล่าทวยเทพและมนุษย์ และ

ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามที่พระองค์ทรงประสงค์ ว่า 3 ประการ คือ 1. ทิฏฐธรรมิกตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์โลกนี้ ประโยชน์ขั้นต้น 2. สัมปรายิกตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือในภพหน้า ประโยชน์สูงขึ้นไป 3. ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด จุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน

พระมหาเดชา สังขรุ้งเรือง (2558) ได้กล่าวว่า การเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันมีหลายวิธีได้แก่การเทศนาธรรม ปาฐกถาธรรมอภิปรายธรรมสนทนาธรรมการสนทนาวิปัสสนากรรมฐานและการใช้สื่อประกอบการสอนธรรมะ จะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้รับการเทศนาสั่งสอนประชาชน เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่ พระสงฆ์และคณะสงฆ์ถือเป็นกิจการที่สำคัญที่สุด จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการ หนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชนภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ เพราะว่าพระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นจะต้องมีความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการ นอกเหนือจากความรู้ด้านหลักพุทธธรรม จึงจะสามารถทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ได้ผลดีและมี ประสิทธิภาพ

สรุปว่าการเผยแผ่ เป็นการนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนา นำมาเผยแผ่ บรรยาย เทศนาอบรม เพื่อพัฒนาบุคคลทางด้านจิตใจ ให้มีความรู้ในหลักธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นโดยที่พระสงฆ์เป็นผู้เผยแผ่ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์ที่จะเผยแผ่พระศาสนานั้นจะต้องมีความรู้และความสามารถและแรงจูงใจจึงจะสามารถปฏิบัติในการกิจการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ด้านการสาธารณูปการ

การสาธารณูปการ หมายถึง การก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานภายในวัดการสาธารณูปการโดยรวม หมายถึง การพัฒนาวัดในด้านวัตถุทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ศาสนสถานเท่านั้น หากรวมไปถึงการทำวัดให้สะอาด รมรื่น สะดวก สบาย การทำถนน ทางเดินในวัด และการตกแต่งวัดให้ดูสวยงามให้สบายตาแก่ผู้พบเห็น นอกจากนี้การสาธารณูปการเป็นงานประจำ ของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็นที่จำเป็น รักษา สิ่งที่มีอยู่แล้วไว้และ ซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ ภายในวัด ในการนี้ให้รวมถึง การดูแลรักษาศาสนสมบัติของพระพุทธศาสนาที่เป็นสมบัติส่วนรวมของสงฆ์มิใช่สมบัติส่วนตัวของผู้ใดผู้หนึ่ง โดยเฉพาะ

มีพระพุทธานุญาตให้สงฆ์ช่วยกันดูแลรักษา เช่น ให้ตั้งพระภิกษุทำหน้าที่ดูแลรักษาวัสดุสิ่งของของสงฆ์ซึ่งเรียกว่า ภัณฑาคาริก

กรมการศาสนา (2539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้วัดเอื้อประโยชน์ตามภารกิจของเจ้าอาวาสด้านอื่นๆ การพัฒนาเหล่านี้ได้แก่ การดูแล การทำนุบำรุงรักษาสาธารณสมบัติของวัดการดูแลรักษาและก่อสร้างอาคารสถานที่ เช่น พระอุโบสถ เมรุ อาคารเรียน หอธรรม กฏิ ศาลาการเปรียญ เป็นต้น งานสาธารณูปการแต่ละวัดจะไม่เท่าเทียมกัน มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของเศรษฐกิจ ความต้องการของชุมชนและบารมีของเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ในวัดเป็นสำคัญ

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ) (2548) ได้กล่าวถึง พันธกิจด้านสาธารณูปการ ไว้ว่า การพัฒนาสาธารณูปการน่าจะแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1.พัฒนาวัด 2.พัฒนาคนในวัด 3.พัฒนาชุมชน และเมื่อกล่าวโดยสรุปความมุ่งหมายของสาธารณูปการก็เพื่อบำรุงรักษาและ ส่งเสริมวัดให้เป็นที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนหรือแก่สังคมผู้เป็นเจ้าของวัดให้วัฒนาถาวร สืบไป ในปัจจุบันกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาพระศาสนา ด้านสาธารณูปการของวัดแบ่งได้ เป็น 3 เรื่องดังนี้ การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ การพัฒนาวัด และการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด อนึ่ง งานด้านสาธารณูปการทั้ง 3 ประเภท เมื่อแยกเป็นข้อย่อยแล้ว จะได้ดังนี้ 1) ขออนุญาตรื้อถอนและก่อสร้างศาสนวัตถุใหม่ 2) ขอสถาปนาวัด ตั้งวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง 3) ขอยกวัดร้างเป็นวัดที่มีภิกษุจำพรรษา 4) ขอยกวัดเป็นพระอารามหลวง 5) ขอยุบวัด รวมวัด 6) วัดประสงฆ์อัคริภักดิ์ และวินาศภัย 7) การประชุมตรวจการคณะสงฆ์ 8) การขอใช้ที่ดินทางราชการเพื่อสร้างวัด 9) ขอพระราชทานวิสุงคามสีมา และ 10) งานของบประมาณอุดหนุนการบูรณะวัด

พระมหาจรินทร์ โกตัน (2554) ได้กล่าวว่า การสาธารณูปการ คือการก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติม ให้เหมาะสมกับศาสนาสมบัติที่จำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบต่อไป

สรุปได้ว่า การสาธารณูปการคือ การก่อสร้างบูรณะปฏิสังขรณ์ เสนาสนะภายในวัดให้ดูสวยงามร่มรื่น สะอาด สะดวก และเป็นงานประจำของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะต้องทำ ส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่อำนวยความสะดวกที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ พัฒนาวัด พัฒนาคนและพัฒนาชุมชน เป็นต้น

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์

การศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง การให้การสงเคราะห์ด้านการฝึกฝน อบรม แก่ประชาชน การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่วัด คณะสงฆ์ดำเนินการขึ้น เพื่อสนองต่อนโยบายของภาครัฐ ในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชน เยาวชน ได้รับการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การศึกษาสงเคราะห์คือ การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอยู่ในสภาวะยากลำบาก อันเนื่องมาจากปัญหาสภาพภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจสังคมและการเมืองให้ ได้รับความคุ้มครองช่วยเหลือและให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมซึ่ง สอนตามหลักการที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้แก่ 1) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสภาพ ภูมิศาสตร์ได้แก่ เด็กชาวเขาชาวเรือชาวเกาะเด็กต่างเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม 2) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาอันเนื่องมาจากปัญหาทางสังคมได้แก่ เด็กที่ครอบครัวอยู่ยาก เด็กที่ถูกทำทารุณ เด็กที่ถูกใช้แรงงาน เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า ขาดผู้อุปการะเด็กผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศ เด็กที่มีความเสี่ยงสูงต่อการถูกชักนำไปประกอบอาชีพอันไม่พึงประสงค์ เด็กที่ครอบครัวมีปัญหายาเสพติด เด็กที่ครอบครัวมีปัญหา โรคเรื้อน โรคเอดส์ 3) เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา อันเนื่องมาจากปัญหาทางการเมือง ได้แก่ เด็กที่เป็นบุตรหลานของผู้ที่มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ และ 4) เด็กยากจนที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง และปัญญาเป็นเลิศ การศึกษาสงเคราะห์เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเติมเต็มให้กับการศึกษาอีกลักษณะของ กระทรวงศึกษาธิการซึ่งช่วยในการบริหารทางการศึกษาแก่ปวงชนของ กระทรวงศึกษาธิการมีความครอบคลุมและสามารถสนองความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรมโดยมุ่งพัฒนาเด็กขาดโอกาสทางการศึกษาให้เป็นผู้มีความสามารถมีทักษะในการดำรงชีพมีความคิดสร้างสรรค์มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม

พระเทพปริยัติสุธี (2545) ได้กล่าวถึง การศึกษาที่ภิกษุสงฆ์ ได้ดำเนินการในปัจจุบันประกอบด้วย 3 ลักษณะ คือ 1) โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา วัดหรือมูลนิธิในวัด จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเด็กและเยาวชนที่ยากจนบางแห่งมีนักเรียนเฉพาะชาย-หญิงเรียนร่วมกับพระสงฆ์ สามเณร ปัจจุบันโรงเรียนประเภทนี้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2) โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์ ตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์และอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนปัจจุบันมี จำนวน 3 แห่ง คือ โรงเรียนวัดศรีจันทร์ จังหวัดสมุทรปราการ โรงเรียนวัดบึงเหล็ก จังหวัดนครพนมและโรงเรียนนันทบุรีวิทยา จังหวัดน่าน 3) ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา

วันอาทิตย์ เป็นศูนย์ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ เป็นแหล่งเรียนรู้ให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามแก่ เด็กและเยาวชนสอนเฉพาะวันอาทิตย์ ศูนย์ศึกษา พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์นั้น จัดตั้งขึ้น ตามความคิดและการนำของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสอง แห่ง เพื่อให้แก่นักเรียนนักศึกษาได้มา เรียนพระพุทธศาสนาในวันที่สถานศึกษาของทางฝ่าย ราชอาณาจักรหยุดเรียนตามแบบสากล นอกจากสอนธรรมะเด็กเยาวชนแล้ว ศูนย์แห่งนี้ยังได้ ทบทวนวิชาสามัญที่เรียน

พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตามา (2563) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษา สงเคราะห์เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้อง ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 โดยการศึกษาสงเคราะห์ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล แก่เด็กและเยาวชนของชาติทั้งด้านการศึกษาการ อบรมศึกษาการให้ที่อยู่อาศัยและอาหาร ทำให้เด็ก ๆ มีความอบอุ่นและมีความสุขทั้งทาง ร่างกายและจิตใจพระสงฆ์จึงเป็นผู้ให้การ จัดการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้เด็ก ๆ และ เยาวชนเหล่านี้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่พร้อม ด้วยศีลธรรมและเป็นคนดีของสังคม สร้างสรรค์ สังคมให้น่าอยู่ต่อไป ด้านการศึกษา สงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาสงเคราะห์แก่ประชาชน ทั่วไป ปัจจุบันมีการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อน เกณท์ในวัด โรงเรียน ราษฎร์สงเคราะห์ที่วัดสนับสนุน

สรุปว่า การศึกษาสงเคราะห์ คือการให้การศึกษา ฝึกฝน อบรม แก่ประชาชน ในด้าน แขนงธรรมและแผนกบาลี ภายในวัด สนับสนุนทุนทางการศึกษาทุกระดับ เพื่อให้เยาวชนได้รับการ ศึกษาอย่างทั่วถึงและมุ่งเน้นปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้มีความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและจัดให้มีการศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นภารกิจของพระ สังฆาธิการในระดับเจ้าอาวาสที่จะต้องปฏิบัติ

4. ด้านการสาธารณสงเคราะห์

การสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การช่วยเหลือเพื่อประชาชนทั่วไป การสาธารณ สงเคราะห์นอกจากเป็นการให้ความช่วยเหลือประชาชน ผู้ยากไร้ และประสบภัยแล้ว ยังหมาย รวมถึงการเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารทางราชการ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้การฝึก อาชีพแก่ ประชาชน การให้ใช้สถานที่วัดสำหรับดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

กรมการศาสนา (2542) ได้ให้ความหมาย การสาธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของ คณะสงฆ์ดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ข้อหนึ่งว่า ควบคุมและส่งเสริมการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์ (ม.15 ตรี) และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง ได้กำหนดไว้ว่า

วิธีการดำเนินการสาธารณูปการและการสาธารณสงเคราะห์ ให้เป็นไปตามที่กำหนด
ในระเบียบมหาเถรสมาคม

พระครูปลัดอาทิตย์ อุตฺตเวที (2546) ได้กล่าวว่า การสาธารณสงเคราะห์แยกโดย
ลักษณะคือ 1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเช่นหน่วยอบรม อบรม. ห้องสมุดเพื่อ
ประชาชน มูลนิธิ เพื่อคนยากจน ฯลฯ 2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อ
การสาธารณประโยชน์เช่น การพัฒนา หมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้น การสาธารณสงเคราะห์
เป็นการแสดงบทบาทของภิกษุสงฆ์ในด้านสังคม สงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสา
ธารณสงเคราะห์โดยมีภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการบริจาค ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ
เพราะภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคนยากจนกับคน ร่ำรวย ปัจจัยที่ได้รับ
บริจาคมา ภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศลและช่วยเหลือบุคคล ผู้ขาดแคลนและ
ด้อยโอกาสดังกล่าวแล้วการสาธารณสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่
ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัดทายก หรือทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไปวัดเป็นส่วนหนึ่งของ
สังคม วัด อยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้าน และบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์
เป็นที่พึ่งทางใจของ ประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัด
จะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือการสาธารณสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัด และเจ้าอาวาส
จะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้าน เกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะ
สามารถจัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่ว่า
วัดเป็นของประชาชนเป็นที่ทำบุญบำเพ็ญกุศลตาม ประเพณีของชาวบ้านของวัดภิกษุสงฆ์และ
สามเณรในวัดซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นหัวหน้าปกครองดูแลรักษาวัด มีหน้าที่ให้ความสะดวกแก่
ประชาชนในการทำบุญบำเพ็ญกุศลทั้งที่บ้านและวัดหรือที่อื่นใดในหมู่บ้านตำบล ที่ตั้งวัดนั้น
และหน้าที่จัดการ สาธารณสงเคราะห์อื่นๆแก่ประชาชนในส่วนที่อยู่ในสมณวิสัยที่น่าจะจัดได้

พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสุสธมฺโม) (2548) ได้กล่าวไว้ว่า การสาธารณ
สงเคราะห์ เป็นงานในส่วนไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนทำสะพาน ศาลาพักร้อนงานนี้จะมี
อบต. เข้ามา ทำหน้าที่ ส่วนที่คณะสงฆ์จะช่วยสังคมได้ เช่นการช่วยเหลือผู้ยากไร้เพราะถูกไฟ
ไหม้บ้าน การจัดหน่วยบรรเทาสาธารณภัยหรือการจัดการให้ฟรีในพิธังงานศพ ไม่เก็บค่าน้ำ
ค่าไฟไม่เก็บค่า เจ้าพนักงาน หากเขามีศรัทธาก็จะทำบุญ ส่วนนี้ก็จะช่วยบรรเทาทุกข์ให้กับ
พุทธศาสนิกชนได้ ตลอดทั้งให้การช่วยเหลือสังคมทั้งภายในวัดและนอกวัด ภายในวัด เช่น
อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพึ่งมาทำบุญที่วัดให้เหมาะสมและวัดต้องสะอาด สะดวก สบาย
ภายนอกวัด เช่น สงเคราะห์ ช่วยเหลือชาวบ้านที่มีทุกข์เท่าที่จะทำได้อย่างหนึ่งดูตาย

จากการศึกษาแนวคิดและตำราในทางพระพุทธศาสนาและได้ศึกษาแนวคิดนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของบทบาทในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ไว้ดังนี้

สรุปได้ว่า การสาธารณสุขสงเคราะห์ถือเป็นงานที่คณะสงฆ์ได้ช่วยเหลือสังคมได้อย่างเต็มที่ โดยดำเนินการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ทั้งการช่วยเหลือภายในวัดและนอกวัด เช่น การช่วยเหลือผู้ยากไร้ ไฟไหม้ น้ำท่วม และสนับสนุนทุนทางการศึกษาทั้งยังจะเป็นการสร้างความผูกพันทางวัดกับชุมชนอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูสาครกิจจานุกูล (วิศิษฐ์ จนฺทโน) (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการศึกษาพบว่า 1. ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า พุทธศาสนิกชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทในการพัฒนา ชุมชนของพระสงฆ์ ในภาพรวมอยู่ระดับมากมีค่าเฉลี่ย ($x = 3.50$) 2. เปรียบเทียบความคิดเห็นของ พุทธศาสนิกชนที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขตอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พุทธศาสนิกชนที่มีเพศและวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีความคิด เห็นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพุทธศาสนิกชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ 3. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ ด้านสังคม พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากหน่วย งานที่เกี่ยวข้องในการที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในหลาย ๆ ด้าน ดังเช่น ด้านเศรษฐกิจ คือ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรของคณะสงฆ์เอง รวมทั้งจากหน่วยงานของรัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกันด้วย ด้านวัฒนธรรม ประชาชนไม่มีความเข้าใจในการที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม ในการพัฒนาด้านวัฒนธรรม เช่น การอนุรักษ์โบราณสถานเป็นต้น ด้านสาธารณสุข ขาดการสนับสนุน และติดต่อประสานงานจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวงการแพทย์เพราะได้รับความร่วมมือน้อยหรือไม่ ได้รับความร่วมมือเลย หรือถ้ามีก็เพียงเล็กน้อยจึงขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการช่วยเหลือ หรือ พัฒนาชุมชนในด้านสาธารณสุข ประการสุดท้ายใน ด้านสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์ในการให้ความสะดวก แก่พระสงฆ์ในการอบรมหรือในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชนมีน้อย ดังนั้น พระสงฆ์ต้องแสดงศักยภาพ ในฐานะผู้นำชุมชนเข้าไปมีบทบาทและสงเคราะห์ประชาชนจนเป็นที่ยอมรับของบุคคลโดยทั่วไป

พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปญญาโร) (2555) ได้ศึกษาการบริหารจัดการวัดในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่าการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 พระสังฆาธิการในอำเภอบางเลนจังหวัดนครปฐม ทดสอบสมมุติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างตัวแปรพบว่า อายุ จำนวนพรรษาและวุฒิการศึกษาทางเปรียญธรรม มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระภิกษุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้ง 6 ด้าน พบว่า 1. ด้านการปกครอง พบว่า ออกกฎระเบียบปฏิบัติของศิษย์วัดและผู้อาศัยภายในวัดพร้อมทั้งบทลงโทษเมื่อทำผิดอย่างชัดเจน ควรจะดูแลพระภิกษุสามเณรอย่างเป็นธรรม ควรให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ เพื่อก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ 2. ด้านการศาสนศึกษา พบว่า ควรให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้สอนและผู้เรียนบาลีและนักธรรม ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนเรียนธรรมศึกษาอย่างทั่วถึงและต้องอธิบายถึงความสำคัญประโยชน์ในการศึกษาอย่างทั่วถึง 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนา 4. ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ควรให้มีการจัดฝึกอบรมการเผยแผ่ธรรมแก่พระภิกษุเพื่อให้เป็นรูปแบบเดียวกันและควรใช้สื่อที่ทันสมัยในการเผยแผ่ธรรม 5. ด้านการสาธารณูปการ พบว่า ควรปลูกฝังให้พระภิกษุสงฆ์ภายในวัดเกิดความเอาใจใส่ดูแลและปฏิบัติสังฆารัตน์ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อการสาธารณสงเคราะห์ขึ้นมาโดยเน้นไปที่วัดและชุมชนควรมีการจัดประชุมร่วมกันและวางแผนกันทำงานอย่างมีระบบ

พระทีฆทัสสีมนีวงศ์(วิรัช วสสิริ) (2558) ได้ศึกษาตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะจังหวัดเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลพระลูกวัดครู- อาจารย์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 จำนวนทั้งสิ้น 450 รูป/คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการสนทนากลุ่มและแนวทางการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการคณะสงฆ์ในเขตการปกครองสงฆ์ภาค 4 ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิเคราะห์เนื้อหา พบว่าด้านการปกครองพบว่า คณะสงฆ์มีการกำกับดูแลและจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เป็น ระเบียบเรียบร้อยมีความมั่นคงแข็งแรง การออกระเบียบในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะอย่างสันติสุข และการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแบบแผนและประเพณีอันดีงาม

มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังใช้การติดต่อสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยมีการแต่งตั้งผู้ปกครองจากผู้ที่มีความรู้เป็นส่วนใหญ่และเน้นผู้ที่ทำงานเป็นหลัก และมีการล้มมนาการอบรมในภาคส่วนต่างๆ ด้านการศาสนศึกษาพบว่า คณะสงฆ์มีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูพระผู้สอนให้มีขวัญและ กำลังใจ มีการจัดส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาในระดับสูงและการสรรหาและพัฒนาครูผู้สอนนักรธรรม และธรรมศึกษามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการศึกษาที่แผนกธรรมบาลี และสามัญศึกษาร่วมด้วย แต่พระสงฆ์ก็ยังเข้าถึงระบบการศึกษาน้อยมาก ด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่า คณะสงฆ์มีการจัดตั้งโรงเรียนปริยัติเพื่อส่งเสริม การศึกษาแก่ภิกษุสามเณร การจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังจัดให้มีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวิถีดอนที่ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียน เอกชนการกุศลของวัด แจกทุนการศึกษามอบอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียน เป็นต้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพบว่า คณะสงฆ์ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการบำเพ็ญกุศลในวันสำคัญเช่นวันวิสาขบูชา การแนะนำคำสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมตามหลักธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาโดยถูกต้อง และการอบรมพระภิกษุสามเณรให้มีสมณะสัญญาและ อบรมในเรื่องพระธรรมวินัยจรรยา มารยาทการปฏิบัติอันเกี่ยวกับพิธีหรือแบบอย่างที่ดี ซึ่งมีการนำเอา เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยมาช่วย เช่น การเผยแผ่ทางทีวี ซีดี ทางวิทยุ ทางอินเทอร์เน็ต ด้านการสาธารณูปการพบว่า คณะสงฆ์ให้ความสนใจในการจัดสาธารณูปโภคเช่นน้ำไฟ ภายในวัด การดูแลซ่อมแซมและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัดที่ชำรุดทรุดโทรม และการจัดเตรียมที่พักอาศัยสำหรับบรรดาประชาชนโดยทั่วไปแต่ขาดควบคุมการสาธารณูปการต่างๆเพราะมีบุคลากรน้อย ด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า คณะสงฆ์มุ่งเน้นในการจัดทำถนนภายในวัดให้สะดวก แก่การสัญจรไป การจัดสร้างศาลาที่พักเพื่อผู้สัญจรไปมา การดำเนินการก่อสร้างประปาชุมชน การช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ การจัดกองทุน มูลนิธิ สมาคมสงเคราะห์ช่วยเหลือต่างๆ

พระมหาเดชา สังขรุ่งเรือง (2558) ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ในด้านการบริหารคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ในอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี โดยดำเนินการวิจัยตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย สืบจากตำแหน่งพระสังฆาธิการในเขตปกครอง โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 33 รูป จากทั้งหมดในเขตอำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ แบบสอบถามสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า พระสังฆาธิการมีประสิทธิภาพในการบริหารงานของคณะสงฆ์ในอำเภอเมือง

กาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรีโดยรวมอยู่ในระดับดีเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระภิกษุและสามเณรมีทัศนคติต่อประสิทธิภาพในการ บริหารงานของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองกาญจนบุรีจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับดีทุกด้าน ด้านการปกครอง พระสังฆาธิการได้ส่งเสริมพระภิกษุ และสามเณร ให้เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ปฏิบัติตนอยู่ในกรอบ ของพระธรรมวินัย และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ปัจจุบันพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ ได้ให้ความสนใจในเรื่องของการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรและเยาวชนอย่างดียิ่ง ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน การศึกษาทั้งบาลีนักธรรมและสายพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พระสังฆาธิการมีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล (การช่วยเหลือการศึกษา) ให้ผู้ที่มีความสนใจได้เข้ามาศึกษาในสำนักเรียน วัดไชยชุมพลชนะสงคราม คณะพระสังฆาธิการส่วนใหญ่ได้มีการพัฒนาทำให้คณะสงฆ์ได้เป็นที่พึงพอใจ แก่ประชาชนได้ อย่างดี ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระสังฆาธิการในกลุ่ม ตัวอย่างทั้งหมดนั้นก็ได้มีการส่งเสริมการเรียนการสอนให้เข้ามาในวัดเพื่อที่จะได้ให้เยาวชนจะได้เข้ามาสัมผัสกับบรรยากาศที่เป็นจริงและจัดให้มีการปฏิบัติธรรมเสริมสร้างกิจกรรมที่ทำให้ไม่เบื่อหน่าย ส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรม เป็นขั้นพื้นฐานเพื่อสอนเยาวชนให้เป็นคนดี นำความรู้ที่ได้รับจากการเผยแผ่ไปปฏิบัติใช้ในชีวิตประจำวันได้ ด้านสาธารณูปการ พระสังฆาธิการในแต่ละวัดมีความสามัคคีกันช่วยกันสอดส่องดูแล อาคารเสนาสนะต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยดีและช่วยกันซ่อมแซมให้มีสภาพที่เหมือนเดิมเป็นที่น่าศรัทธาของประชาชนที่พบเห็น ด้านสาธารณสงเคราะห์ พระสังฆาธิการส่วนใหญ่ได้หางบประมาณสำหรับการสงเคราะห์ให้การทำงานทุกอย่างเป็นไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ ประกอบกับผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการทำงานอย่างเพียงพอ ต่อความต้องการของคณะสงฆ์

ไพโรจน์ ดวงศรี (2558) ได้ศึกษารูปแบบโครงสร้างองค์การและบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview Research) จากพระสังฆาธิการผู้มีส่วนในการบริหารคณะสงฆ์และสัมภาษณ์เชิงลึกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์ ผลจากการศึกษา ด้านการปกครอง พบว่าพระสังฆาธิการไม่ค่อยมีความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ ความสนใจ และความรู้เรื่องเกี่ยวกับ การระงับอธิกรณ์การวินิจฉัยเพื่อยุติความ ชัดแย้งหรือการลงนิคหกรรมแก่ภิกษุที่ปกครอง อายุงานในตำแหน่งการบริหารยาวนานเกินไป ไม่มีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ในยุคปัจจุบัน ด้านการศาสนศึกษา พบว่าพระสังฆาธิการท่านมีความเอาใจใส่เรื่อง

การศึกษาเล่าเรียน ของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมากเพราะมองว่าการศึกษาเป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาบุคลากร ทางด้านพระพุทธศาสนาให้มีความรู้ที่ถ่องแท้และบาลี เพื่อจะได้นำความรู้ไปอบรมสั่งสอน ประชาชนและรักษาพุทธศาสนาไว้ได้ ด้านการศึกษาสงเคราะห์พบว่าพระสังฆาธิการได้ให้ความสำคัญในงานด้านการศึกษา สงเคราะห์อย่างมากไม่ว่า จะเป็นด้านการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ การเป็นครูช่วย สอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาต่างๆ การจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด การจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การประสานงานในการจัดหางบประมาณในการสร้างอาคารเรียน การจัดตั้งโรงเรียนการกุศลเพื่อสงเคราะห์เด็ก และเยาวชน เพราะว่าเป็นภาระหน้าที่ของ พระสังฆาธิการในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พุทธศาสนา พบว่า พระสังฆาธิการเอาใจใส่ด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา โดยการเทศนาสั่งสอนประชาชนโดยทั่วไปเพื่อให้ตั้งมั่นอยู่ในหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา เพราะพระสังฆาธิการมีหน้าที่สำคัญในการนำเอาหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไป เผยแผ่สู่ประชาชน และให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ พบว่า พระสังฆาธิการไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถในด้านสาธารณูปการมาให้คำแนะนำปรึกษา และควบคุม งานด้านสาธารณูปการจึงทำให้การจัด ทำ แผนพัฒนาวัดไร่วิศวาทในบางครั้ง หรือไม่เป็นไปตาม แผนพัฒนาวัดที่วางเอาไว้ทำ ให้งานเกิดความล่าช้าไม่ทันกับการใช้ประโยชน์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์พบว่า พระสังฆาธิการมีความเอาใจใส่การพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่ สะอาดสะอึกแก่การสัญจรจึงทำถนนภายในวัดรวมทั้งทางเดินเท้าเพื่อให้มีความสะอาด แก่ผู้สัญจรไปมาเป็นอย่างมากที่เข้ามาทำกิจกรรมในวัด เช่น การทำบุญ การฟังเทศน์หรือมาติดต่อ งานในด้านต่างๆ ฉะนั้นงานสาธารณสงเคราะห์ต้องใช้บทบาทของความเป็นพระสังฆาธิการในการ ช่วยเหลือสังคมทั้งความคิด และกำลังทรัพย์ในด้านต่างๆ

ทวิณา ไชยงยศ (2559) ได้ศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการด้านการสนับสนุนการจัดการศึกษาของ พระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม กิตฺติคุณโร) ตามบทบาทพระสังฆาธิการพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครอง 2. ด้านการศาสนศึกษา 3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4. ด้านการเผยแผ่ศาสนาธรรม 5. ด้านการสาธารณูปการ 6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่รวบรวมข้อมูลในลักษณะพหุวิธีและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า พบว่า พระเทพศาสนาภิบาล (แย้ม กิตฺติคุณโร) ท่านมีการวางระเบียบการปกครองชัดเจนในการปฏิบัติของ พระสงฆ์ สามเณร เจ้าหน้าที่วัด อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีและมีความสุข ให้ความสำคัญใน การเผยแผ่ศาสนาธรรม เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 ตรวจเยี่ยมโครงการทั่วประเทศอย่างไม่ย่อท้อ ใช้เทคนิค

วิชาการที่ทันสมัยเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงศีล 5 ได้ง่าย โดยมีสื่อกลางหลายรูปแบบ เช่น บทเพลง, ศิลปิน, วารสาร และรายการโทรทัศน์ เป็นต้น ส่งเสริมการสอนจริยธรรมในโรงเรียน และการสอบธรรมศึกษาของนักเรียน ในส่วนของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งแผนกนักระฆกกรรม และบาลี ให้การอนุเคราะห์ การจัดอบรมบาลีก่อนสอบ สนามหลวงในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ทุกปี ให้ขวัญกำลังใจกับพระภิกษุ สามเณร ประชาชนทั่วไป ที่สำเร็จ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษา ชุมชน สนับสนุนทุนการศึกษาแก่ผู้ขาดแคลน สร้างอาคารเรียน ศูนย์กิจกรรม แนะนำแนวทางการจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษา สร้างแหล่งเรียนรู้ในวัด บูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างในวัด ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม เป็นศูนย์รวมของทุกชาติ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกศาสนา และจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกของประชาชน เช่น องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ สาย 84, 556, โรงพยาบาล, ศูนย์ปฏิบัติธรรม ให้ความช่วยเหลือกับผู้เดือดร้อน ทั้งทางภยธรรมชาติ หรืออุบัติเหตุจากความไม่สงบ ไม่ว่าจะ เป็น ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ ทำนุบำรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนและแก้ปัญหามลพิษ และส่งเสริมรายได้ของคนใน ชุมชนโดยการสร้างอาชีพและพัฒนาคน

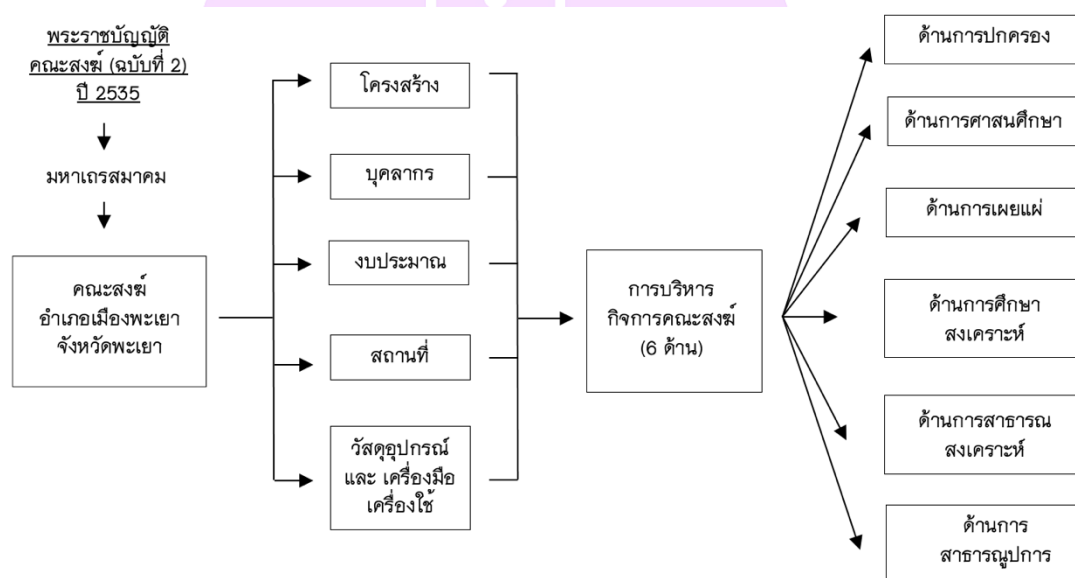
อัศรพงศ์ พูลผล (2561) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย : กรณีศึกษา การบริหารของเจ้าอาวาสของวัดในจังหวัดชุมพร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าเอฟ (F-test) พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย : กรณีศึกษาการบริหารของเจ้าอาวาสวัดในจังหวัดชุมพร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการศาสนศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านการศึกษา สงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผลการเปรียบเทียบทั้งภาพรวมและรายด้าน พบว่าไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครอง ควรดูแลพระภิกษุสามเณรและไวยาวัจกร ให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องเรียบร้อย ด้านการศาสนศึกษา ควรส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีแบบแผนการพัฒนาในด้านศาสนศึกษาให้ชัดเจน ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ควรสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาให้มากขึ้น เช่น มอบทุนการศึกษา และส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร เข้าไปสอนในสถานศึกษา เป็นต้น ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมพระภิกษุ สามเณร ให้มีความสามารถในการเผยแผ่ และจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นต้น ด้านการสาธารณูปการ ควรมีคณะกรรมการผู้รับผิดชอบ ดูแล ควบคุมในการก่อสร้างให้มีความถูกต้อง และจัดระบบนิเวศน์ภูมิทัศน์ของวัดให้ถูกสุขลักษณะ ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ควรสนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชน การสร้างถนน และเป็นที่พึ่งด้านจิตใจ คือ ให้คำแนะนำโดยการใช้หลักธรรมะในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางปฏิบัติ

พระศรีสังฆญาณมุนี (2562) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ โดยเครื่องมือในการวิจัยขบวนการเดลฟายคือ กำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ จากนั้นสร้าง เครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบโครงสร้างที่เที่ยงตรงถามผู้เชี่ยวชาญ 3-4 รอบก่อน ก่อนนำไปสัมภาษณ์แล้วมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์นั้นๆ ถือว่าเป็นคำตอบที่ชัดเจน งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาพบว่า พุทธบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิมีการบริหารงาน พระธรรมวินัยจะเป็นแบบแผนในการปกครองของคณะสงฆ์จะกล่าวง่ายๆก็คือ ศีล สมาธิ และปัญญาทั้งสามอย่างนี้ให้รักษาและยึดมั่นในสามหลักการนี้จึงจะเป็นของการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ให้เกิดให้ถูกต้องและเป็นระเบียบในการปกครอง การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิพบว่า สร้างความ มั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ยกย่องขบวนการบริหารจัดการภายใน พัฒนาการแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เพิ่ม ประชากรผู้ศึกษาพระปริยัติธรรมโดยหาคนมาบวชเรียน มีการบริหารจัดการตามหลักธรรม มาภิบาล มีการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ที่ได้วางเอาไว้ แนวโน้มการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิพบว่า ควรจะปรับเชิงรุกให้ มากขึ้นโดยเฉพาะด้านศาสนศึกษา และด้านศึกษาสงเคราะห์ศาสนศึกษา ควรให้ความสำคัญ เอาใจใส่ สร้างแรงจูงใจในการเรียนบาลีทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อนำไปประพฤติเป็น แบบอย่างที่ดีศึกษาสงเคราะห์ควรมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล คือ สังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ส่วนการปกครองต้องยึดแนวทางการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหลักพร้อม กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ กฎหมายการเมือง การรับคนมาบวชก็ต้องมีการคัดกรองความ เหมาะสม ไม่ให้เกิดความเสียหาย การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการวางแผน เรียนรู้ด้วยสื่อที่ หลากหลายมีความทันสมัย ต้องมีการฝึกอบรมเป็นวิทยากรทุกๆปีสาธารณูปการ มีการปรับปรุงบูรณะซ่อมแซมอย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณวัดให้มีความร่มรื่น สุข สงบเย็น สะอาด การสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชน อย่างเต็มความสามารถ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษา เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้ ทบทวนวรรณกรรมแล้ว จึงนำแนวคิดทฤษฎีและตัวแบบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบ ด้านการจัดการ (Management Model) (วรเดช จันทรศร, 2551) มาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิด ในการการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ที่ให้ความสำคัญเรื่อง สมรรถนะภายใน (Internal Capacity) ขององค์กรที่ส่งผลให้การนำนโยบายไปปฏิบัติในการบริหาร กิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังแสดงตามแผนภาพที่ 1

ภาพ 4 แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 และ 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยใช้แนวทางการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ถูกต้องครบถ้วน ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งมีพระสงฆ์ จำนวน 330 รูป สามเณร จำนวน 191 รูป รวมพระสงฆ์และสามเณร จำนวน 521 รูป จากวัดจำนวน 110 แห่ง (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2563) โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารคณะสงฆ์ ได้แก่ พระสังฆาธิการอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 18 ตำบล ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน 121 ราย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดจากประชากรพระสังฆาธิการเฉพาะที่มีตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบล ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ทั้ง 18 ตำบล จาก 18 วัด ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอ 1 ราย และ เจ้าคณะตำบล 17 ราย รวมทั้งหมด 18 ราย ดังนี้

2.1. พระสุนทรกิตติคุณ

เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา

2.2.	พระครูโสภิตโชติคุณ	เจ้าคณะตำบลเวียง เขต 1
2.3.	พระครูอุดมพัฒนภาส	เจ้าคณะตำบลเวียง เขต 2
2.4.	พระครูสุวัฒน์สังฆโสภณ	เจ้าคณะตำบลต้า เขต 1
2.5.	พระครูวิจิตรวรการ	เจ้าคณะตำบลต้า เขต 2
2.6.	พระครูโสภิตบุญญากร	เจ้าคณะตำบลแม่ปืม เขต 1
2.7.	พระครูประยุตศุภการ	เจ้าคณะตำบลแม่ปืม เขต 2
2.8.	พระครูวิศาลธรรมโกศล	เจ้าคณะตำบลท่าจำปี
2.9.	พระครูสุวิมลปัญญาภูธ	เจ้าคณะตำบลท่าวังทอง
2.10.	พระครูวิสุทธิศีลากร	เจ้าคณะตำบลตุน
2.11.	พระครูวรเวชโกวิท	เจ้าคณะตำบลแม่ต้า
2.12.	พระครูอาทรพัฒนพิศาล	เจ้าคณะตำบลแม่กา
2.13.	พระอธิการทองบด ปญญาโร	รักษาการเจ้าคณะตำบลจำป่าหวาย
2.14.	พระครูวิสุทธิปัญญารัตน์	เจ้าคณะตำบลตอม
2.15.	พระครูวิสิฐพัฒนวิกรม	เจ้าคณะตำบลแม่ใส
2.16.	พระครูอาทรนพกิจ	เจ้าคณะตำบลสา
2.17.	พระครูธรรมธรศิริชัย ชยสิริ	เจ้าคณะตำบลแม่นาเรือ
2.18.	พระใบฎีกาบุญเลื่อน ฐิติญาโณ	เจ้าคณะตำบลบ้านใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or guided Interview) ใช้คำสำคัญ (Keywords) โดยไม่ได้กำหนดคำถามตายตัว เพื่อให้ทราบถึงแนวทาง ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ที่ได้มีการกำหนดนโยบายและสั่งการมาเป็นลำดับชั้น รวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า โดยคำถามประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ ชื่อ นามสกุล (ฉายา) อายุ พรรษา ชื่อ วัด/สังกัด การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์จุดเด่น จุดด้อย ปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ โดยยึดหลักการจากตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติด้านการจัดการ ได้แก่ ด้าน โครงสร้าง ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ ด้านวัสดุอุปกรณ์

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศ ข้อบังคับ และมติมหาเถรสมาคม เป็นแนวทางในการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์โดยยึดพระธรรมวินัยเป็นหลัก

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้ศึกษาได้สร้างเครื่องมือในการศึกษาตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีตัวแบบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตัวแบบด้านการจัดการ (Management Model) (วรเดช จันทรศร, 2551) นำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังต่อไปนี้

1. ดร. ปิยะวดี โรหิตารชุน
2. พระครูโสภณปริยัติสุธี รศ. ดร.
3. พระครูพิศาลสรกิจ ผศ. ดร.

ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยใช้สูตรของ IOC ดังนี้ (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์และอัจฉรา ชานีประศาสน์, 2547)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทนดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence)

\sum แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

R แทน คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อคำถามแต่ละข้อ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

+1 หมายถึง คำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนิยามศัพท์

-1 หมายถึง คำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนิยามศัพท์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หรือนิยามศัพท์

เกณฑ์การแปลความหมาย มีดังนี้

ค่า IOC \geq 0.50 หมายความว่า คำถามนั้นตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ค่า IOC $<$ 0.50 หมายความว่า คำถามนั้นไม่ตรงวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ เรื่องการบริหารกิจการคณะ
สงฆ์อำเภอเมืองพะเยา มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) จากข้อความที่ได้จากการ
สัมภาษณ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อตอบสนอง
วัตถุประสงค์การศึกษา ค้นคว้า ช่วยให้สามารถเลือกเก็บข้อมูลได้ตรงตามความต้องการ โดยมี
ขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ศึกษาขอหนังสือนำส่งจากคณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
เพื่ออนุญาตเก็บข้อมูลโดยการเข้าสัมภาษณ์ พระสังฆาธิการทั้ง 18 ท่าน ในเขตปกครองคณะ
สงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย
เจ้าคณะอำเภอ 1 ราย และ เจ้าคณะตำบล 17 ราย รวมทั้งหมด 18 ราย

2. ผู้ศึกษาดำเนินการจัดส่งหนังสือและนัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์ เมื่อถึง
กำหนดเวลานัดหมาย ผู้ศึกษาเข้าพบ และสัมภาษณ์ ตามแนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก
(In Depth Interview) โดยผู้ศึกษาค้นคว้าได้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure
Interview) เป็นการสัมภาษณ์ หรือสนทนาตัวต่อตัวแบบเผชิญหน้า ผู้สัมภาษณ์จะเริ่มต้นจาก
การแนะนำตัวเอง แนะนำวัตถุประสงค์ของการมาสัมภาษณ์ และสร้างความเป็นกันเองกับผู้ถูก
สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์เริ่มต้นการสัมภาษณ์แบบสองทาง โดยเริ่มต้นจากการสนทนาในประเด็น
คำถามที่ง่าย ๆ ก่อน ตามแบบข้อคำถามต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ โดยผู้สัมภาษณ์จะจดบันทึก
คำตอบทั้งหมดลงในแบบสัมภาษณ์ จากนั้นเป็นการสัมภาษณ์แบบคำถามปลายเปิดโดยนำเข้า
สู่ประเด็นการศึกษา และปล่อยให้ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการตอบให้มากที่สุด โดยเริ่มจาก ส่วน
ที่ 1 ส่วนที่ 2 และ ส่วนที่ 3 ตามลำดับ

3. รวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดแต่ละประเด็นคำถาม เพื่อดำเนินการวิเคราะห์วิเคราะห์
ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาดังนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) หลังจาก
ได้ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) แล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำข้อมูลเป็นหมวดหมู่แบ่ง ตามเนื้อหาและ
ประเด็นการสัมภาษณ์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ส่วนที่ 1

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน คือ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านสาธารณูปการและด้านสาธารณสงเคราะห์ และ ส่วนที่ 2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์

จากนั้น ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียงและวิเคราะห์หาความเชื่อมโยงทั้งส่วนของการบริหารกิจการคณะสงฆ์และ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในแต่ละประเด็น ตามกรอบแนวคิดวิจัยที่มุ่งอธิบายหาประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติตามทฤษฎีตัวแบบการจัดการ (Management Model) ที่เน้นปัจจัยภายในทั้ง 5 ประเด็นที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ 1) ด้านโครงสร้าง 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านสถานที่ และ 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา” มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) คือ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล จำนวน 18 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยพบผลการศึกษตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 2 ส่วน ดังนี้

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
2. ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์

การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการให้ข้อมูลของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวน 18 ราย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดทราบถึงนโยบายและแผนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีการดำเนินงานเป็นไปตามโครงสร้างการบริหารกิจการสงฆ์ ตามลำดับการปกครอง ของกฎของมหาเถรสมาคม มีการนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 มาปรับใช้ในพื้นที่เขตปกครองตามความเหมาะสม การบริหารกิจการสงฆ์ในภาพรวมเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง โดยได้รับงบประมาณและการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์จากจังหวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งนี้สรุปตามตัวแบบด้านการจัดการของ วรเดช จันทรรคร (2551) ได้ดังนี้

- 1) ด้านโครงสร้าง คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา มีการบริหารเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎระเบียบมหาเถรสมาคม ใช้โครงสร้างตามลำดับชั้นปกครอง

โดยจัดให้มีการประชุมพระสังฆาธิการทุกระดับชั้นการปกครอง ทั้ง 18 พื้นที่ มีการประชุมชี้แจงพระภิกษุสามเณรและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายและกระทบต่อโครงสร้างการบริหาร และเป็นประจำอย่างต่อเนื่องตามวาระ มีการประชุมกำหนดนโยบายการเผยแผ่และแจ้งเจ้าคณะตำบลทั้ง 18 ตำบล มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ คำสั่ง ประกาศ และปฏิบัติตามกฎหมายอากรศมาคมอย่างเคร่งครัด

“มีการบริหารเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ระเบียบ พระธรรมวินัย ข้อบังคับ คำสั่ง ในการปฏิบัติของคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา ได้จัดให้มีการประชุมในระดับ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล หลังจากที่มีการประชุมในระดับจังหวัดมาแล้วเพื่อมอบหมายนโยบายที่ได้รับมาและติดตามงานประเมินผลให้คำชี้แนะแนวทางปรึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปกครองในแต่ละตำบลให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ ตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม และรายงานผลตามลำดับชั้นปกครอง” (พระสุนทรกิตติคุณ, สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2564)

“การจัดการบริหารคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาในปัจจุบันสอดคล้องกับการบริหารคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาและคณะสงฆ์ภาค 6 เพื่อให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติของแต่ละภาคและให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน” (พระครูอุดมพัฒนภาส, สัมภาษณ์ 12 กุมภาพันธ์ 2564)

2) ด้านบุคลากร มีการจัดอำนาจหน้าที่ตามกิจของสงฆ์ รวมทั้งมีการบริหารกิจการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเป็นไปตามนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาและเจ้าคณะภาค 6 ตามที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด มีการส่งเสริมและสนับสนุนพระสงฆ์สามเณรเพื่อให้มีความรู้ความสามารถและแตกฉานในพระธรรมวินัยมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีการจัดกิจกรรมจัดอบรมโครงการพระธรรมทูตสัญจรในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาและวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำในทุกพื้นที่การปกครอง

“ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี พร้อมทั้งส่งเสริมการศึกษาในระดับมัธยมและอุดมศึกษา เช่น 1 ตำบล 1 มหาเปรียญ และ 1 ตำบล 1 ปริญญา” (พระครูโสภิตบุญญากร, สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2564)

3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรและนักเรียน ผู้ด้อยโอกาสในทุกๆ การศึกษา มีการมอบทุนการศึกษาในโอกาสวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนาเป็นประจำทุกระดับและมีการจัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์อบรม

“ด้านการศึกษางานสงเคราะห์ แทบจะทุกวัดในอำเภอเมือง คณะสงฆ์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการให้ทุนการศึกษาเด็กและสามเณร โดยเฉพาะเด็กวัดและลูกหลานในชุมชน หลายวันมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนทุกการศึกษา ทุกระดับชั้นและมีการจัดตั้งโรงเรียน พุทธศาสนาวัดอาทิตยพร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กเล็กก่อนเกณฑ์ภายในวัด” (พระครูสุวัฒน์ สังฆโสภณ, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2564)

“ที่วัด และ ในคณะสงฆ์อำเภอมีการจัดสรรรางวัลให้พระ สามเณร หรือนักเรียนในวัด ในพื้นที่ที่สอบได้ตามโอกาส เช่น สอบได้ บาลี นกธรรมอื่นๆ มีการให้รางวัลและยกย่องเชิดชู เกียรติ ก็เป็นการสร้างขวัญกำลังใจ มีการจัดสรรงบประมาณเงินให้กับการเรียนการสอน นกธรรม บาลี และปริยัติ อย่างทั่วถึง เหมือนกับว่า ถ้าวัดไหนสอบได้เยอะ ผ่านเยอะ ก็มีโอกาสดังได้งบประมาณจากทางส่วนกลางมากขึ้น และก็ตัวเองงบประมาณตรงนั้นมาบริหารต่ออีกที” (พระครูวิสิฐพัฒนวิกรม, สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2564)

4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและ การทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนใช้วัดเป็นสถานที่อำนวยความสะดวกในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้โรงเรียน พระปริยัติธรรม เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่การทำกิจกรรมต่างๆ ในคณะสงฆ์

“มีการให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่มาทำบุญงานในวัดเช่น ทำทางขึ้นสำหรับผู้พิการ จัดสร้างห้องน้ำสำหรับผู้พิการ ทำราวจับสำหรับคนตาบอด พร้อมทั้ง จัดหาทุนทรัพย์สนับสนุนการก่อสร้างสุสาน อาคารเรียน ถนน สะพาน ตามเห็นสมควร” (พระครูโสภิตโชติคุณ, สัมภาษณ์ 16 กุมภาพันธ์ 2564)

5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ ได้รับจัดสรรและสนับสนุนตาม เห็นสมควรของทั้งสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัดพระยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ ชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง มีการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด นอกจากนี้ คณะสงฆ์ มีการนำอุปกรณ์ไปทำหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนเพื่อดำเนินการ ช่วยเหลือในเบื้องต้น เช่น เกิดอัคคีไฟ น้ำท่วม และจัดตั้งกองผ้าป่ารับอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อ ช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในกรณีต่างๆ โดยเร่งด่วนร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่อื่นตามความ เหมาะสม และมีการจัดประชุมชี้แนะแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการในระดับเจ้าคณะ ตำบล มีเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาได้มาถวายความรู้ในการบูรณะเสนาสนะภายใน วัด แนะนำในการวางแผนผังบริเวณวัดเพื่อสะดวกต่อผู้ที่มาทำบุญทานในวัด พร้อมทั้งหาทุน ทรัพย์ในการก่อสร้างสาธารณูปโภคประโยชน์ภายในชุมชน

“คณะสงฆ์อำเภอเมือง โดยเฉพาะเจ้าคณะตำบลเมื่อได้รับนโยบายจากเจ้าคณะ อำเภอมาแล้ว จึงสั่งการไปยังเจ้าอาวาสในเขตปกครองทำหน้าที่ช่วยเหลือชาวบ้านที่ได้รับ

ความเดือดร้อนหากมีเหตุการณ์ต่างๆให้รายงานมายังเจ้าคณะอำเภอทันทีและให้ดำเนินการช่วยเหลือในเบื้องต้นก่อน เช่น อัคคีไฟ น้ำท่วม ร่วมกันจัดหาทุนทอดผ้าป่าช่วยเหลือโรงพยาบาลและในช่วงโควิด -19 คณะสงฆ์ได้มีการจัดสิ่งของช่วยเหลือชาวบ้านภายในชุมชนของตนเองที่ปกครองอยู่” (พระใบฎีกาบุญเลื่อน ฐิติญาโณ, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2564)

“เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา ได้จัดประชุมเพื่อชี้แนะแนวทางในการจัดการด้านสาธารณูปการ ในระดับเจ้าคณะตำบล พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยามาถวายนความรู้ในการบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะภายในวัด” (พระครูวิศาลธรรมโกศล, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2564)

ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า

ปัญหาอุปสรรค

1) ด้านโครงสร้าง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ยังเน้นโครงสร้างเดิม แนวทางการพัฒนาคือควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น

“การกำหนดคุณสมบัติทางการศึกษาและวุฒิของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสให้จบนักธรรมชั้นเอกและปริญญาตรี จะช่วยให้แต่ละวัดมีการจัดการและออกแบบโครงสร้าง การที่ดี ทันสมัย จึงจะเสนอให้ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสได้ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามโครงสร้างการศึกษาคณะสงฆ์ไทยและมหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด” (พระครูอาทรพัฒนพิศาล, สัมภาษณ์ 7 กุมภาพันธ์ 2564)

2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทั้งทางธรรม ทางโลก และเทคโนโลยีดิจิทัล คณะสงฆ์ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาเนื่องจากการบรรพชาและอุปสมบทน้อยมาก จึงทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมและบาลีลดลงเป็นจำนวนมาก ด้านการเผยแผ่ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านการเทศน์ธรรมและความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม เพื่อที่จะได้อบรมสั่งสอนประชาชนเพื่อเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนให้

มากยิ่งขึ้น ขาดบุคลากรที่มีความรู้กฎหมาย แนวทางแก้ไขควรเพิ่มโอกาสให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่คณะสงฆ์

“ด้านการปกครองยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามาถในด้านกฎหมายและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ด้านการศาสนศึกษาเนื่องจากการบรรพชาและอุปสมบทน้อยมากจึงทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมและบาลีลดลงเป็นจำนวนมาก ด้านการเผยแผ่ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเทศน์ธรรมและความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรมให้มากขึ้นเพื่อที่จะได้อบรมสั่งสอนประชาชนเพื่อเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนให้มากยิ่งขึ้น ด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังขาดบุคลากรในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เพื่ออบรมเด็กและเยาวชนตามภารกิจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านสาธารณูปการ ยังขาดบุคลากรทั้ง 2 ด้านนี้เป็นจำนวนมากในการปฏิบัติตามขั้นตอนของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด” (พระครูวิจิตรวรการ, สัมภาษณ์ 22 กุมภาพันธ์ 2564)

3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง แม้จะได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ทำให้ดำเนินการไม่เต็มที่ และการพัฒนาในด้านต่างๆ จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ แนวทางแก้ไขควรสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐให้เพียงพอต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

“การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมือง ยังขาดงบประมาณที่มาสนับสนุนให้การบริหารงานหรือจัดโครงการดีให้ขึ้น แม้จะได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ ทำให้ดำเนินการไม่เต็มที่” (พระครูประยุตศุกการ, สัมภาษณ์ 11 กุมภาพันธ์ 2564)

4) ด้านสถานที่ มีกิจกรรมต้องใช้พื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

“ควรจัดอบรมและถวายเป็นบุญให้พระสังฆาธิการทุกระดับเพื่อที่จะได้เข้าใจในการพัฒนาและบูรณะปฏิสังขรวัดให้ถูกต้องตามแบบและกฎหมายกำหนด” (พระครูวิสุทธิศีลาการ, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2564)

5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสารดิจิทัล

“โลกมันเปลี่ยนไปเร็วมาก โดยเฉพาะเครื่องมือเครื่องมือการสื่อสาร บางทีถ้าไม่ได้ไปไหนก็จะเอาโทรศัพท์มาดูว่า มีอะไรอีกหลายอย่างที่ยังไม่ได้ใช้ หลายรูปที่ยังเป็นพระหนุ่ม เขาจะเก่งกว่าเรา ตรงนี้ ถ้ามีคนมาสอนก็น่าจะดี จะได้ใช้ประโยชน์มากขึ้น ไม่ใช่ที่เราใช้ไม่เป็น แต่เราไม่ได้ใช้บ่อย มันก็อาจจะไม่คล่อง มันเล็ก มองไม่ค่อยเห็น” (พระอธิการทองบด ปญญาธโร, สัมภาษณ์ 11 กุมภาพันธ์ 2564)

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในภาพรวม คณะสงฆ์ฯ ควรให้ความสำคัญเรื่องการนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ.2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้มากขึ้น ควรนำแผนยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านมาแปลงเป็นแผนปฏิบัติการให้ชัดเจน ทั้ง (1) การสร้างความมั่นคงด้านพระพุทธศาสนา ให้ประชาชนเข้าใจในหลักธรรมและศรัทธาในพระพุทธศาสนา (2) การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน ให้มีกระบวนการบริหารจัดการที่ดี (3) การพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ ให้ศาสนทายาทมีความรู้ ความสามารถตามเกณฑ์การบริหารกิจการคณะสงฆ์ และ (4) มีทรัพยากรเพียงพอในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา ให้วัดมีการบริหารจัดการศาสนสมบัติที่ดี กิจการพระพุทธศาสนามีความมั่นคง เจ้าคณะอำเภอเมืองพะเยา ควรมีการประกาศบังคับใช้แผนปฏิบัติการดังกล่าวและสร้างคณะทำงานในพื้นที่การปกครองสงฆ์ทั้ง 18 ตำบลอย่างเป็นรูปธรรม ควรเน้นและกระตุ้นให้ภาคส่วนของราชการ ทั้งสถานศึกษา อำเภอ ตลอดจนเทศบาล และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น หากพบปัญหาควรประสานและแจ้งต่อคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาและเจ้าคณะภาค 6 อย่างเร่งด่วนเพื่อให้สามารถแก้ปัญหาและจัดการได้อย่างทันที่

“เจ้าอาวาสแต่ละวัด โดยเฉพาะเจ้าคณะตำบล จะต้องเน้นเรื่องภาคีเครือข่ายบุคคลที่มีความสามารถในการทำงาน ให้ตรงกับความสามารถของบุคคลกร เจ้าอาวาสจะต้องให้พระภิกษุ สามเณรในวัดมีส่วนร่วมในการทำงาน และควรมีการจัดประชุมชี้แจงงานทั้งพระภิกษุและคณะกรรมการให้เข้าใจ และให้ทำงานร่วมกันโดยเฉพาะเวลามีนโยบายหรือการประกาศเรื่องต่างๆ เช่น โควิด19 เป็นต้น ต้องทราบแผนจากท่านเจ้าคณะอำเภอ และต้องชี้แจงให้พระลูกวัดและประชาชน พร้อมทั้งหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ ให้มีส่วนร่วมด้วย” (พระครูวิศาลธรรมโกศล, สัมภาษณ์ 18 กุมภาพันธ์ 2564)

“เจ้าอาวาสจะต้องเป็นหลักสำคัญในการประสานงานหรือดำเนินงานภายในวัด ทั้งในการชี้แจงแนวทาง และจัดตั้งหน่วยงานให้กับบุคคลที่มีความสามารถ เพื่อความเรียบร้อย และ

ลดปัญหาในงานนั้นๆ จะต้องพยายามดึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้มาช่วยกัน ทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล พ่อบ้าน แม่บ้าน หรือ เยาวชน อาจจะต้องประสานลึบทิศ เพื่อให้งาน หรือหรือว่าโครงการต่างๆ สำเร็จได้ บางทีเรามึงบประมาณแต่เราไม่มีคน เราก็ต้องบอก ชาวบ้าน บอกทางจังหวัด หรือ เทศบาล ถ้าติดปัญหาเรื่องงบประมาณ หรือวัสดุอุปกรณ์ อาจจะต้องประสานวัดอื่นหรือโรงเรียน ส่วนนี้ คือหน้าที่ของเจ้าอาวาส ต้องบูรณาการทั้งพื้นที่ ทั้งวัด บ้าน และ โรงเรียน ตามวิถีคิด บวร ” (พระครูธรรมธรศิริชัย ชยสิริ, สัมภาษณ์ 9 กุมภาพันธ์ 2564)

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็น การศึกษาวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เพื่อศึกษา 1) การบริหารกิจการคณะ สงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 และ 2) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะ สงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้างของกลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 18 ราย คือ เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล จำนวน 18 ราย ในเขตพื้นที่คณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุป ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535

ภาพรวมของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ มีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคณะ สงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 มาปรับใช้ เพื่อบริหารกิจการสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ นำเสนอผลการศึกษาตามตัวแบบด้านการจัดการของ วรเดช จันทรร (2551) สามารถสรุปได้ดังนี้

- 1) ด้านโครงสร้าง มีการจัดโครงสร้างการบริหารเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ตามลำดับชั้นปกครอง
- 2) ด้านบุคลากร มีการบริหารกิจการ และสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและบาลีเป็นไปตามนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาและเจ้าคณะภาค 6 ตามที่มหา เถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

3) ด้านงบประมาณ มีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง รวมทั้งมีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรและนักเรียน

4) ด้านสถานที่ มีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถือว่าวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษา ซ่อมแซมให้ใช้การได้เสมอ

5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ คณะสงฆ์ มีการใช้วัสดุอุปกรณ์สำหรับกิจการของสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่ทำหน้าที่สาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อน

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ปัญหาและอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พบว่า

1) ด้านโครงสร้าง ซึ่งเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น

2) ด้านบุคลากร ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมายและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้พระสงฆ์ต้องทราบกฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัย รวมไปถึงกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง และยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทั้งทางธรรม ทางโลก และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนับว่าจำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ของคณะสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน

3) ด้านงบประมาณ มีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง และขาดความต่อเนื่อง แม้จะได้รับงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ทำให้ดำเนินการไม่เต็มที่ และการพัฒนาในด้านต่างๆ จึงยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ

4) ด้านสถานที่ มีกิจกรรมต้องใช้พื้นที่ของวัดมาก จึงควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

5) ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ มีอยู่จำกัด ควรเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะการจัดให้มีเครื่องมือสื่อสารดิจิทัลเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

อภิปรายผลการวิจัย

หากพิจารณาตามตัวแบบทางการจัดการ (Management Model) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นกรอบในการศึกษาการบริการกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และด้านการสาธารณูปการ นั้น สามารถอภิปรายผลการศึกษาดำรงองค์ประกอบและแนวทางของตัวแบบทางการจัดการที่ให้ความสำคัญเรื่องสมรรถนะภายใน (Internal Capacity) ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างองค์การ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานที่ และ ด้านวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ ของคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้

ด้านโครงสร้าง

แม้จะมีการจัดโครงสร้างการบริหารเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎมหาเถรสมาคม ตามลำดับชั้นปกครอง สอดคล้องกับ พระสุธา ไทย (2562) ที่ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์: กรณีศึกษาในเขตหนองแขมกรุงเทพมหานคร พบว่า การปกครองเป็นการดำเนินการของเจ้าคณะ ผู้ปกครองมีเจ้าอาวาส เป็นต้น ที่ดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในวัด โดยจะต้องคำนึงถึงพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายบ้านเมือง เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวัดให้เจริญมั่นคงควบคู่ไปกับชุมชนส่วนรวมตามเป้าหมายของ “บวร” คือ บ้าน วัด และโรงเรียน แต่ยังคงพบว่า โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ยังคงเน้นโครงสร้างเดิม จึงควรปรับให้ทันสมัยและเน้นการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งอธิบายได้ตามตัวแบบทางการจัดการ (Management Model) (วรเดช จันทรศร, 2551) ที่มองว่าความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติขึ้นอยู่กับสมรรถนะขององค์การที่ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัลทนา แสงไพศรร์ค ที่ศึกษาการปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 : ศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไข พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในระบบโครงสร้างการปกครองสงฆ์ไทยในปัจจุบัน มี สาเหตุ 2 ประเด็น หลัก คือ 1) ประเด็นโครงสร้างการปกครองสงฆ์ ทั้งปัญหาที่เกิดจากฝ่ายรัฐ ที่เกิดจากข้อบังคับทางกฎหมาย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และ ปัญหาฝ่ายสงฆ์ เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลางกับพระเถระผู้ใหญ่ และ 2) ประเด็นปัญหาสมณศักดิ์กับการปกครองสงฆ์ที่ยึดโยงสมณศักดิ์กับตำแหน่งทางการปกครองสงฆ์ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ไพโรจน์ ดวงศรี (2561) เรื่อง

รูปแบบโครงสร้างองค์การและบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ที่พบว่า การที่พระสังฆาธิการไม่ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถในด้านสาธารณูปการมาให้คำแนะนำปรึกษา และควบคุมงานนั้น จะส่งผลให้การจัดทำแผนพัฒนาวัดไร่ทิศทางหรือไม่เป็นไปตามแผนพัฒนาวัดที่วางไว้ ทำให้งานเกิดความล่าช้าไม่ทันกับการใช้ประโยชน์

ด้านบุคลากร

ถือว่าเป็นประเด็นหลักที่ส่งผลให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา อาจจะมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สามารถพัฒนาและยกระดับความสามารถของบุคลากรในองค์กรได้อีก แม้จะมีการสนับสนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีตามนโยบายคณะสงฆ์จังหวัดพะเยาและเจ้าคณะภาค 6 ตามที่มหาเถรสมาคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระยุพธนา รมณียธมฺโม (2547) ที่ได้ศึกษาการศึกษาเชิงวิเคราะห์การจัดองค์กรคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล พบว่าการศึกษาปริยัติธรรมและการศึกษาด้านอื่นๆ อันควรแก่สมณะเป็นกิจการและหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งที่คณะสงฆ์จัดให้มีการดำเนินการดังที่กำหนดไว้ในอำนาจหน้าที่ของมหาเถรสมาคม ตอนหนึ่งว่า ควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษาของคณะสงฆ์ และในระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลางก็ได้กำหนดวิธีดำเนินการควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ว่าให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในส่วนของ การปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค ได้กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นว่า ควบคุมและส่งเสริมศาสนศึกษา ให้ดำเนินไปด้วยดีเพื่อให้คณะสงฆ์ได้มีองค์ความรู้ในพระปริยัติธรรมอย่างครบถ้วนและสามารถทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมะให้แก่ชุมชน สร้างความร่วมมือให้เกิดในชุมชน เช่นเดียวกับการศึกษาของ พระมหาเดชา สังข์รุ่งเรือง (2558) พบว่า จุดหมายของการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมประการหนึ่งคือความรู้ความสามารถในการที่จะนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่ประชาชน ภิกษุสงฆ์ที่เทศน์ดีจะได้รับการยกย่องมาก และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญของพระสงฆ์ แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมแล้ว คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านกฎหมายและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ทั้งนี้พระสงฆ์ต้องทราบกฎ ระเบียบ คำสั่ง มติมหาเถรสมาคมและพระธรรมวินัย รวมไปถึงกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง และยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์ความรู้ทั้งทางธรรม ทางโลก และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งนับว่าจำเป็นสำหรับการทำหน้าที่ของคณะสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการดำรงชีวิตและการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทั้ง 6 ด้าน สอดคล้องกับข้อ

วิเคราะห์ของ คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (2561) ที่ระบุว่า ความท้าทายของพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน คือ การใช้ชีวิตและบริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคดิจิทัล พุทธศตวรรษที่ 21 นับเป็นยุคแห่งสังคมข่าวสาร เป็นโลกไร้พรมแดน ข้อมูลทั้งที่จริงและไม่จริงสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว เข้าถึงผู้รับได้ทุกระดับ ทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนา พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเผชิญกับความท้าทายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ด้านงบประมาณ

คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาจะได้รับการสนับสนุนจากทางจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนา แม้จะมีการใช้จ่ายงบประมาณตามหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง มีการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมการศึกษาให้แก่พระภิกษุ สามเณรและนักเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีการะเบียบ สุขเมโธ (2560) เรื่องการจัดตั้งกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีการช่วยเหลือนักเรียนผู้ยากไร้ ให้ได้รับการศึกษา มีการมอบเงินเป็นทุนการศึกษาสำหรับ เด็กที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ ให้ได้รับการศึกษาที่ดีพระสงฆ์เปิดโอกาสให้ญาติโยมได้มีส่วนร่วมใน การบริจาคทรัพย์เพื่อสมทบทุนการศึกษาให้เด็กนักเรียนมีการจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อนำรายได้มา สนับสนุนทุนการศึกษา มีการจัดผ้าป่าสามัคคีเพื่อระดมทุนในการช่วยเหลือทุนการศึกษากับนักเรียนทุกปี แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่า งบประมาณบางวัด ยังมีอยู่อย่างจำกัด ไม่ทั่วถึง ขาดความต่อเนื่อง ไม่เพียงพอต่อการดำเนินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ทำให้ดำเนินการไม่เต็มที่ ที่ท้ายสุด จึงผลให้การพัฒนาด้านต่างๆ ตามกิจการคณะสงฆ์ยังไม่ประสบผลสำเร็จตามที่ ต้องการ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระครูสาครกิจจานุกูล (2554) เรื่อง “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” พบว่า พระสงฆ์ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนใน หลากหลายด้าน ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ ประชาชนไม่มีความเข้าใจ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ขาดการสนับสนุน และติดต่อประสานงานจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องขาดอุปกรณ์หรือเครื่องมือในการช่วยเหลือพัฒนาชุมชน

ด้านสถานที่

ถือว่าเป็นจุดได้เปรียบของคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เนื่องจากมีการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมทั้งด้านศาสนาและการทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่าวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง แต่เมื่อมีการใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ในหลากหลายด้าน ก็จำเป็นต้องมีการ

บำรุงรักษา ซ่อมแซมให้มีความพร้อม ปลอดภัยและใช้การได้เสมอ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระมหาจรินทร์ โกตัน (2554) เรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การก่อสร้างและการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ให้มั่นคงถาวรจำเป็นต่อการดำรงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวรสืบต่อไป นอกจากนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษา ซ่อมแซมให้ใช้การได้เสมอ จะต้องมีการบูรณาการเรื่องการใช้สถานที่ร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น ควรมีการบริหารจัดการพื้นที่ร่วมกับชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อารีย์ เกาะเต็น (2561) เรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์ปฏิบัติธรรมในประเทศไทยสหรัฐอเมริกา พบว่า เมื่อศูนย์ปฏิบัติธรรมมีความพร้อมในด้านสถานที่และบุคลากรแล้วสิ่งที่จะต้องดำเนินการขึ้นต่อไปคือ การวางแผนการจัดการ โดยวางโครงสร้าง วางระบบของงาน กลยุทธ์ ภาวะเบียบแบบแผนในการปฏิบัติงาน เพื่อความเป็นมาตรฐานและมีเพิ่มเติมประสิทธิภาพ พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ให้ความสะดวกและให้เป็นที่เคารพ ศรัทธาเข้ามาประพฤติปฏิบัติธรรม แต่ผู้มาฝึกปฏิบัติให้มีประสิทธิผลสูงสุดในการจัดการส่งเสริม ปลูกฝัง ความรักความผูกพันกับวัด รักษารูปธรรมตั้งแต่วัยเด็ก และปลูกฝังความมีน้ำใจ ความซื่อสัตย์ รักษาศีล ให้บริสุทธิ์ มีความเมตตา รักหมู่คณะรักการทำงานเป็นทีม

ด้านวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้

แม้คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา จะมีการใช้วัสดุอุปกรณ์สำหรับกิจการของสงฆ์อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัด เพื่อการสาธารณสงเคราะห์ช่วยเหลือชุมชนที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างเต็มที่ เป็นไปตามผลการศึกษาของ พระครูปลัดอาทิตย์ อุดถเวที (2546) ที่ได้ศึกษาประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่ว่า การสาธารณสงเคราะห์สามารถแยกโดยลักษณะ คือ 1. การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น หน่วยอบรม อปต. ห้องสมุดเพื่อประชาชน มูลนิธิ เพื่อคนยากจน ฯลฯ 2. การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นซึ่งเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์เช่น การพัฒนา หมู่บ้าน การพัฒนาวัด เป็นต้นเมื่อประชาชนเดือดร้อนก็เป็นหน้าที่ของวัด จะต้องจัดการสงเคราะห์ ช่วยเหลือ แต่เนื่องด้วยทรัพยากรหรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ มีอยู่อย่างจำกัด คณะสงฆ์ควรมุ่งเน้นการนำไปปรับใช้ในงานให้คุ้มค่าและเกิดอรรถประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะการจัดให้มีเครื่องมือสื่อสารดิจิทัลเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับแนวคิดปัจจัยความสำเร็จ (Enable Success Factor) ที่ คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (2561) กำหนดว่า การนำแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูป

กิจการพระพุทธศาสนา ไปถ่ายทอดแผนสู่การปฏิบัติ ตามลำดับของการปกครองคณะสงฆ์ โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปฏิบัติงานหลัก นอกจากนี้จะมี มีเป้าหมายร่วม รวมน้ำใจเป็นหนึ่งเดียว อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกภาพในการทำงานแล้วจะต้องพัฒนาความเชี่ยวชาญทุกด้าน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ทรัพยากรจะต้องพร้อมใช้งานด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

พระสังฆาธิการในพื้นที่เขตการปกครองของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ทั้งเจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบล ตลอดจน เจ้าคณะจังหวัดพะเยา และเจ้าคณะภาค 6 รวมถึง สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพะเยา ควรเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้ เพื่อให้การบริการกิจการคณะสงฆ์ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1) ส่งเสริมและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคณะสงฆ์ทั้งทางโลกและทางธรรมในการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ภายใต้สถานการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงให้รอบด้าน จริงจังและสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะด้านการสื่อสารและเทคโนโลยี ให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือ และ ต่อยอดในการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน

2) เร่งแก้ปัญหาและเสริมจุดอ่อนและเพิ่มจุดแข็งของคณะสงฆ์ในพื้นที่ ให้สามารถดำเนินการตามกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเฉพาะเรื่องการบริหารงบประมาณให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณให้เกิดความยั่งยืนสูงสุดในพื้นที่

3) ส่งเสริมให้มีการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้านในเชิงลึกให้มากขึ้น ควรเข้าไปวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา และหาสาเหตุที่แท้จริงของแต่ละปัญหาในพื้นที่ เพื่อกำหนดมาตรการและนโยบายในการแก้ปัญหาให้ตรงจุด เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ และ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

4) ควรกำหนดขั้นตอนของการวางแผนและการนำนโยบายจากมหาเถรสมาคมให้ชัดเจนและเชื่อมโยงกันระหว่างมหาเถรสมาคม เจ้าคณะภาค 6 เจ้าคณะจังหวัดพะเยา และพระสังฆาธิการในพื้นที่คณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา ตลอดจนหน่วยงานในพื้นที่ ทั้ง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา สถานพยาบาล ห้างร้านเอกชน รวมถึงศาสนิกชนเพื่อให้มี

แผนงาน นโยบาย เกณฑ์การตรวจสอบและประเมินความสำเร็จของการบริหารกิจการทั้ง 6 ด้าน อย่างสมบูรณ์และเติบโตทั้งในมิติการบริหารกิจการของสงฆ์และชุมชน

5) ควรนำแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ.2561 – 2564) มาปรับใช้ในพื้นที่ให้จริงจังและเข้มงวดมากขึ้น เนื่องจากแผนดังกล่าว มีรายละเอียด แนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนและละเอียด แต่ยังขาดการนำใช้จริงในพื้นที่ ทำให้การ ดำเนินการภาพรวมยังคงมีอุปสรรค และสามารถพัฒนาต่อให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) หากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเพียงคณะสงฆ์หรือพระสังฆาธิการเท่านั้น อาจจะทำให้ ข้อมูลที่ได้ไม่รอบด้านเท่าที่ควร ไม่เพียงพอต่อการประเมินการบริหารกิจการคณะสงฆ์ใน ภาพรวมได้อย่างแม่นยำ หากเป็นไปได้ ควรมีการศึกษากำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ ครอบคลุมในทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยควรได้ข้อมูลทั้งจากพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส พระลูกวัด สามเณร ผู้นำชุมชน ศาสนิกชน สถานศึกษา ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ และ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้ง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือ ในเขตพื้นที่ที่ รับผิดชอบ ตลอดจนภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง น่าจะทำให้เห็นภาพสะท้อน ของสถานการณ์ และ สภาพปัญหา หรือความเชื่อมโยงบูรณาการในการยกระดับประสิทธิภาพใน การบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการศึกษาถึงความเชื่อมโยงและประสิทธิภาพของ การกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติในพื้นที่ จากกรอบการดำเนินการสูงสุดของ คณะสงฆ์ไทย คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา ทั้งส่วนกลาง และ ราชพื้นที่การปกครอง ตามลำดับ เพื่อให้เห็นถึงปัจจัย สำเร็จ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการพัฒนาแก้ไขเพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ในช่วงที่มีการปฏิรูปองค์การพุทธศาสนามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ให้ สอดคล้องกับแผนพัฒนาชาติและบริบทสถานการณ์ของโลกที่มีความท้าทายทั้งนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัลและสถานการณ์ของโรคระบาดที่กำลังเกิดขึ้นทั่วโลก

3) ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า หากผู้วิจัยเป็นคณะสงฆ์เหมือนกัน อาจจะมีผลต่อความ หลากหลายของข้อมูลที่ได้ เนื่องจากชุดประสบการณ์และบริบทแวดล้อมส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญเหมือนกัน ทำให้ภาพรวมของข้อมูลอาจจะไม่รอบด้าน โดยเฉพาะมิติของการ ออกแบบการวิจัยและการบูรณาการข้อคำถามให้เชื่อมโยงกับบริบทของสังคมภายนอกที่ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้น น่าสนใจว่า หากผู้วิจัยเป็นฆราวาส อาจจะทำให้มุมมอง

การวิเคราะห์และการออกแบบการวิจัยคลอมาคลูมและบูรณาการผลการวิจัยในบริบทแวดล้อม
ได้ดีมากขึ้น

บรรณานุกรม

- เกริกฤทธิ์ พ่วงสมจิตร. (2555). การศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2563, จาก <http://etheses.aru.ac.th/thesisdetail.php?id=314>
- กรมการศาสนา. (2539). คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2542). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ และคำสั่งมหาเถรสมาคม. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- กรมสามัญศึกษา. (2539). เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- กล้า ทองขาว. (2551). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผนหน่วยที่ 6 เรื่อง การนำนโยบายไปปฏิบัติ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. (2561). การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2563, จาก <http://www.buddhism4.com/web/index.php/9-1/5-2017-10-21-19-16-16>
- คณะสงฆ์จังหวัดพะเยา. (2561). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา จังหวัดพะเยา (พ.ศ. 2561 - 2564). สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2563, จาก <http://www.buddhism4.com/web/file-yuttasart/6phayao.pdf>
- ใจ บุญชัยมิ่ง. (2556). การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาวัดการจัดการสาธารณูปการในจังหวัดพะเยา. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2563, จาก <http://198.7.63.81:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/115/2556-053%20ด.ร.ใจ%20บุญชัยมิ่ง.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- ชิตเชื้อ ชัยฤาชา. (2553). การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ทวิณา ไชยงยศ. (2559). บทบาทพระสังฆาธิการด้านการสนับสนุนการจัดการศึกษาของพระเทพศาสนาภิบาล (แยม กิตติคุณโร). วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ธมฺมจิตโต, พ. ป. (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธัญญาภาส โลจนาพันธ์. (2557). ภาวะผู้นำและแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท ซิลลิคฟาร์ม จำกัด. วิทยานิพนธ์ บธ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- บุญศรี พานะจิตต์ และคณะ. (2545). ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจของวัด : ศึกษาเฉพาะกรณีวัดสวนแก้ว อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศาสนา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เปรียญ 10. (2563). รั้วผ้าเหลือง เหลียวหลังแลหน้า “ปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์”. เดลินิวส์. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/749670>
- ไพโรจน์ ดวงศรี. (2558). รูปแบบโครงสร้างองค์การ และบทบาทการบริหารงานของพระสังฆาธิการ ที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์. วิทยานิพนธ์ ร.ป.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2563, จาก <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/232/1/54603723%20ไพโรจ.pdf>
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2548). ขอบฟ้าแห่งความรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ). (2550). คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2541). คุณธรรมสำหรับนักบริหาร. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

- พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปญญาธโร). (2555). **การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ พศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พระครูปลัดอาทิตย์ อตฺถเวที (ชองดี). (2546). **การศึกษาแนวคิด และวิธีการปกครองคณะสงฆ์ของพระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสังฆาธิการในเขตปกครองภาค 2**. วิทยานิพนธ์ พศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2563,
- พระครูสาครกิจจานุกูล (วิศิษฐ์ จันทโน). (2554). **ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อบทบาทในการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์ในเขต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร**. วิทยานิพนธ์ พศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 3 มิถุนายน 2563, จาก http://oldweb.mcu.ac.th/site/thesiscontent_desc.php?ct=1&t_id=906
- พระทีฆทัตถสิมฺมวรงค์ (วิรัช วสสิริ). (2558). **ตัวแบบการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 4**. วิทยานิพนธ์ รป.ต., มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, พระนครศรีอยุธยา.
- พระธรรมปริยัติเวที (สุเทพ ผุสฺสธมฺโม). (2548). **สารภาค 15**. กาญจนบุรี: ธรรมเมธี.
- พระพิพิธธรรมสุนทร (สุนทร ญาณสุนทรโร). (2547). **คม ชัด ลึก เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เลี้ยงช้าง.
- พระพุทธวรญาณ (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน). (2554). **ธรรมญาณนิพนธ์ : 100 ปี พระพุทธวรญาณ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาเดชา สังข์รุ่งเรือง. (2558). **ประสิทธิภาพการบริหารคณะสงฆ์: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- พระมหาจรินทร์ โกตัน. (2554). **การศึกษาการบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลของพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ. . สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2563, จาก http://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/99166/1/Phramahajarin_K.pdf

- พระยทุธนา รมณียธมฺโม. (2547). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์การจ้ดองค์กระณะสงฆ์ในสมัย พุทธกาล**. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2563, จาก <http://sad.mcu.ac.th/userfiles/file/สารนิพนธ์2538-2552%20มจร/254811.pdf>
- พระราชปริยัติโมลี (ไพบูลย์ วิบุโล). (2554). **การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของเจ้าอาวาสในเขต ปกครองคณะสงฆ์จังหวัดสุพรรณบุรี**. วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พระศรีสังฆญาณมุนี. (2562). **การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด ชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ พธ.ด., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2563, จาก [http://khonkaen.mcu.ac.th/userfiles/file/วิทยานิพนธ์/ปริญญาเอก/พระพุทธศาสนา/2562/MCU62010256\(1\).pdf](http://khonkaen.mcu.ac.th/userfiles/file/วิทยานิพนธ์/ปริญญาเอก/พระพุทธศาสนา/2562/MCU62010256(1).pdf)
- พระสมุห์ปิยะพงษ์ วงศ์ตาผา. (2563). **ประสิทธิผลการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัด นครพนม**. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สกลนคร. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2563, จาก https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/2020080861421229104_fulltext.pdf
- พระสุธา ไทย. (2562). **ประสิทธิภาพการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ กรณีศึกษาในเขต หลนองแขมกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563, จาก <https://e-research.siam.edu/kb/efficiency-of-sangha-administration-a-case-study-of-temples-in-nong-khaem-district-bangkok/>
- พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). (2548). **พุทธศาสตร์ปริทรรศน์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)**. กรุงเทพฯ: ตถาทาพับลิเคชั่น.
- รุจิรั ภูสาระ และจันทรานี สงวนนาม. (2545). **การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา**. กรุงเทพฯ: บุคพอยท์.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชานีประศาสน์. (2547). **ระเบียบวิธีการวิจัย**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- วรเดช จันทรศร. (2551). **ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: พริกหวาน กราฟฟิค.

- วัลทนา แสงไพศวรรค์. (2559). การปกครองสงฆ์ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 : ศึกษาศึกษา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข. วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2563, จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5803011104_5061_4900.pdf
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพฯ: โฟร์เพซ.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2545). การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- วิรัช สงวนวงศ์วาน. (2554). การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโคโน.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2545). นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545). ธรรมกับไทย ในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก.
- สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรบุญโญ). (2540). คู่มือเจ้าอาวาสว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- สมบัติ อารังชญวงศ์. (2550). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). ภาวะผู้นำ ทฤษฎี และปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บุคคิงส์.
- สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. (2546). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคมพร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมเกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุรัสวดี ราชกุลชัย. (2543). การวางแผนและการควบคุมทางการบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จามจุรี.
- อัศรพงษ์ พูลผล. (2561). แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สังกัดมหานิกาย : กรณีศึกษา การบริหารของเจ้าอาวาสของวัดในจังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ ร.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2563, จาก <http://ir.sru.ac.th/handle/123456789/631>

Burns, J. M. (1978). **Leadership**. New York: Harper and Row.

Cheema, G. S., and Dennis A. Rondinelli (eds),. (1983). **Decentralization & Development: Policy Implementation in Developing Countries** : SAGE Publications. ๑ ๓ ๓
<https://books.google.co.th/books?id=sgEVAQAIAAJ>

G. Shabbir Cheema and Dennis A. Rondinelli. (1983). **Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries**. Beverly Hills: Sage Publications.

Gardiner, J. A., and George I. Balch. (1988). **“Getting People to Protect Themselves” in John Brigham and Don W. Brown. Policy Implementation: Penalties or Incentive?**. Beverly Hill, London: Sage Publications, Inc.

Ingram, H. M. a. D. M. (1980). **Policy Failure : An Issue Deserving Analysis” in Why Policies Succeed or Fall**. Beverly Hills, California: Sage Publication.

Luther Gulick and L. Urwick. (1937). **Paper on the Science of Administration**. Clifton: Augustus M. Kelley.

Pressman, J. L. a. W., A.,. (1973). **Implementation** (2nd ed.). California: University of California.

Schermerhorn. J. R. (1999). **Management** (5th ed.). New York: John Wiley & Sons.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยพะเยา

UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ “การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

แบบสัมภาษณ์

“การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา”

คำชี้แจง

การสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา เรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จัดทำเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น จึงขอความร่วมมือจากท่านช่วยแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง และขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือ

ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้ข้อมูล

ชื่อ-ฉายา.....อายุ.....ปี พรรษา

สังกัดวัด.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดพะเยา

การศึกษาสูงสุดทางโลก.....

การศึกษาสูงสุดทางธรรมนั้กธรรม.....เปรียญธรรม.....ประโยค

ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบล(กรณีเป็นเจ้าคณะตำบล)เมื่อ.....

ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาส(กรณีเป็นเจ้าอาวาส) เมื่อ.....

ส่วนคำถาม

1. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการปกครอง

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการปกครอง ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

1.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการปกครองหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหอย่างไร

.....

.....

1.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนาางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

1.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการปกครองหรือไม่

.....

.....

2. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศาสนศึกษา

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการศาสนศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

2.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการศาสนศึกษาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

2.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนาางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการศาสนศึกษาหรือไม่

.....

.....

3. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการเผยแผ่ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

3.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการเผยแผ่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

3.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

3.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการเผยแผ่หรือไม่

.....

.....

4. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการศึกษาสงเคราะห์ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

4.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการศึกษาสงเคราะห์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

4.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

4.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการศึกษาสงเคราะห์หรือไม่

.....

.....

5. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณสงเคราะห์

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการสาธารณสงเคราะห์ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง

5.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการสาธารณสงเคราะห์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

5.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนาางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

5.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการสาธารณสงเคราะห์หรือไม่

.....

.....

6. การบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการสาธารณูปการ

ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการสาธารณูปการในปัจจุบัน เป็นอย่างไรบ้าง

6.1 มีการกำหนดนโยบายในด้านการสาธารณูปการหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6.2 มีการวางแผนการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6.3 มีการประเมินผลและติดตามการปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6.4 มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารงานหรือไม่ หากมีจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

.....

.....

6.5 มีการนำผลการบริหารมาปรับปรุงและพัฒนาางานหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6.6 ท่านได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณในการบริหารด้านการสาธารณูปการหรือไม่

.....

.....

ภาคผนวก ข แบบตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือของผู้เชี่ยวชาญ

แบบตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือของผู้เชี่ยวชาญ

การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ เรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยาวัตถุประสงค์ของการวิจัย1.เพื่อศึกษาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) ปี 2535 2.เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยโปรดใส่เครื่องหมาย (/) ลงในช่องความคิดเห็นของท่าน และหากมีข้อเสนอแนะโปรดระบุเพิ่มเติมเพื่อผู้วิจัยจะได้นำไปพิจารณาปรับปรุงต่อไป โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +1 หมายถึง เห็นด้วย
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย

ข้อคำถาม

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
1	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการปกครอง ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				
2	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการศาสนศึกษาในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				
3	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยาด้านการเผยแผ่ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				

ข้อ	คำถาม	ความคิดเห็น ของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ
		+1	0	-1	
4	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยาด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				
5	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยาด้านการสาธารณสุข สงเคราะห์ในปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				
6	ท่านคิดว่าการบริหารกิจการคณะสงฆ์ อำเภอเมืองพะเยาด้านการสาธารณสุขการใน ปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง				

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน
()

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระวราศักดิ์ เรือนสอน
วัน เดือน ปี เกิด	8 สิงหาคม 2532
สถานที่เกิด	พะเยา
วุฒิการศึกษา	พ.ศ 2564 เปรียญธรรม 3 ประโยค สำนักเรียนวัดศรีวิชัยนาราม จังหวัดเลย พ.ศ 2560 รัฐศาสตรบัณฑิต (สาขาการปกครอง) มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา พ.ศ 2547 นักรรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา
ที่อยู่ปัจจุบัน	152 หมู่ 10 ตำบลบ้านปิน อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา
ผลงานตีพิมพ์	พระวราศักดิ์ เรือนสอน (ผู้บรรยาย). (25 เมษายน 2564). การบริหาร กิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา. ในการประชุม วิชาการบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 7 (หน้า 103-116). พะเยา: กองบริหาร งานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา

